

Omslagfoto: Stokje met zilveren knop, dat de deurwaarder voorheen gebruikte om aan te wijzen welke goederen in beslag werden genomen.

Foto: Eric de Vries

677 Tijdens de **Ordevergadering 2004** in Dordrecht werd in diverse bijeenkomsten gesproken over professionalisering van de advocaat.

692 Voor het eerst sinds vier jaar weer de **Kroniek bestuursrecht**, vanaf nu beperkt tot het bestuursprocesrecht. Een overzicht van de belangrijkste jurisprudentie over 2003 die in *JB* en *AB* werd gepubliceerd.

700 Wat moet worden verstaan onder het 'instellen van een **eis in de hoofdzaak**' (art. 700 lid 3 Rv)? Bij beslagleggingen speelt dit begrip een belangrijke rol. Een bespreking van de bestaande opvattingen, en een pleidooi voor een ruime interpretatie van het begrip.

In de volgende nummers:

- ▶ Kroniek arbeidsrecht
- ▶ Hoe worden privéspeurders tegenwoordig ingezet?
- ▶ 'Kantoren moeten scherp offeren'
- ▶ Nieuwe regeling van het concurrentiebeding

ARTIKELN

- 677** Ordevergadering 2004 in Dordrecht over professionalisering en kwaliteit
Pieter Nabben
- 692** Kroniek bestuursprocesrecht
J.C. Binnerts en M.F.A. Dankbaar
- 700** Wat is precies een 'eis in de hoofdzaak' (art. 700 lid 3 Rv)?
Marc Janssen

VASTE RUBRIEKEN

681 ACTUALITEITEN

- ▶ De hitlijst van Chambers
- ▶ 'Advocaten staan voor de poorten van de hel'
- ▶ 'Informeel brief' over aanbesteding landsadvocaat
- ▶ Column: Beste Joost, *Matthijs Kaaks*
- ▶ Contributie voor veel advocaten omlaag
- ▶ Criticus Aleid Wolfsen (PvdA)

706 DE CULTUUR VAN

Rupert van Heijningen
Jan Pieter Nepveu

708 REACTIES EN BRIEVEN

- ▶ Professioneel management
- ▶ Net zo gewoon als voor artsen
- ▶ Tegen het juridisch loket

736 DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN

VAN DE ORDE

- 720** ▶ Dekenrede 2004
Tonen
Jeroen Brouwer
- 713** ▶ Stagiaire-aangelegenheden
- 719** ▶ Besluitenlijst Collegevergadering 24 juni jl.
- 727** ▶ Symposium WID/MOT op 10 november
- 728** ▶ Permanente Opleiding
- 731** ▶ Personalía

ONAFHANKELIJKE GESPECIALISEERDE BOARDROOM CONSULTANCY EN ONDERSTEUNING ADVOCATUUR

Ondersteuning advocatuur bij geschillen ter zake van:
fusies en overnames; jaarrekeningen, accountantscontrole en
accountantsverklaringen; belangenverstrengelingen;
waarderingsvraagstukken en schadebepaling

Optreden als deskundige in procedures

Second opinions, arbitrage en bijzondere onderzoeken

Advisering beheersingsvraagstukken en administratieve
automatisering,
bedrijfseconomische en accountancy vraagstukken

Drs. R.H. Veenstra RA
“ DE ACCOUNTANT BEOORDEELD ”
Kluwer bedrijfswetenschappen, ISBN 90-267-1932-9

VEENSTRA
ACCOUNTANCY-CONSULTANTS

Galerij 3, 1411 LH NAARDEN
tel.: 035-6943060 fax: 035-6951632

www.veenstraaccountancy.nl

Audit opnieuw splijtzwam

De Ordevergadering van 7 oktober 2004

Pieter Nabben, redactielid

Margreet Dolman voelde zich duidelijk thuis op het podium in Schouwburg Kunstmin in Dordrecht. Natuurlijk kennen we zo langzaam aan haar act wel: met de microfoon in de hand overvalt ze mensen in het publiek met bizarre of brutale vragen. De soms gewiekste antwoorden brachten haar echter niet in problemen, en dat maakte haar act geloofwaardig.

In ieder geval slaagde ze er in om in korte tijd de volle aandacht van het publiek te vangen en iedereen wakker te schudden. En dat is nodig, aldus Margreet Dolman, om de rest van de dag naar 'al dat geklets' te kunnen luisteren.

En eerlijk gezegd, denk ik dat er die dag niemand meer is geweest die zozeer de aandacht van de genodigden heeft weten te winnen. Of het moet misschien mr. Eduard van Staden ten Brink zijn, die later op de dag als hartstochtelijk pleitbezorger van het vrije beroep korte metten maakte met de bureaucratiesing van de audit, het onderwerp dat steeds maar weer opdook in de discussies die eigenlijk hadden moeten gaan over professionalisering.

Het was geen verloren dag. In het geheel niet. Maar de dag had er vermoedelijk ongeveer hetzelfde uitgezien als op het programma-

Foto's: Peter den Ouden / Van der Kloet fotoproducties

De zaal in schouwburg Kunstmin te Dordrecht

NORTON ROSE EN SRK

Bij de sessie 'Twee businessmodellen vergeleken' begon managing partner A. van Wassenauer van de Britse 'start-up' Norton Rose zijn bijdrage met de mededeling dat er tussen SRK rechtsbijstand en Norton Rose geen tegenstelling moest worden gezocht. Een kwestie van appels en peren.

Norton Rose ontstond in 1797 in Engeland als advocatenkantoor in de scheepvaart. Inmiddels heeft het bedrijf 2000 man personeel en opereert het vanuit twintig landen. In Nederland zijn inmiddels veertig advocaten actief. Van Wassenauer vertelde dat Norton Rose, waar in veel wisselende internationale teams wordt gewerkt, interne audits verricht om de kwaliteit op niveau te houden.

Na een vraag uit de zaal ging Van Wassenauer in op een aantal specifieke problemen die de Nederlandse wetgeving meebrengt voor een internationaal kantoor als het zijne. Hij wees op de WID/MOT: 'Die wetten vereisen eigenlijk dat we bij grote internationale bedrijven het paspoort gaan opvragen van de bestuurders als we zaken voor ze gaan doen. Dat is natuurlijk van de gekke. Een ander probleem is het opleidingsvereiste dat stagiaires gedurende hun stage vijf maal moeten optreden in de rechtszaal om proceservaring op te doen. In de internationale praktijk wordt niet zo veel geprocedeerd, we sturen vaak aan

op schikkingen. Maar inmiddels hebben we afspraken gemaakt met een ander kantoor om hierin te kunnen voorzien.'

P.H. Porcelain en H.W.G van der Pol van SRK Rechtsbijstand legden uit hoe dit aan rechtsbijstandverzekeraars gelieerde bedrijf werkt. Per jaar verwerkt SRK met 425 medewerkers en 35 advocaten 52.000 verzoeken om rechtsbijstand. Het bedrijf doet alleen rechtshulpverlening, en verkoopt zelf geen polissen. De advocaat binnen SRK Rechtsbijstand oefent zijn beroep 'geheel vrij uit'. 'De inhoud van een zaak gaat de managers niet aan,' aldus Porcelain. Mocht er tussen de klant en SRK verschil van mening ontstaan over de belangenbehartiging, dan is er een geschillenregeling. 'In dat geval kan de zaak worden getoetst door een onafhankelijke derde advocaat.'

Uit de zaal kwam kritiek op de vrije advocaatkeuze die SRK Rechtsbijstand zegt een warm hart toe te dragen, nota bene van een ex-werknemer die drie maanden bij het bedrijf had gewerkt. 'Er is vaak een dekkingslimiet, bijvoorbeeld van 12.500 euro. Voor dat bedrag kun je niet met een externe advocaat procederen. De vrije advocaatkeuze is een wassen neus,' aldus deze spreker. De reactie kwam ook uit de zaal: 'U heeft gelijk: het heeft te maken met de dekkingslimiet. Maar ook daar kun je je voor verzekeren.'

(LW)

Fay Lovski, na haar optreden, en deken Jeroen Brouwer

KAN DE ADVOCaat WAT LEREN VAN DE ARTS?

Mr. Johan Leegemaate, coördinator gezondheidsrecht van de KNMG, zette uiteen hoe men in de medische wereld professionals maakt. Registreren van specialismen, collegiale toetsing en het ontwikkelen van behandelingsprotocollen spelen daarbij een belangrijke rol.

Cassatieadvocaat mr. Eduard van Staden ten Brink ziet dat in de advocatuur liever anders. Een advocatenkantoor is veel meer een onderneming dan een ziekenhuis, waar met budgetten wordt gewerkt. En anders dan bij de advocaat, is het tarief van de medisch specialist gereguleerd.

Maar bovenal betoogde Van Staden ten Brink dat specialiseren in de advocatuur kan leiden tot verenging van de geest. Een advocaat moet in de breedte denken. Geestig gechargeerd was Van Staden ten Brinks conclusie dat we in het streven naar professionalisering bepaald niet de medici moeten imiteren.

Mede omdat Van Staden ten Brink nog een belangrijk punt wilde scoren met zijn afschuw tegen de audit, kwam de sessie niet tot een echte conclusie. Die conclusie had kunnen zijn dat elk beroep kennelijk op eigen wijze naar professionalisering streeft. De instrumenten die de medici daarvoor gebruiken lijken niet zonder meer geschikt voor de advocatuur. (PN)

VUURWERK

Twee auto's met vaart, een batterij koplampen ontstoken, beide niet genegen voor de ander uit te wijken. Zo kan de confrontatie tussen P.J.M. van den Biggelaar, directeur voor de raad voor de Rechtsbijstand Den Bosch, en G.C. van Daal, advocaat te Utrecht en redacteur van dit blad, worden omschreven. De reden voor de wederzijdse onbuigzaamheid: de audit. Wat anders?

Van den Biggelaar, die aangaf van tevoren te hebben opgezien tegen de confrontatie met advocaten, beet het spits af met een hele reeks citaten uit de recente discussie in dit blad (*Advocatenblad*-5, p. 224-228). Die lieten volgens hem zien dat een veel advocaten preventief toezicht op kwaliteit in strijd achten met het wezen van het vrije beroep. 'Waarom toch deze Achilleshiel? Waarom niet het voorbeeld van de huisarts gevolgd, en de uitdagingen van kwaliteitstrajecten aangegaan? Mijn stelling is: de Orde zal haar verantwoordelijkheid moeten nemen, en kwaliteitsbeleid moeten voeren. Dan denk ik niet alleen aan de praktijkvoering, maar ook aan de communicatie en attitude van de advocaat en uiteindelijk ook de inhoud van het werk. Mocht de Orde dit laten liggen, dan komen de kroonjuwelen in gevaar en legt de Orde de bijl aan de wortels van haar eigen PBO-status.'

Van Daal stelde op zijn beurt dat de Orde 'de kwaliteitszorg tegen de wet in heeft geïsurpeerd en de advocaat aan het juk van voorafgaande controle heeft onderworpen'. Bovendien heeft de audit volgens

hem helemaal niets te maken met kwaliteit. 'Ik heb alle Orde-stukken doorgeworsteld, en wat opvalt is dat het begrip kwaliteit nergens wordt omschreven. Sterker, al die stukken beginnen met de constatering dat het geen zin heeft om kwaliteit te omschrijven. Vervolgens wordt dan beweerd dat het met de kwaliteit ook helemaal niet zo slecht gesteld is. Wat zeuren ze dan nog?' De audit heeft volgens Van Daal niet zozeer betrekking op kwaliteit, als wel op een 'serie organisatorische inkoppers': Maar: 'Met een goede procesbewaking ben je nog geen goede advocaat.' En zijn uitsmijter: de Orde moet worden afgeschaft.

Stevige teksten dus, die de nodige reacties aan de zaal ontlokten. Zo stelde een aanwezige dat Van Daal de kwaliteitsdiscussie 'gebruikt als vehikel om zijn aversie tegen de Orde voor het voetlicht te brengen'. Een andere spreker vond dat Van den Biggelaar de handschoen van Van Daal moest oppakken, en maar eens duidelijk moest maken wat onder kwaliteit wordt verstaan. Van den Biggelaar liet het afweten: 'Dat kan ik niet. Kwaliteitseisen moet de beroepsgroep zelf ontwikkelen.'

De Amsterdamse deken Van Veggel kreeg het laatste woord. Hij vroeg zich af of Van Daal de tuchtrechtelijke uitspraken in het *Advocatenblad* wel eens bekijkt. 'Er zijn veel klachten, er is nogal eens wat mis. Het is heel simpel: een goede kantoororganisatie draagt bij aan de kwaliteit. Niet meer en niet minder.' (LW)

boekje een ander thema had gestaan. Pleidooi tegen de audit, bijvoorbeeld.

De plenaire ochtendsessie van Geert de Jong, hoogleraar bedrijfskunde en hotemetoot in de wereld van organisatieadviseurs en (inmiddels) accountants, was wel even wat anders. Het was maar goed dat Margreet ons vlak tevoren goed wakker had geschud, want zijn verhandeling over professionalisering op meso-niveau vroeg de nodige alertheid. Tijdens de plenaire middagsessie was De Jong veel beter te begrijpen en zelfs als enige een beetje opgewassen tegen de donderpreek van Van Staden ten Brink.

Felix Meurders was opgetrommeld om het

programma aan elkaar te praten en de plenaire discussie te leiden. Zijn bekendheid woog niet op tegen zijn gebrek aan kennis van zaken en dat betekende dat de discussies eigenlijk pas boeiend werden wanneer het geen antwoord was op een vraag van de ingehuurde discussieleider.

TWEE ONDERWERPEN

Na de zes parallelsessies (zie de kaders) werden de mrs. Van Staden ten Brink, De Jong, Van Wassenaer, De Blecourt en Bannier uitgenodigd op het podium in de grote zaal voor een afsluitende discussie. De vragen van gespreksleider Felix Meurders gaven weinig

richting aan de discussie, maar gaandeweg leek het gesprek zich toch te concentreren op twee onderwerpen: specialisatie en – toch weer – de audit.

Maar zo gek is dat natuurlijk niet. Is de audit nu wel of niet een geschikt instrument voor professionalisering? Vaardigheden en deskundigheid kun je niet meten, hield Van Staden ten Brink ons voor, en het is dus zinloos om – bij wijze van spreken – te controleren of de dossiers wel keurig alfabetisch zijn geordend. Maar De Jong verstaat onder kwaliteit ook, wat hij noemde, ‘hygiënefactoren’ zoals de organisatie van de dienstverlener. Over het antwoord op de onderliggende vraag

Dagvoorzitter Felix Meurders kondigt discussiant Georg van Daal aan

DE SPECIALISATIEVERENIGINGEN

Omdat in de eerste sessie zo duidelijk bleek dat professionalisme voor elk beroep anders is, was het natuurlijk interessant om een discussie te horen tussen vertegenwoordigers van drie verschillende specialisatieverenigingen. Maar ook daar bleek toch weer dat er grote verschillen bestaan. Mr. Jacqueline Spierdijk van de relatief nieuwe club van Mediation-advocaten benadrukte dat de mediator niet ‘bovenpartijdig’, maar ‘tussenpartijdig’ moet zijn, en dat vergt bijzondere kwaliteiten. Professionalisme betekent dus veel aandacht voor niet-juridische vaardigheden. Mr. Louis Zonnenberg van de VFAS legde juist veel nadruk op de inhoudelijke vakkennis. Mr. Annelies Röttgering van de Strafrechtsspecialisten wees met name op de verharding in het strafproces en daarmee op het belang van gedragsregels. En inderdaad, ook daarin herkent men uiteraard de professional. Haar stelling dat pro-

fessionalisme niet alleen in opleiding zit, maar ook in gedragsregels en een goed systeem van tuchtrechtspraak ontlokte een aardige discussie. De dekenen uit Den Bosch en Middelburg signaleerden dat de verschillende specialisatieverenigingen eigen tuchtinstanties kennen en zij vroegen zich dan ook terecht af hoe zich dat verhoudt met het algemene tuchtrecht van de Orde. Uit de daaropvolgende discussie bleek dat de ontevreden cliënt in een echtscheidingsbemiddeling mogelijk drie wegen kan bewandelen om zijn beklag te doen. Bij de deken, bij de VFAS en bij de club van de mediators. Hoewel in elk van die gevallen doorgaans andere aspecten van het werk van de advocaat aan de orde zullen zijn, rijst natuurlijk wel de vraag of het bestaan van verschillende tuchtregimes (en dus ook verschillende tuchtinstanties) wel getuigt van professionalisme. Kunnen we in dat opzicht misschien toch iets van de medici leren? (PN)

of dat ook hoort bij kwaliteit bleef men het uiteraard oneens.

Wat specialisatie betreft, wees Bannier op het Duitse wettelijk geregelde systeem van specialisme-registratie (de 'Fachanwalt') en hij toonde zich daar een voorstander van. De Jong ondersteunde dat met het argument dat uiteindelijk de markt om een dergelijk systeem zal vragen. In dat verband was wel weer opmerkelijk dat binnen de INSOLAD-kringen geluiden worden gehoord dat er te veel kwaliteit is, hetgeen kennelijk belemmerend kan zijn. Kortom; we zij er nog niet uit waar het met de professionalisering heen moet.

DE MEXICAANSE HOND

Op een lange discussie hoort natuurlijk enige ontspanning te volgen. En Fay Lovski bracht die. De combinatie van bizarre muziekinstrumenten en een loepzuivere getemperde zang was indrukwekkend. Met de strijkstok werd een grote zaag tot zingen gebracht (de Mexicaanse hond) en Fay is nog altijd adembenemend om naar te kijken en te luisteren. Gek eigenlijk dat men zo weinig meer hoort van zo'n muzikaal wonder.

Zoals de laatste jaren gebruikelijk, sloot de Algemeen Deken de dag af met de Dekenrede.

Fay Lovski en haar combo op de zingende zaag

Het was misschien de verbluffende indruk van Fay Lovski die nog wat najilde, maar die viel wat tegen. Een haal knap verhaal, maar te veel doorspekt met metaforen en Griekse dichtregels die niet altijd in verband waren te brengen met de talrijke onderwerpen die de revue passeerden. Vele onderwerpen werden benoemd, maar in weinig gevallen volgde ook een echte uitwerking.

Het waren overigens wel onderwerpen waar het uiteindelijk allemaal om gaat. De advocaat dient zich steeds weer bewust te zijn van zijn verantwoordelijke positie in de rechtsstaat. Advocaten moeten integer omgaan met het ver-

schoningsrecht en met het 'lekken' van gegevens in strafzaken. Ze moeten verantwoordelijkheid tonen voor de toegang tot de rechtspraak voor particulieren en hun privileges niet misbruiken.

Volgens mr. Brouwer doen we het met z'n allen nog niet zo slecht. De accountants hebben al een Enron-trauma en de notarissen hebben duidelijk moeite met hun nieuwe vrijheden. Maar als uit de rede dan een duidelijke boodschap is te herleiden, dan is het wel dat advocaten verantwoordelijk moeten omgaan met vrijheden. En die boodschap – hoe algemeen die ook is – is altijd terecht. ●

VAKADVOCAAT

In sessie 4 maakte Hans Lühn, vice-president van de Duitse Anwaltverein duidelijk dat de Duitse *Fachanwalt* zich subtiel onderscheidt van een gespecialiseerde advocaat. In de jaren tachtig was tot de politiek doorgedrongen dat het aantal advocaten explosief groeide. Om de toekomstige afgestudeerden een plaats te geven én om de consument wat meer inzicht in het advocaataanbod te bieden, bepaalde de wetgever in de jaren tachtig dat advocaten op bepaalde rechtsgebieden zich *Fachanwalt* konden noemen. Dat 'keurmerk' mag de advocaat hanteren als hij of zij kan aantonen over een zeker niveau van kennis en ervaring op dat gebied te beschikken. 'Dat niveau is niet het hoogste niveau, ook al valt uiteindelijk een kwart van de aspiranten af', zegt Lühn. In Duitsland was men namelijk beducht voor een 'closed shop' van specialisten, een autonome beroepsgroep met een monopolie.

Zo kwam in de jaren tachtig de *Fachanwalt* voor belastingrecht op de markt, later nagevolgd op enkele andere rechtsgebieden; en er zijn plannen voor nieuwe 'vakadvocaten'. Een speciale, van de overheid

onafhankelijke beroepsorganisatie stelt de voorwaarden, op basis van een wettelijke bevoegdheid. Onlangs kwam zelfs het constitutioneel hof er aan te pas om een strijd tussen specialisten en *Fachanwälte* te beslechten. Het college besloot dat een advocaat zich 'specialist' mag noemen, maar dan alleen op die gebieden waarop er geen *Fachanwälte* zijn, anders raakt het publiek verward. 'De *Fachanwalt* is om politieke redenen ontstaan, en wordt om commerciële redenen uitgebreid', aldus Lühn.

De commerciële overwegingen kwamen terug in het aansluitende verhaal van Floris Bannier, bijzonder hoogleraar advocatuur. Hij schetste de ontwikkeling van advocaat als roeping naar advocaat als professional. Was het beroep vroeger eigenlijk niet prettiger? 'Waarom doen we er aan mee?', vroeg hij. Zijn antwoord: 'Uit concurrentieoverwegingen.' Bannier sloot af met het idee om in een verordening van de Orde te regelen aan wat voor algemene eisen de leden van de verschillende specialisatieverenigingen zouden moeten voldoen voordat ze zich 'specialist' mogen noemen. En dat is dan heel iets anders als de *Fachanwalt*. (LH)

De hitlijst van Chambers

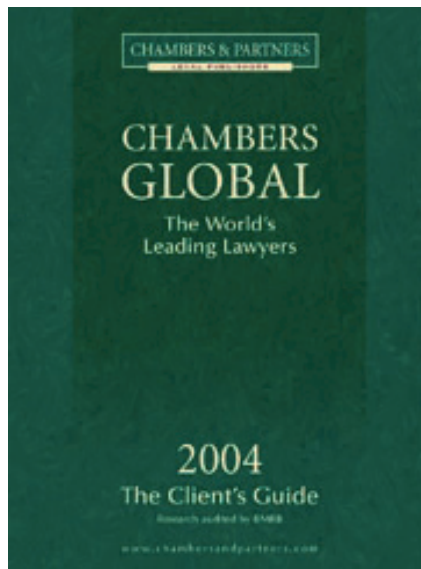
Door Vera de Leeuw, publiciste

Vorige maand werd door de Britse juridische uitgever annex het wervingsbureau Chambers and partners het overzicht voor 2004-2005 gepubliceerd van de beste Nederlandse advocaten en advocatenkantoren, als onderdeel van een wereldwijd onderzoek dat door Chambers werd verricht in 170 landen.

Het bedrijf van oud-advocaat Michael Chambers werd zo'n vijftien jaar geleden bekend door zijn gelijknamige jaarlijkse *Directory* en het maandelijkse tijdschrift *Commercial lawyer*. Zijn firma is het enige toonaangevende en echt onafhankelijke onderzoeksinstituut op het gebied van kwaliteit binnen de advocatuur. Chambers heeft inmiddels zijn sporen verdiend met overzichten van de beste Amerikaanse en Britse advocaten. Reikhalzend wordt dan ook ieder jaar uitgezien naar de resultaten.

De onafhankelijkheid waarborgt Chambers and partners door halffuur durende telefonische diepte-interviews te houden met zowel cliënten als collega-advocaten. Het is op geen enkele manier mogelijk om je in het onderzoek 'in te kopen' en daarmee je eigen naam of die van het kantoor op de lijst te krijgen. Tijdens de 6500 gevoerde gesprekken werden onder meer juridische kennis en inzicht, professionaliteit, cliëntenbenadering en toewijding getoetst, naast enkele andere aspecten die cliënten belangrijk vinden. De mening van de markt geeft de doorslag bij het samenstellen van de lijst met beste kantoren en advocaten. De indeling geschiedt op een schaal van 1 tot 6. Daarnaast is een 'U' van toepassing op die advocaten en kantoren die als 'up and coming' worden gezien en een ster voor die advocaten die door de cliënten als uitzonderlijk goed worden beschouwd.

De rechtsgebieden die in ons land werden onderzocht zijn banking & finance, communications, competition/anti-trust, corporate/m&a, energy, insolvency/corporate recovery, intellectual property, litigation (general commercial), real estate en tax. De resultaten zijn op het eerste gezicht wellicht niet al te verrassend voor de snelle bezoeker van de Chambers-

site, maar bij nadere beschouwing vallen toch een paar zaken op.

BIG IS NOT ALWAYS BEAUTIFUL

Het overzicht van Chambers laat duidelijk zien dat een groot advocatenkantoor niet per se een goed kantoor is. Van de Nederlandse kwantitatieve top-5* (Nauta, Houthoff, De Brauw, AKD en Loyens) is met name De Brauw ook in kwalitatieve zin een echte topper met maar liefst zeven nummer 1-noteringen op de gebieden communications, competition/anti-trust, corporate/m&a, energy, insolvency, intellectual property en litigation. Allen & Overy (nummer 8 in Nederland) komt daar als enige kantoor in de buurt met vier keer een eerste plaats: banking, communications, corporate/m&a en energy. Nauta Dutilh is een goede derde met onder meer twee keer een nummer 1-score bij intellectual property en energy. Cliënten op het gebied van real estate kunnen zich het best bij Houthoff melden en Loyens Loeff is de nummer 1 op het gebied van tax.

Bij de kleinere kantoren enkele verrassende namen zoals bijvoorbeeld Kennedy van der Laan, die samen met 'grootmachten' als Allen & Overy, De Brauw en Stibbe op de eerste plaats staat bij communications. Het Utrechtse Wijn & Stael advocaten staat op de derde plaats op het gebied van insolventie; bij intellectual property wordt relatieve nieuwkomer Klos, Morel, Vos en Schaap als nummer 2 genoemd. Het lan-

ger bestaande Steinhauser Hoogenraad krijgt een vierde plaats op die ranglijst.

VROUWEN IN DE MINDERHEID

Van de in totaal 190 genoemde Nederlandse advocaten zijn er slechts 11 vrouw, hetgeen absoluut niet in verhouding staat tot het aantal vrouwelijke advocaten in ons land (iets meer dan 37% van het totaal). De enige vrouw die een eerste plaats behaalt, is Marjolein Geus van Bird & Bird op het rechtsgebied communications.

Meer dan de helft van de genoemde vrouwen heeft banking & finance als specialisatie. Bij de onderdelen energy, insolvency, intellectual property, real estate en tax wordt geen enkele vrouw genoemd. Dit doet vermoeden dat de Nederlandse advocates in dit opzicht nog wat kunnen leren van hun Angelsaksische collega's die zichzelf veelal met meer flair profileren in hun kantoren en in de markt.

* Bron: De stand van de Advocatuur 2004, uitgeverij KSU

Surf voor het gehele onderzoek van de Nederlandse markt naar: www.chambersandpartners.com/Chambersglobal/index.cfm?cid=70

‘Advocaten staan voor de poorten van de hel’

Het verschoningsrecht van getuigen in civiele zaken is nauwelijks wettelijk geregeld. Promovendus Fokke Fernhout spreekt van een ‘chaos’, en stelt enkele oplossingen voor. Intussen moet sinds een HR-arrest van 29 juni jl. ‘worden gevreesd dat er veel meer invallen in advocatenkantoren zullen komen’.

Michel Knapen

Dagelijks krijgen rechters er mee te maken, maar de wetgever heeft verzuimd het goed te regelen: het verschoningsrecht. In dat reusachtige gat dook mr. Fokke Fernhout. Zijn proefschrift *Het verschoningsrecht van getuigen in civiele zaken*, dat hij op 14 oktober jl. verdedigde, laat zich dan ook lezen als een felle aanklacht tegen de ‘luie overheid’ die haar verantwoordelijkheid niet nam. Fernhout schreef zijn studie als onderzoeker aan de Universiteit Maastricht. In de jaren negentig was hij rechter en later vice-president in de rechtbank van diezelfde stad. De regeling van het verschoningsrecht moet het in feite doen met één enkele bepaling (art. 165 Rv), en die is sinds 1838 niet meer aangepast. Wie zich in deze materie wil verdiepen ontkomt

er dan ook niet aan de verspreide jurisprudentie te onderzoeken. Op dat punt heeft Fernhout monnikenwerk verricht. ‘Ik wilde geen uitspraak onbesproken laten.’ Uiteindelijk komen zo’n zevenhonderd beslissingen aan de orde.

Zijn zoektocht door de jurisprudentie begint bij de zaak van de Hoornse pastoor (1839), waarin de rechter voor het eerst bepaalde dat geestelijken een beroep kunnen doen op het verschoningsrecht. Daarnaast komen het verschoningsrecht en de geheimhoudingsplicht van notarissen, advocaten en artsen uitgebreid aan bod, evenals dat van familieleden en ambtenaren. Ook de procesrechtelijke gevolgen van het verschoningsrecht worden besproken, aan welke eisen een beroep op het verschoningsrecht moet voldoen en welke rechtsmiddelen openstaan tegen een beslissing op zo’n beroep. Tot slot vergelijkt Fernhout de Nederlandse regeling met die in een groot aantal Europese landen.

VERSTARRING

Zowel vergeleken met het buitenland als op z’n eigen merites beoordeeld, krijgt de Nederlandse regeling een vette onvoldoende. ‘Eigenlijk staat er niks in de wet, en dat terwijl de wetgever zelf altijd redelijk tevreden was over de bepaling in het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Maar daarover is nooit goed doorgedacht. De rechter moet het maar uitzoeken, was de strekking.’

Dat lijkt een flexibele opstelling, maar heeft volgens Fernhout alleen maar geresulteerd in verstarring. ‘Als je het verschoningsrecht toekent aan een bepaalde beroepsgroep, kun je die niet als getuige oproepen. Dat staat de waarheidsvinding in de weg. Om die reden is de Hoge Raad altijd terughoudend geweest in het toekennen van het verschoningsrecht aan nieuwe categorieën.’ De uiterste grens is dan ook al in 1913 met het Liefdeshuisarrest vastgelegd. Fernhout: ‘De afgelopen jaren is er bij wijze van uitzondering slechts één groep geweest die ook het verschoningsrecht kreeg: de medewerkers van de Bureaus Rechtshulp. Maar accountants en deurwaarders kregen dat niet, hoewel er goede argumenten zijn om dat wel te doen. De Duitse wetgever hanteert een veel ruimere omschrijving en de rechtspraak heeft dan ook veel categorieën onder het verschoningsrecht kunnen brengen.’ Het ontbreken van een wettelijk houvast brengt

iedere rechter dagelijks weer in de problemen. Er is volgens Fernhout met de wet in de hand zelfs geen eerste oriëntatie mogelijk, zodat de rechter altijd maar weer moet zoeken in handboeken of te rade moet gaan bij collega’s. ‘Steeds moet hij zich afvragen: kan deze persoon een beroep doen op het verschoningsrecht? Hoe moet ik daarop reageren? Is mijn beslissing een beschikking? Kunnen partijen tegen mijn beslissing in beroep gaan? Of moeten ze direct in casuatie? Hoe zit het met een rogatoire commissie?’

GEHEIMHOUDINGSPLICHT

Voor Fernhout is het duidelijk: indachtig het ‘je-mag-er-geen-zooitje-van-maken-beginsel’ is het hoog tijd voor een algemene wet op het horen van getuigen. Ook een lijst met beroepen waaraan wel en geen verschoningsrecht toekomt, zou handig zijn. ‘De Nederlandse Juristenvereniging vroeg daar in 1905 al om, want dan weet iedereen tenminste waar hij aan toe is.’

Ondertussen maakt de rechtspraak de zaken er niet duidelijker op. Zo sneed het Liefdeshuisarrest de band tussen geheimhoudingsplicht en verschoningsrecht door. Fernhout stelt dan ook voor dat bij een nieuwe regeling van geval tot geval wordt bepaald of een geheimhoudingsplicht automatisch leidt tot een verschoningsrecht, of juist niet. Daarvoor moeten de Aanwijzingen voor de regelgeving worden aangepast, vindt hij.

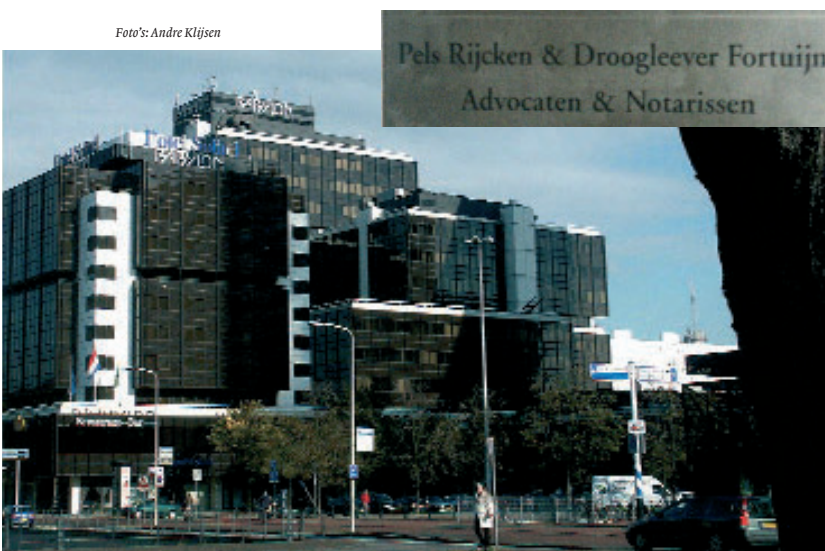
Maar duidelijkheid zit er voorlopig nog niet in. Sterker, het arrest van de Hoge Raad van 29 juni 2004 (LJN A050070), dat alleen betrekking heeft op strafzaken, staat volgens Fernhout pal tegenover de tot dan geldende jurisprudentie. ‘Vóór dat arrest kon bij advocaten geen huiszoeking plaatsvinden, tenzij ze zelf verdachten waren. Na 29 juni moet worden gevreesd dat er veel meer invallen in advocatenkantoren zullen komen – onafhankelijk van de vraag of advocaten verdacht zijn van een misdrijf. Ze zijn wel geheimhouder maar dat is niet langer voldoende. Advocaten moeten zich realiseren dat ze voor de poorten van de hel staan.’

F.J. Fernhout, *Het verschoningsrecht van getuigen in civiele zaken*. Maastricht: Uitgeverij Gianni (ISBN 90 8074 867 6). Een ingekorte handelseditie van het proefschrift verschijnt bij Kluwer.

‘Informeel brief’ over aanbesteding landsadvocaat

De Europese Commissie heeft op 27 september een ‘informele brief’ naar de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging bij de EU gestuurd met het verzoek om informatie te verschaffen over het contract van de Nederlandse staat met de landsadvocaat.

Foto's: Andre Kljisen

Het gebouw Babylon in Den Haag waar het kantoor van de landsadvocaat gevestigd is

Dat schrijft de woordvoerder van EU-commissaris F. Bolkestein in antwoord op vragen van het *Advocatenblad*.

Het *Financieele Dagblad* meldde in juni van dit jaar dat de Europese Commissie een onderzoek had ingesteld naar de relatie tussen de Nederlandse staat en de landsadvocaat. Op 7 september schreef minister Donner van Justitie aan de Kamer dat hij nog niets van de Commissie had gehoord. ‘Wij hebben kennisgenomen van het bericht over een onderzoek van de Europese Commissie. Van de Commissie zelf heeft de Nederlandse regering tot nu toe niets vernomen,’ aldus Donner. Met de – weliswaar informele – brief van 27 september is in dat laatste nu verandering gekomen.

Nederland schendt mogelijk de Europese aanbestedingsregels door het niet openbaar aanbesteden van het contract met Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn. Dat contract werd in 1999 gesloten en beliep in 2003 voor alle departementen samen circa 23,4 miljoen euro. Donner stelt dat het contract op juiste wijze tot stand is gekomen, en beroept zich daarbij op bijlage 1B bij de richtlijn Diensten. ‘Juridische diensten vallen onder de werking van de desbetreffende richtlijn, zij het dat zij geplaast zijn op bijlage 1B bij de richtlijn. Het gevolg hiervan is dat er geen verplichting tot openbare aanbesteding bestaat,’ aldus de bewindsman in antwoord op Kamervragen.

Volgens het *Financieele Dagblad* staat de Nederlandse regering alleen in die uitleg van het aanbestedingsrecht. ‘Het officiële Europese publicatieblad voor openbare aanbestedingen vermeldt honderden juridische opdrachten van Europese overheden, maar niet één uit Nederland,’ stelt de krant.

(LW)

Beste Joost,

Je brief d.d. 12 oktober jl. heb ik in bedenkelijke orde ontvangen. Weliswaar is het verstandiger om voortaan de elektronische post te mijden; een ouderwetse brief lijkt een betere waarborg voor vertrouwelijkheid – toch leek het of je brief was opengestoomd, en de envelop was bovendien gekreukt.

Enfin, wie er ook heeft meegelezen – zoals je al eerder suggereerde, vast één van die zwarte regenjastypes uit de geheime Donnerbrigade – ik deel je visie volledig. Je wordt inderdaad geslachtofferd als symbool voor de blunders van anderen. Voor het OM komt deze gesublimeerde catharsis als geschenk uit de hemel.

(Je opmerking dat Donner denkt dat hij God is, is treffend in dat verband).

De werkelijke brokkenpiloten kunnen blijven zitten. Denk aan die gast die de soepele schikking trof met Vos Chemie, verantwoordelijk voor de dood van honderden Haïtiaanse kinderen. Of je collega die de illegale vrijbrief tekende van Eddy de Kroes. En dan de officieren die in de bouwfraudezaak rond de Schipholtunnel hun fluwelen handschoenen aantrokken om de witte boorden niet te bevullen.

Structurele missers worden toegedekt. Wie werkelijk iets te verbergen heeft zal nooit zijn computer bij het huisvuil zetten. Misschien moet je het maar zo bekijken.

Dat de zaak nu verder wordt opgeblazen komt ook door de simplistische incidentenpolitiek in Den Haag. De volkse sentimenten moeten bevredigd worden. Dus praten de VVD-Kamerleden de Telegraaflezers naar de mond. Als er een pony in de Achterhoek wordt misbruikt, moet er nieuwe wetgeving komen. Dat mechanisme. Zonder je met die pony te willen vergelijken. Begrijp me niet verkeerd, deze brief is nu juist bedoeld om je wat op te monteren.

Want zeg nu zelf. Deze pc-affaire is een *blessing in disguise*. Een mooie gelegenheid om de overstap te maken naar de advocatuur zul je niet krijgen. Je schreef al dat Spong en Hammerstein toenadering zoeken (op zich klinkt het goed: Tonino & Spong). En dat Bram Moszkowicz je graag in zijn tv-programma wil als zijn aspirant-opvolger. Hij zal er vast goed voor betalen.

Geloof me, elk strafrechtkantoor wil graag je naam op de gevel.

Mocht je twijfelen, surf dan eens naar www.futurenetwork.nl; de beroepen-top-40 van Nederlandse kinderen. Op nummer 1 staat advocaat! Het beroep advocaat is populairder dan dolfijnentrainer of DJ.

Zijn er ook kinderen die officier van justitie willen worden?

Say no more.

Je toegenegen toekomstige confrère,
steeds gaarne,

M.

Contributie voor veel advocaten omlaag

Collegevergadering en Huishoudelijke vergadering, 23 september 2004 in Utrecht

Jan Pieter Nepveu

Het College van Afgevaardigden begon 23 september de vergadering pas na de lunch, zodat voldoende energie overbleef voor de aansluitende huishoudelijke vergadering. Er werd veel gesproken over het eigen functioneren: ‘...’

Nadat deken Jeroen Brouwer in de Utrechtse Jaarbeurs de afgevaardigden heeft bedankt die er voor de laatste keer bij zijn, deelt hij mee wat de laatste ontwikkelingen rond no cure no pay zijn. De kroon heeft de verordening, die een experiment mogelijk moest maken, nog niet vernietigd, maar geschorst. Voordat de minister de regeling definitief vernietigt, zal hij advies moeten vragen aan de Raad van State en daar zal ook het Ordestandpunt nog eens toegevoegd kunnen worden.

P. van Vugt (Breda) constateert dat de balie veel tijd en energie heeft gestoken in het opstellen van een naar nu blijkt kansloze verordening. Hij vraagt of de Algemene Raad dat niet had kunnen voorzien. ‘Onze perceptie is dat het verbod als een donderslag bij heldere hemel is gekomen. Als dat zo is, dan is het wellicht zinvol om het overleg met justitie te intensiveren,’ aldus Van Vugt.

Brouwer zijn de reserves bij Justitie al lang bekend, dus een donderslag bij heldere hemel zou hij het niet willen noemen. ‘Maar ik dacht dat een experiment onder strikte voorwaarden wel aanvaardbaar zou zijn.’

ENIGSZINS ARCHAÏSCH

Een volgende mededeling betreft de klachten van zekere mevrouw A. Visser tegen individuele advocaten, lokale Orden, en de Nederlandse Orde. De Algemene Raad vond het geen taak van het College om die te behandelen, en daarom heeft mevrouw Visser de naamsgegevens van alle afgevaardigden gevraagd. Brouwer heeft die niet gegeven, onder verwijzing naar de Wet Bescherming Persoonsgegevens. De meerderheid van het College vindt dat een beetje formele reactie, de gegevens staan immers toch ook gewoon in het *Vademecum*? M. Doornbos (Assen) noemt het College het ‘advocatenparlement’ van de Orde, dat op grond van de wet verordenin-

gen aanneemt. Hij vindt dat ‘eenieder best mag weten welke leden in dit College vergaande besluiten nemen.’ Brouwer hoort er van op, maar voortaan zal hij zich minder formeel opstellen als hem persoonsgegevens gevraagd worden.

Aanpassingen in het Huishoudelijk reglement van het College van Afgevaardigden staan op de agenda. Het gaat om zaken als stemprocedures en de mogelijkheden voor toehoorders om de vergadering bij te wonen.

J. Kneppelhout (Rotterdam) merkt op dat er een formeel onderscheid bestaat tussen afgevaardigden en plaatsvervaardigers, maar dat daar in de praktijk niemand op let. ‘Onze fractie zorgt ervoor dat er zeven stemmen uitgebracht worden en kijkt niet of die van afgevaardigden of van plaatsvervaardigers zijn.’ Strikt genomen zou het huishoudelijk reglement dan ook aangepast moeten worden, al hoeft dat niet stante pede. ‘U zou meteen ook kunnen kijken naar het door elkaar gebruik van de termen leden, afgevaardigden en plaatsvervaardigers. Want dat is niet consistent.’

Kneppelhout vraagt of iedereen die geen afgevaardigde of plaatsvervaardiger is een ‘behoorlijk geviseerde akte van beëdiging’ bij zich heeft. Er wordt gelachen. Artikel 15 van het Huishoudelijk reglement bepaalt dat alvorens een advocaat tot bijwoning van een vergadering wordt toegelaten, de voorzitter van hem de vertoning van zijn behoorlijk geviseerde akte van beëdiging kan vorderen. Kneppelhout noemt deze bepaling ‘enigszins archaïsch’. W. Taekema (Den Haag) valt hem bij. Volgens hem bestaan in Den Haag überhaupt geen geviseerde akten meer. ‘Ik heb de president er eens op gewezen dat we dus geen enkele actieve advocaat meer hebben, maar daar zat hij niet mee zolang daar niemand over zeurde.’ In het College wil hij toch graag de suggestie van Kneppelhout overnemen om de geviseerde akte van beëdiging te vergeten. Het zou voldoende zou moeten zijn als iemand gewoon kan aantonen dat hij advocaat is.

Het College aanvaardt het aangepaste reglement, onder voorbehoud van enige technische opmerkingen. Koos de Blécourt (Algemene Raad) zal een alternatief zoeken voor de behoorlijk geviseerde akte.

AFSCHEIDSCADEAUTJE VAN PIM

Elk jaar wordt de afgevaardigden dezelfde categorie-indeling voor de financiële bijdrage voorgesteld. De indeling dateert van 1996. Als gevolg van de inflatie zijn er steeds meer advocaten die in de hoogste inkomenscategorie vallen. Daarom wil de Algemene Raad een algemene indexering toepassen van 20 procent, zodat er voortaan meer advocaten buiten de duurste categorieën blijven. Een afscheidscadeautje van Pim van Duren, die er vandaag voor het laatst bij is. De Orde inkomsten kunnen het lijden, de financiële commissie is al akkoord gegaan, en het College geeft zijn goedkeuring. Zie voor de nieuwe indeling het kader.

BEKAAID

Volgt een discussie over de informatiever-schaffing en werkwijze van het College van Afgevaardigden. Regelmatig bereiken de Algemene Raad signalen dat de informatiever-schaffing beter moet. Dat is niet zo vreemd want de Algemene Raad heeft per definitie een informatievoorsprong. Brouwer wil weten in hoeverre dat een probleem is. ‘Het is niet de bedoeling vandaag besluiten te nemen, maar om eens te kijken hoe men denkt over eventuele veranderingen.’

Je zou je bijvoorbeeld kunnen afvragen of de stemverhoudingen tussen de fracties onderling nog wel kloppen. Amsterdam, waar tegenwoordig meer dan dertien duizend advocaten gevestigd zijn, komt er met zeven stemmen bekaaaid vanaf. Het zou er eigenlijk vier keer zo veel moeten hebben. Een arrondissement als Zwolle is daarentegen duidelijk oververtegenwoordigd. C. Okkerse (Zwolle) erkent dat de verhoudingen zijn scheefgegroeid en vindt binnen randvoorwaarden wijzigingen bespreekbaar. ‘Maar het aantal advocaten moet werkbaar blijven. Een fractie met maar één lid is dat niet.’ De fractie Zwolle bestaat nu uit vier leden.

Het College beschouwt de kwestie uiteindelijk niet als een groot probleem, maar veranderingen zijn denkbaar. Brouwer: ‘Het zou onheus zijn jegens Amsterdam om hierover niet van gedachten te wisselen.’

Brouwer wil ten slotte weten of men het bezwaarlijk vindt dat de algemeen deken tevens voorzitter is van de collegevergaderingen. Zou

het een idee zijn om te experimenteren met een onpartijdige voorzitter?

J. van Veggel (Amsterdam) zou dat toejuichen. Het is immers niet vanzelfsprekend dat degene die veel aan het woord is, ook de vergadering leidt. 'Als je kijkt naar ander gremia waarin veel wordt vergaderd, bijvoorbeeld de Tweede Kamer, dan denk ik dat een experiment de moeite waard is.' Taekema is het met hem eens en richt zich tot de algemeen deken. 'U doet het op een voortreffelijke manier. Ik merk een geweldige democratische gezindheid, die naar het beleven van sommigen onzer, soms echter wel eens wat doorslaat. Een onafhankelijk voorzitter zou de discussie misschien wat sneller afkappen.'

'Ja, Taekema,' zegt Brouwer, 'dank u wel.' Brouwer neemt zich voor te onderzoeken wat mogelijk is en wenselijk. 'Er zijn momenten

geweest waarop ik de dubbele rol niet had willen hebben, maar op ander momenten was die juist wel weer efficiënt.'

Er rest een uur voor de huishoudelijk vergadering begint. Ed van Liere (Algemeen Raad) slaat de tijd moeiteloos stuk met een toelichting op het beleid rond het Balie-examen. Kort samengevat: het accent verschuift van het volgen van lessen naar de toetsing van kennis en vaardigheden. Wouter Seinen, bestuurder van de Jonge Balie, blijkt aanwezig te zijn. Hij juicht de aandacht voor de opleidingen toe. 'Maar ik ben teleurgesteld dat die erg uit gaat naar de examinering.' Brouwer lijkt het een goed idee om de Jonge Balie altijd uit te nodigen. Iemand roept: 'Alleen als ze een behoorlijk geviseerde akte van beëdiging kunnen laten zien.'

GEVAAR

'Welkom, veel gezichten zijn mij bekend,' zegt algemeen deken Jeroen Brouwer als hij de aansluitende Huishoudelijke vergadering opent. Aanwezig zijn ongeveer veertig mensen, van wie er veel zojuist nog deelnamen aan de Collegevergadering. Brouwer breekt met de traditie om de overledenen van het afgelopen jaar te herdenken. Hij vindt het passender om te reageren met een brief naar de nabestaanden zodra een bericht van overlijden de Orde heeft bereikt. Voor ligt een notitie waarin de Algemene Raad zijn huidige beleid toelicht. Het leidt niet tot vragen of discussie.

Zie voor de Besluitenlijst de ordepagina's achterin dit nummer.

DE NIEUWE INDELING

Door het collegebesluit zullen veel advocaten met ingang van 2005 minder hoofdelijke omslag gaan betalen. Reden voor de nieuwe indeling is dat de inkomsten van de Orde de afgelopen jaren zijn gestegen door stijging van het aantal advocaten en het groeiend aantal advocaten in de hoge(re) categorieën. Gekozen is voor indexering van de categorie-indeling op basis van de ontwikkeling van het prijsindexcijfer voor de gezinsconsumptie. Deze stijging over de periode 1996 (het moment van de vaststelling van de huidige indeling) tot 2003 bedraagt 20%.

Categorie 1 (€ 725):	advocaten met een inkomen vanaf € 65.001 (was meer dan € 54.500);
Categorie 2 (€ 545):	advocaten met een inkomen vanaf € 38.001 tot en met € 65.000 (was meer dan € 31.750 tot € 54.500);
Categorie 3 (€ 225):	advocaten met een inkomen tot en met € 38.000 (was tot € 31.750);
Categorie 4 (€ 135):	advocaten die op 1 januari van het Ordejaar 70 zijn en die tevens op die datum in totaal tenminste 20 jaar als advocaat zijn ingeschreven (geen wijziging);
Categorie 5 (€ 205):	advocaten die op 1 januari van het Ordejaar in totaal nog geen drie jaar op het tableau zijn ingeschreven (geen wijziging).

84e jaargang – 22 oktober 2004 – nr. 16
Verschijnt elke drie weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv.

De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. drs. G.C. van Daal
mr. Y. van Gemerden
mr. W. Heemskerck
dr. L. Hesselink
mr. P.T.C. van Kampen
mr. P.F.P. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. A.P. Ploeger
mr. E. Unger
dr. mr. L.W.M. Wopereis

Uitgever

drs. J.W. van der Weele

Eindredactie

Linus Hesselink

Bureau redactie

Charlotte Helmer

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Juridische Vacaturebank

www.jbb.nl

Vormgeving

VILLA Y, Andre Klijns
Unit-1, Dmitry de Bruin

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Steekterweg 80 G, 2407 BH Alphen a/d Rijn
tel. 0172-234460, fax 0172-233017
e-mail: bdmbv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 1,97 per mm bij een kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 17: 29 oktober 2004
afl. 18: 19 november 2004

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Niet-leden betalen € 150 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting.

Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Losse nummers: € 8,50

Reed Business Information bv legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements)overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen.

Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via e-mail, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem.

ISSN 0165-1331

Nederlandsche
Uitgeversverbond
Groep uitgevers voor
vak en wetenschap

Juristen lopen kwaad weg bij Juristentag

Zeger Luyendijk

Berlijn – Een van de meest eerbiedwaardige Duitse juridische evenementen, de 145 jaar oude *Deutscher Juristentag*, is tot grote schrik van de aanwezigen uitgelopen op een ongekend felle ruzie tussen voor- en tegenstanders van het terugdraaien van een aantal verworvenheden in het arbeidsrecht, zoals het beperken van ontslagbescherming en het afschaffen van het recht op deeltijdarbeid. De gemoederen liepen daarover zo hoog op, dat een fors aantal deelnemers de vergaderzaal verliet onder het soms luidruchtig uiten van ongebruikelijke verwensingen in de richting van het 'präsidium': de professoren arbeidsrecht Manfred Weiss en Gregor Thüsing. Die bestreden uiteindelijk dat er sprake was geweest van 'wanordelijkheden'.

Tijdens de Juristentag komen om de twee jaar ruim 3000 juristen uit alle disciplines een aantal dagen bij elkaar om in kleinere werkgroepen over uiteenlopende juridische onderwerpen te discussiëren. De debatten monden over het algemeen uit in een aantal resoluties, waarover aan het eind van de Juristentag wordt gestemd. Aangenomen resoluties krijgen het predikaat 'goedgekeurd door de Juristentag' en wegen zwaar in bijvoorbeeld wetgevingsprocessen, maar ook bij regelgeving door beroepsgroepen. Soms leidt een besluit van de Juristentag tot een politieke stellingname. Voor rechters en advocaten is de Juristentag een zeldzaam moment om open met elkaar te praten over bijvoorbeeld het wel en wee van de procesgang.

In de werkgroep arbeidsrecht was dit jaar de belangrijkste vraag hoe het midden- en kleinbedrijf ontdaan kon worden van bijzondere voorschriften en in welke mate familie en beroep beter met elkaar verenigd konden worden. Door de juristen van de overkoepelende Duitse werkgeversvereniging BDA werden enkele tientallen tamelijk radicale en zeer omstreden voorstellen ingediend, die vooral de positie van de werkgever op de arbeidsmarkt moesten sterken. Het meest vergaand was het voorstel de ontslagbescherming pas na 36 maanden te laten ingaan (nu zes maanden). Het andere omstreden voorstel was het huidige recht op deeltijdarbeid om te zetten in deeltijdarbeid op vrijwillige basis. Verder deed de BDA een poging de onaantastbaarheid van de CAO in de Duitse wet onderuit te trekken, door

Demonstratie tegen de aantasting van de sociale zekerheid, in augustus in Saarbrücken

het 'günstigkeitsprinzip' op losse schroeven te zetten: de regel dat er alleen aan een CAO mag worden gesleuteld als de werknemer er beter van wordt.

Voor de juristen van de overkoepelende werknemersorganisatie DGB kwamen de voorstellen van de BDA als een verrassing. 'Dit had niets meer van doen met het oorspronkelijke thema van beroep en familie en het midden- en kleinbedrijf', zegt Rudi Buschmann, jurist arbeidsrecht van de DGB met standplaats Erfurt, die namens de DGB bij de Juristentag het woord voerde. 'Hier werd politiek bedreven'. De voorstellen van de werkgevers werden in grote meerderheid aangenomen, volgens de DGB door juristen die uitsluitend 'tochtjes op de Rijn' hadden gemaakt of wijn aan het proeven waren geweest en vlak voor de stemming nog even een zaal waren binnengelopen. De vakbondsvertegenwoordigers hadden toen al de bijeenkomst verlaten.

De schade aan het tot nog toe onaantaste statuut van de Juristentag is aanzienlijk en professor Thüsing stelt de vakbondsvertegenwoordigers daarvoor verantwoordelijk. Volgens hem waren de voorstellen van de werkgeversorganisaties legitiem en pasten ze binnen het thema hoe het midden- en kleinbedrijf ontlast kon worden. Tegenvoorstellen van de werknemersorganisaties waren volgens de regels behandeld, het weglopen uit de vergaderzaal 'omdat het resultaat ze niet beviel' noemt hij een 'buitensporige reactie', die in geen enkele verhouding stond tot de voorstellen noch de door de DGB zo verketterde gang

van zaken. Hij bestreed met klem dat de voorstellen op de valreep door toevallig aanwezige juristen waren goedgekeurd.

'Het zijn met name dit soort insinuaties, dat de Juristentag een doorlopend feest is waaraan de aanwezigen alleen op het laatste moment en met een kater nog even meedoen, die een nare smaak achterlaten', zegt de in arbeidsrecht gespecialiseerde Berlijnse advocaat Jürgen Möller. 'Ook in andere werkgroepen was niet iedereen even blij met de uitkomst van de debatten, maar niemand heeft ook maar een seconde aan weglopen gedacht. De bedoeling van de Juristentag is het debat juist aan te gaan, de ander van je gelijk zien te overtuigen op basis van argumenten. Als dat niet lukt doe je iets verkeerd. De resultaten blijven zonder consequenties, de aangenomen resoluties zijn aanbevelingen, meer niet'.

Vakbondsjurist Rudi Buschmann is het daar gedeeltelijk mee eens. 'Want het is opmerkelijk', zegt hij, 'dat bij de christendemocratische partij CDU het werkgeversvoorstel om de ontslagbescherming te beperken tot programmapunt is verheven, kort na de Juristentag. We wisten natuurlijk dat ze er zo over dachten, maar met een stempel van de Juristentag krijgt het hele idee kennelijk ineens toch meer maatschappelijk momentum, terwijl er in werkelijkheid zeer verdeeld over gedacht wordt. De besluiten van de Juristentag zullen voortaan kritischer bekeken worden, daar ben ik van overtuigd. Daar waar de consensus groot was, zullen ze belangrijk blijven. Op andere gebieden niet.'

Magistrale

OVERWEGINGEN

Komt u in uw praktijk uitspraken tegen die u een lach op het gezicht bezorgen? De redactie van het Advocatenblad is voor de rubriek Magistrale Overwegingen altijd op zoek naar smaakvolle uitspraken. Het kunnen uitspraken zijn die bloemrijk, raar, vlammend, belerend, misschien wel tenenkrommend of puntig, maar vooral geestig zijn.

In het colofon vindt u het (e-mail)adres waar u uw vondst heen kunt sturen.

PLAGIAAT

Rechtbank 's-Hertogenbosch 8 juli 2004, LJN-nummer: AQ1710, ingezonden door de heer mr. C.J.R. van Binsbergen.

Een luchtige rechtsoverweging in een overigens sombere materie (Dexia-zaken), aandelenlease-overeenkomsten-zaken wordt gezien als huurkoop:

‘3.3. Dat zo zijnde, kan anderzijds niet worden ontkend dat de kantonrechter ook ambtshalve geïnteresseerd is in de te verwachten Amsterdamse uitspraken. Vorderingen als bedoeld in artikel 3:305a BW zijn nu juist bedoeld om een uitstraling naar soortgelijke gevallen te hebben. Onder het adagium “rechtspreken is eigen feitenonderzoek gevolgd door plagiaat (en anders maakt men zelf jurisprudentie)” mag de kantonrechter goede argumenten graag overschrijven.

Bovenal mag aan [gedaagde] voorshands niet de gelegenheid worden onthouden informatie in het geding te brengen die kan bijdragen aan een zinvol processueel debat tussen partijen.

HET BEROKKENEN VAN VERDRIET

Kantongerecht Rotterdam 12 juni 1985, PRG 1985/2349.

Een arbeidszaak waarbij het belang van anciënniteit werknemster tegen het belang van de te billijken voorkeur van werkgever om later in dienst genomen werknemer in dienst te houden, afgewogen wordt:

‘Wat heeft het ons een moeite gekost in deze zaak tot een beslissing te komen! Want hoe zij ook zou uitvallen: wij berokkenen een respectabel mens verdriet. Zowel mevrouw Been als de eigenaar-directeur van Groenendijk zijn personen voor wie slechts waardering past. Gene een jonge vrouw die vele jaren goed werk verrichte, deze een man die in een lang leven tesamen met zijn vrouw een bedrijfje tot bloei bracht en thans – evenals zo vele andere middenstanders – slechts met uiterste krachtsinspanning en met veronachtzaming van eigen gezondheid het hoofd boven water houdt in de opkomende vloed van Albert Heyn, Edah enz. En beiden men-

sen, zie ondanks hun zeer tegengestelde belangen elkander – naar ter zitting bleek – vriendelijk en met hoffelijkheid tegemoet treden.

Decidere oportet. En gelijk uit het voorgezegde blijkt, zagen wij de schaal licht naar de kant van mevrouw Been overhellen. Zij wordt door een toewijzing van het verzoek ernstiger benaderd dan Groenendijk door afwijzing ervan. Daarom zullen wij Groenendijk niet ter wille kunnen zijn.

Wij hebben ons, toen wij wisten hoe te oordelen, beijverd om de beslissing gezwind te formuleren opdat desgewenst Groenendijk spoorlags aan de directeur GAB kan verzoeken om toestemming voor ontslag van Buitelaar. Wij vermoeden dat die toestemming met dezelfde gezwindheid verleend zal worden omdat immers naar het oordeel van dien ambtsdrager wel – maar mevrouw Been niet – voor ontslag in aanmerking zou komen.’

AGENDA

Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht (NVIR)

Op vrijdagmiddag 5 november a.s. organiseert de NVIR in het ministerie van Justitie te Den Haag de jaarlijkse algemene ledenvergadering. De vergadering zal om 13.30 uur worden geopend met het huishoudelijk gedeelte. Om 14.00 uur zal in het openbare gedeelte de behandeling van twee preadviezen over ‘de nationaliteit in internationaal en Europees perspectief’ plaatshebben (toegang ook voor niet-leden). Losse exemplaren van de Preadviezen zijn verkrijgbaar via T.M.C. Asser Press, Den Haag, 070-342 08 00; press.asser.nl

Jongelingen, veiligheid en privacy

Op 5 november a.s. wordt door de VAR, Vereniging voor Bestuursrecht, voor de derde maal een ‘Jonge VAR’ georganiseerd. De Jonge VAR is een bijeenkomst waarbij jonge juristen de kans krijgen over een (algemeen) bestuursrechtelijk onderwerp een kort preadvies te schrijven en dat voor een breed, maar overwegend jong publiek te presenteren. Dit jaar is het thema ‘Veiligheid en Privacy;

een spanningsvolle relatie’, met aandacht voor kwesties als cameratoezicht, preventief fouilleren, ‘naming and shaming’. Plaats: Raad van State, Kneuterdijk 22, Den Haag, tijd 13.00 tot 17.00 uur, kosten: € 10. Voor inlichtingen en aanmelding: Sandra Verhage, 070-515 39 61, of www.verenigingvoorbestuursrecht.nl of var@prdf.nl

DE CRITICI (VI): ALEID WOLFSEN (PvdA)

Nu minister Donner van Justitie binnenkort met een notitie komt over de positie van de balie in de rechtsstaat, vragen wij alvast enkele critici wat hun belangrijkste kritiekpunten zijn. Aleid Wolfsen is binnen de Tweede-Kamerfractie van de PvdA de justitie-specialist. De motie die Donner opriep tot nader onderzoek naar de advocatuur stelde hij op samen met partijgenoot Klaas de Vries. 'Dat nodeloos opblazen van zaken, ja, dat zit – dunkt ons – veel mensen dwars.'

Aleid Wolfsen

Micha Kat

'De aanleiding tot deze motie, die Kamerbreed werd aangenomen, was veelvuldig. De advocatuur neemt een zeer belangrijke plaats in in ons rechtsstelsel. Wij vonden het dan ook uiterst merkwaardig dat het rapport [van de WRR, red.] daar nauwelijks aandacht voor had. Dat was de minister met ons eens. Zo bereiken ons bijvoorbeeld veel klachten over de lange duur van procedures en de rol van de advocatuur daarin. Als je advocaten spreekt, zeggen ze altijd dat ze zaken zo snel en effectief mogelijk willen afdoen, maar feitelijk handelen ze vaak tegengesteld en maken zaken juist ingewikkelder. Dat nodeloos opblazen van zaken, ja, dat zit – dunkt ons – veel mensen dwars. Het lijkt er vaak op dat processen eindeloos duren waarbij steeds nieuwe vragen worden gesteld en aspecten worden belicht, dit alles dan aangestuurd door financieel vaak machtige partijen. Zo gaan verzekeringsmaatschappijen, is een algemene klacht, vaak heel erg diep om niet te hoeven uitkeren.

Wij hebben Donner in feite gevraagd: minister, kijk hier nu eens naar, wat is nu feitelijk de rol die advocaten spelen, vooral in civiele zaken?

Het recht is naar onze indruk daar te vaak een intimidatiemiddel in de hand van financieel krachtige partijen. En dat terwijl ons procesrecht er toch meer en meer op gericht raakt een zaak zo snel en zo goedkoop mogelijk tot een einde te brengen. Hier zit een groot en onwenselijk spanningsveld. Want aan de andere kant zie je dat de gesubsidieerde rechtsbijstand steeds meer wordt uitgekleed. De koopkracht van burgers lijkt dan bepalend te worden voor de uitkomst van een geschil. Daarnaast horen we ook te vaak dat de burger veel aanstoot neemt aan het gebrekkig functionerende tuchtrecht en de geslotenheid die het omgeeft.

Advocatenkantoren, zo menen wij ook, functioneren meer en meer als "juridische buitendiensten" van grote ondernemingen. De advocaten daar genieten alle voorrechten van het advocaat zijn, maar ze zijn in feite "gewone" belangenbehartigers buiten rechte. De vraag speelt al jaren, maar klemmt steeds meer: moet je deze juristen wel toelaten tot de balie? Maar voor we na gaan denken over de antwoorden, willen we eerst meer gegevens hebben over het feitelijke gedrag en de positie van de advocaat in ons rechtsbestel en een opvatting van de minister. Daarop was onze motie gericht.'

AGENDA

Argumentatie en taalgebruik in deskundigenrapporten

Op 17 november 2004 organiseert de Stichting Studiekring Deskundigen en Rechtspleging (SDR) in samenwerking met het E.M. Meijers Instituut voor Rechtswetenschappelijk Onderzoek van de Universiteit Leiden een studiedag over het thema: argumentatie en taalgebruik in deskundigenrapporten. Dagvoorzitter is mr. J.A. Blok, oud-Procureur-Generaal,

thans decaan van de Faculteit der Rechtsgeleerheid van de Universiteit Leiden.

Locatie: Academiegebouw, UR-zaal, Rapenburg 73, Leiden, kosten: € 150. Aanmelding: E.M. Meijers Instituut voor Rechtswetenschappelijk Onderzoek van de Universiteit Leiden, www.emmeijers.nl, per e-mail: k.vanheijnin@law.leidenuniv.nl

Wat MOT je met de WID?

Op 10 november aanstaande vindt in De Doelen in Rotterdam het symposium *De WID, wat MOT je ermee?* plaats. Tijdens het symposium, georganiseerd door de Orde in samenwerking met NautaDutilh, worden praktische en principiële knelpunten van de huidige en toekomstige identificatie- en meldplicht geïnventariseerd. Na het plenaire gedeelte zijn er vier workshops:

- *Identificatie van buitenlandse cliënten*: door mr. J.J.H. Suyver (Algemeen secretaris) en mevr. mr. P.M.L. de Zeeuw-Schmelzer (NautaDutilh);
- *Praktische wenken en kantoororganisatie*: door mr. R. van der Hoe-

ven (NautaDutilh) en F.J. Winkel RA (BFT);

- *Afgeleide identificatie en vrijstellingen*: door mr. A.T.A. Tilleman (BFT) en mevr. mr. M.J.C. Visser (NautaDutilh)
- *Meldplicht op grond van de Wet MOT*: door mr. H.V. Koppe (Hoofd Meldpunt Ongebruikelijke Transacties) en mr. R.A. Fibbe (NautaDutilh).

U kunt zich inschrijven met behulp van de u toegezonden folder. Voor suggesties of vragen: e.slager@advocatenorde.nl

Zie voor een uitleg van deze materie het artikel van Orde-secretaris Jan Suyver op de *ordepagina's* achterin dit nummer.

EN IK ZOU HET MORGEN WEER DOEN!

(advertentie)

VERMOEDENS?

DÖRR BEDRIJFSRECHERCHE
RECHERCHE- EN ADVIESBUREAU

010 - 212 49 23

www.dorr-recherche.nl

Opnieuw onderzoek naar moord Ierse mensenrechtenadvocaat Finucane

Er is weer ophef over het starten van een onderzoek naar de moord in Noord-Ierland in 1989 op Patrick Finucane, een Ierse mensenrechtenadvocaat. In plaats van dat nu, vijftien jaar later, een onderzoek naar de eventuele betrokkenheid van Engelse autoriteiten terstond wordt uitgevoerd, hebben Britse autoriteiten verklaard dat eerst nieuwe wetgeving moet worden aangenomen alvorens hieraan kan worden voldaan. In een gezamenlijke verklaring hebben vier vooraanstaande mensenrechtenorganisaties, Amnesty International, British Irish Rights Watch, Committee on the Administration of Justice en Human Rights First de Britse regering verzocht onmiddellijk een openbaar onderzoek te beginnen. De advocaat Patrick Finucane werd bekend vanwege de onverholven wijze waarop hij in de jaren '70 en '80 Ierse activisten verdedigde die werden aangeklaagd op grond van antiterrorismewetgeving. Ook vocht hij het juridisch kader waarin de Britse veiligheidsdiensten opereerden aan. In 1989 werd Finucane door veertien schoten getroffen door paramilitairen. Kort na zijn dood werd al beweerd dat zowel verschillende Britse autoriteiten, zoals de politie en het leger, als het Openbaar Ministerie van Noord-Ierland betrokken zouden zijn geweest bij zijn moord. Zij zouden getracht hebben dit te maskeren. Pas in mei 2002 hebben de Britse en Ierse regeringen gezamenlijk een onafhankelijke internationale rechter aangesteld om een aantal moordzaken te onderzoeken, waarbij mogelijk nationale veiligheidsdiensten betrokken zijn geweest, waaronder de zaak-Finucane. Dit onderzoek is uitgevoerd door de Canadese rechter Cory, die in 2003 concludeerde dat in deze zaak alleen een openbaar onderzoek naar de dood van Finucane toereikend is om de ware toedracht van de dood te achterhalen. Inmiddels heeft een Britse rechtbank wel op 16 september 2004 een voormalige paramilitair Kenneth Barrett veroordeeld voor de moord op Finucane. Ondanks deze veroordeling, hebben de Britse autoriteiten zich voorgenomen de aanbeveling van Cory alsnog over te nemen en toegezegd wederom een onderzoek naar de moord te beginnen. Teleurstellend is het dat ook dit onderzoek weer lang op zich zal laten wachten, nu de Britse autoriteiten hebben aangekondigd dat hiervoor eerst nieuwe wetgeving zal moeten worden aangenomen teneinde de nationale veiligheid te garanderen. Mensenrechtenorganisaties vrezen dat de Britse autoriteiten onder het mom van 'nationale veiligheid' proberen te voorkomen dat dit onderzoek de Britse staatsbetrokkenheid aan het licht zal brengen. Bovendien zou alleen een openbaar onderzoek, in overeenstemming met de aanbevelingen van het Cory-rapport, duidelijkheid verschaffen over de rol van de verschillende staatsautoriteiten.

Genoemde gebeurtenissen hebben internationaal verontwaardiging en verontrusting veroorzaakt. Deze vertraging in de nu al vijftien jaar lang lopende zaak is aanleiding geweest voor de vier hiervoor genoemde mensenrechtenorganisaties de handen ineen te slaan en bij Tony Blair aan te dringen op een onverwijld openbaar onderzoek.

Zie voor meer informatie over Patrick Finucane onder meer: <http://www.humanrightsfirst.org/>
Voor informatie over de Stichting Advocaten voor Advocaten, kunt u contact opnemen met het Secretariaat, mr. Ruth Kok & mr. Jarinde Temminck Tuinstra, stichtingadvocatenvooradvocaten@yahoo.co.uk

Ewoud Sanders

Advocaten worden in kranten heel vaak als woordvoerders opgevoerd, maar ze worden slechts zelden letterlijk aangehaald. Dat schreef ik hier vorige keer. Ik gaf twee mogelijke verklaringen voor dit verschijnsel: veel advocaten drukken zich formeel, terughoudend en al te technisch uit en daar houden journalisten niet van, want die zijn dol op pakkende oneliners. Bovendien hebben journalisten een afkeer van woordvoerders; zij spreken liever met de directbetrokkenen. Bij de advocaatwoordvoerder is die weerzin nog groter omdat die zo'n duidelijk belang heeft: zijn cliënt.

Maar, zoals ik al zei, een en ander zal per krant verschillen. Ik veronderstelde al dat advocaten er in de *Staatscourant* anders afkomen dan in *De Telegraaf*, en bij nader onderzoek blijkt dit inderdaad het geval te zijn.

Eerst de *Staatscourant*. Dat is geen gewone krant, maar de 'officiële uitgave van het Koninkrijk der Nederlanden'. Hierdoor staan er naast journalistieke stukken van de redactie allerlei officiële mededelingen in. Die hebben vaak een juridische component, maar dat wil natuurlijk niet zeggen dat er een advocaat wordt genoemd of aan het woord wordt gelaten. Kwam de beroepsnaam *advocaat* in *NRC Handelsblad* in één maand tijd ruim 130 maal voor, in de *Staatscourant* was dit, voor dezelfde periode, slechts 25 maal. Je moet daarbij wel bedenken dat de *Staatscourant* veel dunner is. Veel mensen denken dat de *Staatscourant* een saaie, gezagsgetrouwe krant is, maar dat valt reuze mee. Wel kom je er soms zinnen in tegen die voor juridisch geschoolden waarschijnlijk makkelijk te begrijpen zijn, maar waar de gemiddelde lezer moeite mee zal hebben. Zoals in dit bericht: 'Alleen gekwalificeerde advocaten uit een zogenaamde cassatie-

balie moeten rechtsbijstand kunnen verlenen in civiele cassaties. Dit advies van de Commissie cassatie-advocatuur is in lijn met de wensen van de Hoge Raad. [...] De wettelijke beperking om alleen "Haagse advocaten" civiele cassaties uit te laten voeren is zo gegroeid omdat de opleiding van deze cassatie-advocaten sinds jaar en dag in het Haagse arrondissement plaatsvindt. Bovendien wordt deze vorm van cassatiepraktijk maar door enkele tientallen advocaten stelselmatig beoefend. Wel gebeurt het overigens dat advocaten van buiten Den Haag met behulp van zogenaamde Haagse "postbusadvocaten" stukken indienen bij de Hoge Raad.'

Voor u, lezers van dit blad, is dit waarschijnlijk allemaal gesneden koek, maar ik kan u verklappen dat niet iedereen weet wat cassatie-advocaten, civiele cassaties en postbusadvocaten zijn. Dit zijn nou typisch zinnen die ik in *De Telegraaf* niet zou verwachten.

In de krant (2)

De *Staatscourant* is ook zo aardig om af en toe een advocaat woordelijk aan te halen. Niet met een pakkende oneliner (althans: niet de afgelopen maand), maar bijvoorbeeld op de volgende manier. 'Advocaat A. Schellart, juridisch adviseur van de vakbonden, gaat ervan uit dat bonden daar een goede kans maken. Schellart: "Het gaat om de principiële vraag of het algemeen verbindend verklaren van CAO's beleidsmatig mag worden ingevuld, zoals De Geus nu doet. Hiermee zet hij een trend en breekt hij de ban. Een volgende minister kan dit weer anders gaan invullen.'"

Ik denk dat Schellart blij was dat hij deze ruimte kreeg, maar doorgaans vergaat het advocaten in de pers anders, zeker in het *Algemeen Dagblad* en *De Telegraaf*. (Wordt vervolgd.)

AGENDA

Effectiviteit van de Wob

Een recent onderzoek van de Universiteit van Tilburg plaatst de nodige kanttekeningen bij de effectiviteit van de wet en doet aanbevelingen ter verbetering. Tegelijkertijd gaan er stemmen op om de werking van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) te beperken. Op vrijdag 19 november 2004 organiseert de Vereni-

ging voor Media- en Communicatierecht (VMC) een studiemiddag gewijd aan de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Locatie: Trippenhuis, Kloveniersburgwal 29, Amsterdam, tijd: 14.30-17.00 uur, kosten: Niet-VMC-leden betalen € 15. Voor meer informatie: 020-525 39 31 of www.mediaforum.nl

Knelpunten uit de Code-Tabaksblat

Op 27 oktober 2004 zal in discussie met deelnemers gezocht worden naar oplossingen voor fricties tussen de Code en de rechter, bijzondere commissies uit de RvC, de externe accountant, de institutionele belegger, *incentive compensa-* *tion* en niet-beursgenoteerde vennootschappen. Locatie: hoofdkantoor ABN AMRO te Amsterdam, tijd: 12.30-17.00, kosten: € 275. Voor extra informatie: mw. drs. M.G.M. van Poucke, opleidingsmanager CPO.

Projectontwikkeling in de praktijk

Op dinsdag 16 november 2004 organiseert de *Vereniging van Vastgoed Juristen* (VVJ) een studiemiddag over het onderwerp 'Projectontwikkeling in de praktijk: visies vanuit de markt en de gemeente'. Locatie: Golden Tulip Hotel Figi, Het Rond 2 te Zeist, tijd: 15.00-17.30 uur, kosten € 100 voor niet-leden (€ 50 voor VVJ-leden. Voor extra informatie mw. J. Janssen (VVJ), e-mail: j.janssen@cmsderks.nl

NATIONAAL JURISTEN CONGRES

www.juristencongres.nl

Vrijdag 11 maart 2005 - Amsterdam RAI

Dé ontmoetingsplaats voor toptalent!

Nu al meer dan 30 exposanten op
Het Nationaal Juristencongres 2005!
Is uw kantoor al vertegenwoordigd?

Sinds 1998 organiseert Memory Productions Events het grootste landelijke carrière-evenement: De Nationale Carrièrebeurs. Speciaal voor rechtenstudenten in de laatste fase van hun opleiding en juristen met werkervaring organiseert zij gelijktijdig met de eerste dag van deze beurs de derde editie van Het Nationaal Juristencongres. Naast standpresentaties wordt de bezoeker een gevarieerd en vakinhoudelijk congresprogramma aangeboden door en met juridische experts. Tevens vinden er kantoorpresentaties plaats en wordt de beurs afgesloten met een beursborrel.

Voor meer informatie over deelname aan Het Nationaal Juristencongres kunt u contact opnemen met; Stanley Westerkamp (salesmanager), stanley@memory.nl of Maarten Ouweneel (congresmanager), maarten@memory.nl. telefoon 020-6382146.

Kroniek Bestuursprocesrecht I

J.C. Binnerts en M.F.A. Dankbaar¹

Bijna vier jaar geleden verscheen in dit blad de laatste ‘jaarlijkse’ Kroniek bestuursrecht,² die toen het jaar 2000 betrof. De ambitieuze aanpak ervan – zowel het bestuursprocesrecht als het materiële bestuursrecht werd behandeld – leverde een mer à boire op. Dat proberen wij dit keer te voorkomen door ons te beperken tot het bestuursprocesrecht. We beperken ons bovendien tot het jaar 2003 en in het bijzonder de jurisprudentie die in de Jurisprudentie Bestuursrecht (JB) en de Administratiefrechtelijke Beslissingen (AB) is gepubliceerd.

Tot het bestuursprocesrecht rekenen we het ‘belanghebbende’-begrip; het begrippenpaar ‘besluit’ en ‘bestuursorgaan’ blijft echter buiten beschouwing.³ Ook beperken wij ons tot het ‘gewone’ bestuursprocesrecht en laten dus vreemdelingen- en belastingrechtelijke bijzonderheden buiten beschouwing.

In deel II, in het volgende nummer, ook aandacht voor ontwikkelingen op het vlak van wetgeving in en rond 2003.

INHOUD DEEL I

ALGEMENE THEMA'S

- E-mail
- Belanghebbende
- Termijnen

VOORBEREIDINGSPROCEDURES

BEZWAARSCHRIFTPROCEDURE

- Inhoud
- Verdere gang van zaken
- Mediation hangende bezwaar
- Afdoening bezwaar
- Kosten
- Handreiking bezwaarschriftprocedure
- Rechtstreeks beroep

INHOUD DEEL II

BEROEP IN EERSTE AANLEG

- Indieningsperikelen
- Gang van zaken
- Geheimhouding
- Argumentatieve fuik
- Zelf afdoen
- Termijn nieuwe beslissing op bezwaar
- Hoorplicht
- Ambtshalve toetsing

HOGER BEROEP

VARIA

- Procesbelang
- Voorlopige voorziening

WETGEVING

ALGEMENE THEMA'S

E-mail

Op 1 juli 2004 is de Wet elektronisch bestuurlijk verkeer in werking getreden.⁴ De wet regelt de voorwaarden voor verkeer langs elektronische weg tussen burgers en bestuursorganen. Uitgangspunt is dat elek-

tronisch verkeer alleen is toegelaten aan een partij – en dat kan zowel de burger als het bestuursorgaan zijn – die tevoren heeft aangegeven daarvoor open te staan. Een bezwaarschrift per e-mail is dus alleen mogelijk ‘voorzover het bestuursorgaan kenbaar heeft gemaakt dat deze weg is geopend’. De wet bevat daarnaast voorschriften over de

wijze waarop in zo'n geval aan het vereiste van ondertekening kan worden voldaan. Hoe dit kenbaar maken in zijn werk kan gaan en wanneer een burger mag aannemen dat het bestuursorgaan de elektronische weg heeft opengesteld, zal de praktijk moeten uitwijzen. Een voorzichtig rechtshulpverlener houdt zich o.i. voorlopig ver van deze nieu-

De rechtbank zal u het vonnis binnen de gestelde termijn S.M.S-en...

wigheden en dient zijn bezwaarschrift per post of fax in.

In ABRS 10 september 2003, JB 2003, 295 had een belanghebbende alvast een voorshot op deze wettelijke regeling genomen en bedenkingen per e-mail ingediend. De Afdeling oordeelde dat deze niet voldeden aan de schriftelijkheidseis van art. 3:24 Awb. Maar het bestuursorgaan moet dan wel de indiener daarop wijzen op grond van de zorgvuldigheidseis van art. 3:2 Awb, tenzij de e-mail zo laat is dat dit niet meer mogelijk is vóór het verstrijken van de termijn waarbinnen bedenkingen kunnen worden ingebracht.

In ABRS 17 december 2003, JB 2004, 81 had het bestuursorgaan uitdrukkelijk toegestaan dat per e-mail bezwaar werd gemaakt. In dat geval oordeelde de Afdeling – ondanks het feit dat de wet spreekt van een bezwaarschrift – het mogelijk per e-mail bezwaar te maken ‘omdat geen wettelijk voorschrift zich (daartegen) verzet’. Vooruitlopen op de nieuwe wettelijke regeling deed ook Hof Leeuwarden in een uitspraak van 9 juli 2003, JB 2003, 277: Het indienen van een administratief beroepschrift in een WAHV-zaak per e-mail werd niet aanvaard, omdat de Officier van Justitie niet kenbaar had gemaakt die weg open te stellen (en dat gelet op de aard van de WAHV ook wel niet snel zal doen, zo denken wij).

Men bedenke dat de wet zich beperkt tot elektronisch verkeer tussen burgers en bestuursorganen: de wet voorziet niet in de mogelijkheid van elektronisch berichtenverkeer met een rechtbank, zodat het per e-mail

instellen van beroep aldaar voorlopig nog niet aan de orde is.

Belanghebbende

Bij verkeersbesluiten is de Afdeling buitengewoon streng als het gaat om de vraag of iemand daardoor in zijn of haar belang is getroffen. Niet snel wordt aangenomen dat een partij een bijzonder en kenmerkend belang bij het bestreden besluit heeft, waarmee hij of zij zich van willekeurige derden onderscheidt. Appellante, die een groothandel ten behoeve van agrarische bedrijven exploiteerde en gevestigd was nabij een brug, maakte zelf geen gebruik van die brug; haar klanten des te meer, totdat deze werd afgesloten. Dat maakte de groothandel echter nog niet tot belanghebbende, volgens de Afdelinguitspraak van 22 oktober 2003, JB 2003, 341. De Afdelinguitspraak van 6 augustus 2003 (AB 2004, 168, m.nt. Vermeer) betrof de afsluiting van een spoorwegovergang voor vrachtverkeer. Aanleiding was dat voor de aanleg van de Vijfde Baan van Schiphol grote aantallen zandauto's vanuit de Afrikahaven in Amsterdam via die overgang

door Halfweg naar Schiphol reden. De aannemerscombinatie die het werk uitvoerde werd door de Afdeling niet beschouwd als belanghebbende. Zij was niet gevestigd in de buurt van de overgang en de Afdeling oordeelt dat het karakter van de uitgevoerde transporten niet maakt dat zij zich van andere weggebruikers onderscheidt. Het motief – t.w. dat juist de transporten van deze aannemer aanleiding waren om de overgang gesloten te verklaren voor vrachtverkeer – speelt geen rol voor de vraag of de aannemer belanghebbende is.

Enigszins buiten het tijdsbestek van deze kroniek, maar toch aardig om te noemen in dit verband, is de uitspraak van de Afdeling inzake het Aanwijzingsbesluit-Schiphol (16 oktober 2002, JB 2003, 4 m.nt. Peeters). Appellanten woonachtig op meer dan 35 kilometer van het stationsgebouw van Schiphol werden niet aangemerkt als belanghebbenden, omdat niet kan worden geoordeeld dat zij een belang hebben dat rechtstreeks bij het bestreden besluit is betrokken. Daarbij werd nog overwogen dat het wonen onder

een aan- of uitvliegroue dit voor hen niet anders maakte, omdat deze routes geen onderdeel uitmaken van het bestreden besluit.

Het belang moet rechtstreeks door het besluit worden getroffen, wil aan de belanghebbendeneis worden voldaan. Niet belanghebbend bij de intrekking van een bouwvergunning is bijvoorbeeld de partij, die slechts een optie tot koop op het bouwwerk heeft; ABRS 5 februari 2003, JB 2003, 98. Eerder al trof hetzelfde lot – niet-ontvankelijkheid – eigenaren van panden, die waren verhuurd en ten aanzien waarvan besluiten (resp. een verkeersbesluit, een standplaatsvergunning en een dwangsbesluit) werden genomen die geacht werden slechts de huurders rechtstreeks in hun belang te raken; ABRS 18 september 2002, 15 mei 2002 en 13 februari 2002, AB 2003, 132, 133 en 134, m.nt. Vermeer. Een andere benadering van het afgeleide, contractuele belang is echter te vinden in ABRS 12 maart 2003, JB 2003, 107. Het betrof een besluit dat de nieuwbouw van een ziekenhuis mogelijk maakte. Een zorgverzekeraar kwam daartegen op en werd niet-ontvankelijk verklaard, echter niet met louter het argument dat deze een afgeleid belang zou hebben, maar met de overweging dat in dit geval niet was gebleken van concrete gevolgen van het besluit voor de verzekeraar. Annotator Schlössels ziet een wijziging in de lijn van de Afdeling ten aanzien van ‘afgeleide belanghebbenden’ in het verschieft.

Slechts de aanvrager van een bouwvergunning – en dat is niet noodzakelijk de eigenaar/beoogd opdrachtgever voor de bouw, maar kan bijvoorbeeld ook de beoogde

aannemer zijn – is belanghebbende bij een besluit tot weigering daarvan (ABRS 21 mei 2003, JB 2003, 186). Diezelfde lijn vinden we in een Afdelingsuitspraak van 14 mei 2003, AB 2003, 302 m.nt. Vermeer: alleen het belang van de aanvrager is rechtstreeks betrokken bij de weigering van een vergunning voor een recreatie-inrichting. De notschrijver plaatst wat kritische kanttekeningen bij de redenering van de Afdeling; op grond van art. 3:4 Awb dienen bij het nemen besluit (met inachtneming van wettelijke beperkingen en het specialiteitsbeginsel) alle rechtstreeks betrokken belangen te worden afgewogen; bij een recreatievergunning als de onderhavige dus ook belangen van anderen dan de aanvrager. Die ‘3:4-belanghebbenden’ kunnen echter blijkens de genoemde uitspraak geen bezwaar maken tegen de weigering. Zie ook laatstelijk: ABRS 14 januari 2004, AB 2004, 239.

De ontvankelijkheid van al dan niet informele verenigingen en actiegroepen blijft tot uitspraken leiden. Voor het opkomen in rechte ter behartiging van algemene en collectieve belangen geldt de eis van rechtspersoonlijkheid om als belanghebbende te worden aangemerkt. De werkgroep-Tesselschadekerk, voortgekomen uit de vereniging ‘Bewonersvereniging Raadhuis en Omgeving’, had bezwaar gemaakt in een zaak die leidde tot een Afdelingsuitspraak van 3 september 2003, AB kort 2003, 595. De Afdeling overweegt dat, nu noch een besluit van het bestuur van de vereniging tot instelling van de werkgroep, noch statuten of reglement van de werkgroep, noch een uittreksel uit het handelsregister kunnen worden overgelegd en de werkgroep slechts binnen de vereniging participeert, niet kan worden gezegd dat de werkgroep zelfstandige rechtspersoonlijkheid bezit. Een vereniging die in rechte opkomt voor het belang van een beperkt aantal van haar leden loopt het risico niet-ontvankelijk te worden verklaard, omdat zij dan geacht wordt niet zozeer op te komen voor het algemene, collectieve belang dat zij aan haar statutaire doelstelling ontleent (art. 1:2 lid 3 Awb), maar voor enkele individuele belangen, die niet de hare zijn. Zij wordt dan niet als belanghebbende

beschouwd. Voor voorbeelden: ABRS 16 april 2003, JB 2003, 146 en ABRS 19 november 2003, JB 2004, 19 en 20 en ABRS 10 maart 2004, JB 2004, 176.

De Afdeling maakte in haar uitspraak van 26 februari 2003 (AB 2003, 251, m.nt. Jongma) onderscheid tussen een bewonersvereniging en de vereniging van eigenaren: de eerste was geen belanghebbende in het kader van de Wet geluidhinder; de tweede wel. De statutaire doelstelling van de bewonersvereniging schept geen bijzonder rechtens te erkennen relatie tot een of meer belanghebbende bewoners/eigenaren. De vereniging van eigenaren voert daarentegen het beheer over de gemeenschap en zij kan binnen de grenzen van haar bevoegdheid de gezamenlijke appartementseigenaren in en buiten rechte vertegenwoordigen. En omdat appartementseigenaren van rechtswege lid zijn van de vereniging van eigenaren, is deze vereniging wel belanghebbende.

ABRS 9 oktober 2002, AB 2003, 34 m.nt. Marseille: in deze zaak kwam de vraag aan de orde wie tot de kring van belanghebbenden hoorde ten aanzien van een kapvergunning en een monumentenvergunning. De Afdeling oordeelde vrij marginaal over de vaststelling van het College dat bepaalde appellanten geen belanghebbenden waren. De uitspraak suggereert dat een bestuursorgaan bij het hanteren van het belanghebbendenbegrip een bepaalde beoordelingsvrijheid heeft. De annotator wijst erop dat dit opmerkelijk zou zijn, omdat het toch gaat om een begrip van openbare orde.

De minister van VenW en vervolgens de Rechtbank Haarlem hadden geoordeeld dat Milieudefensie niet-ontvankelijk was in bezwaar tegen een besluit op grond van de Wet beheer rijkswaterstaatwerken (Wbr), omdat de belangen ter bescherming waarvan de Wbr was geschreven, niet tot de belangen behoorde welke Milieudefensie blijkens haar statuten behartigde. De Wbr strekt immers tot bescherming van waterstaatswerken en het veilig en doelmatig gebruik daarvan, iets wat niet bepaald de doelstelling van Milieudefensie is. Toch is deze benadering niet juist, zo leert de Afdeling in uitspraken van 2

juli 2003, AB 2003, 393 en 19 november 2003, JB 2004, 18. Voor de ontvankelijkheid is (nog) niet nodig dat de bezwaarmaker aantoonbaar te worden geraakt in een rechtens beschermd, bij het bestreden besluit *mee te wegen* belang. In een recent verschenen brief⁵ kondigt het kabinet overigens onderzoek aan naar de mogelijkheid om toch zo'n relativiteitseis in het bestuursrecht te introduceren.

Wie ten slotte in zijn of haar praktijk geconfronteerd wordt met een cliënt die op wil komen tegen het feit dat zijn aartsvijand een koninklijke onderscheiding krijgt, die hale onmiddellijk de uitspraak van 5 november 2003, JB 2004, 7 van stal: ook sterke betrokkenheid bij het besluit tot onderscheiding van een ander maakt niet dat iemand een voldoende 'specifiek en concreet' belang daarbij heeft om in bezwaar te worden ontvangen.

Termijnen

Een bezwaarschrift moet niet te vroeg worden ingediend op straffe van het risico van niet-ontvankelijkheid. Een uitzondering maakt art. 6:10 Awb onder meer voor het geval de betrokkene mocht aannemen dat er wel al een besluit was. In een uitspraak van 17 december 2002, AB 2003, 81 ging de Centrale Raad van Beroep (CRvB) hier soepel mee om. Hij oordeelde dat appellante in bezwaar, zelfs zonder een bezwaarschrift in te dienen, toch ontvankelijk was. Zij was door een expliciete uitlating van het bestuursorgaan in de veronderstelling komen te verkeren dat een bezwaarschriftprocedure al in gang was gezet. Toen nadien het besluit in primo werd genomen heeft zij niet alsnog bezwaar gemaakt. Ondanks dit premature bezwaar, waarin overigens ook geen grieven waren geformuleerd, achtte de Raad niet-ontvankelijkheid niet aan de orde. Naar ons oordeel is het evenwel onverstandig om op deze soepelheid te rekenen!

De bezwaartermijn gaat lopen op de dag van de bekendmaking van het besluit, hetgeen in de in art. 3:42 Awb genoemde gevallen geschiedt door publicatie. Veel gemeenten publiceren in dat verband hun besluiten in

huis-aan-huisbladen, waarvan de bezorger echter nog wel eens een huis of zelfs een hele wijk wil overslaan. Bezorging van dat blad is echter – anders dan publicatie erin – geen voorwaarde voor het doen aanvangen van de bezwaartermijn: in dit verband wordt wel gesproken van de huis-aan-huisfictie. Een kras voorbeeld daarvan vormt een uitspraak van de Voorzieningenrechter van de Rechtbank Maastricht van 24 maart 2003, JB 2003, 180: hoewel vaststond dat in de betreffende buurt in de relevante periode het huis-aan-huisblad niet werd bezorgd, omdat de distributeur geen bezorger had, werd het besluit toch geacht op de wettelijk voorgeschreven wijze te zijn bekendgemaakt. De termijnoverschrijding werd zelfs niet verschoonbaar geacht, omdat belanghebbenden niet bij de gemeente hadden geklaagd over de gebrekkige bezorging en niet was gebleken dat zij hadden geprobeerd op een andere wijze van de inhoud van de gemeentelijke publicaties in het huis-aan-huisblad kennis te nemen! Ongebruikelijk soepel was de benadering van de Afdeling in geval van termijnoverschrijding naar aanleiding van een onduidelijkheid in de publicatie van een bouwvergunning. De publicatie vermeldde slechts de bouw van zes appartementen aan de ene straat 'met bergingen', zonder dat duidelijk was dat deze bergingen garages betroffen die om de hoek aan een andere straat werden opgericht. De Afdeling achtte de overschrijding door appellanten, die bezwaar hadden tegen de garages, van de bezwarentermijn met circa één jaar (!) verschoonbaar: ABRS 27 november 2002, JB 2003, 21.

De bezwarentermijn gaat, als het besluit zich tot bepaalde belanghebbenden richt, lopen daags na *toezending* ervan. Wil de belanghebbende werkelijk kunnen opposeren, dan

moet het besluit hem echter ook *bereiken*. De Afdeling neemt gewoonlijk aan dat de betrouwbaarheid van de TPG zodanig is, dat ook per gewone post verzonden stukken, waarvan vaststaat dat zij juist zijn geadresseerd, geacht moeten worden ook te zijn aangekomen⁶. Er zijn echter bestuursorganen, vooral gemeenten, die bijvoorbeeld in het kader van sociale werkvoorziening, stukken door een eigen postdienst laten rondbrengen. Dat is niet zonder risico, zoals blijkt uit een uitspraak van de Centrale Raad van 30 september 2003, JB 2003, 326. Voor aanvang van de (in dit geval: beroeps)termijn dient volgens de Raad zowel verzending als aanbidding aan het juiste adres voldoende vast te staan; bij niet-aangetekende verzending en 'niet-ongeloofwaardige ontkenning van ontvangst' komt het niet kunnen bewijzen daarvan voor rekening van het bestuursorgaan. Helaas biedt de uitspraak geen inzicht waarom de Raad de ontkenning van de ontvangst in dat geval 'niet-ongeloofwaardig' achtte. Of was het omdat de Raad de betrouwbaarheid van de eigen bezorgdienst van de gemeente gewoon minder hoog aanslaat dan die van de TPG? In ABRS 10 december 2003, JB 2004, 52 was een besluit bestemd voor een raadslid in zijn postvakje op het gemeentehuis gedaan. Dat mocht wel, maar aangezien niet duidelijk kon worden vastgesteld wannéér het daarin was gedeponeerd, was een acht weken na de datering van het besluit ingediend bezwaarschrift toch ontvankelijk.

Als een besluit de bezwaarde niet bereikt omdat hij verhuist zonder dit aan een bestuursorgaan met wie hij correspondeert door te geven, komt dit voor zijn risico; ABRS 6 augustus 2003, JB 2003, 283. Maar weer niet als het bestuursorgaan naar aanleiding van een eerder verzonden, maar met het opschrift 'vertrokken' terugontvangen poststuk ten tijde van het besluit had moeten beseffen dat betrokkene was verhuist: ABRS 12 maart 2003, JB 2003, 125.

Opvallend royaal was de Centrale Raad in een uitspraak van 14 oktober 2003, JB 2004, 25, in een zaak waarin de appellant stelde dat hij de uitspraak van de rechtbank niet had ontvangen. De rechtbank liet desgevraagd weten dat volgens zijn registers de

uitspraak, tezamen met vier andere uitspraken, wel degelijk per aangetekende post was verzonden, maar de Raad sloot toch niet uit dat de aangevallen uitspraak per vergissing niet in de enveloppe terecht was gekomen. Dit leidde ertoe dat voor appellante – het zal wel toevallig zijn dat het om een bestuursorgaan ging – de beroepstermijn pas ging lopen toen de uitspraak haar enkele maanden later op verzoek alsnog door de rechtbank werd toegezonden.

Termijnoverschrijding als gevolg van toezending van het besluit aan de betrokkene zelf, die met vakantie was, in plaats van aan de bij bestuursorgaan bekende gemachtigde wordt verschoonbaar geacht in een uitspraak van de Rechtbank Utrecht van 4 april 2003, *JB* 2003, 161. Dat lijkt op het eerste gezicht aardig, maar de Rechtbank is daarmee strenger dan de Afdeling en de Centrale Raad. Die zijn immers van oordeel dat in zo'n geval de bezwaar- of beroepstermijn in het geheel niet gaat lopen, omdat het besluit dan niet op de voorgeschreven wijze bekend was gemaakt. Art. 6:17 Awb verplicht immers het bestuursorgaan tot toezending aan de gemachtigde. Zie bijvoorbeeld de uitspraak van de Centrale Raad van 18 november 2003, *JB* 2004, 317. Het verschil lijkt subtiel maar is wezenlijk. Als de termijn wel is gaan lopen, is appellante te laat, met dien verstande dat de termijnoverschrijding verschoonbaar is. Daarvoor is dan echter wel vereist dat zijn gemachtigde op het moment dat deze alsnog van het besluit op de hoogte raakt, zo spoedig mogelijk – in de praktijk betekent dat binnen 14 dagen – zijn rechtsmiddel instelt. Gaat de termijn echter pas lopen op het moment dat het besluit alsnog aan de gemachtigde wordt toegezonden, dan bedraagt de termijn gewoon zes weken.

Het onredelijk laat instellen van bezwaar of beroep tegen het uitblijven van een besluit was aan de orde in de Afdelingsuitspraak van 15 januari 2003, *AB* 2003, 221. Beslissend is volgens de Afdeling het moment waarop het voor de burger duidelijk moet zijn dat van het bestuur geen reactie meer valt te verwachten op een aanvraag. Vóór dat moment mag hij die besluitvorming afwachten, maar

wacht hij ook daarna nog met het instellen van een rechtsmiddel, dan loopt hij het risico het verwijt te krijgen daar onredelijk laat mee te zijn en op die grond niet-ontvankelijk te worden verklaard. In dit geval had betrokkene in 1996 een aanvraag ingediend. Hij wachtte aanvankelijk – en mocht naar het oordeel van de Afdeling ook nog rekenen op een reactie van het bestuursorgaan – tot begin 2000. Op dat moment werd beleid kenbaar gemaakt, waaruit betrokkene volgens de Afdeling had moeten begrijpen dat op zijn aanvraag geen reactie meer zou komen. Toen hij daarna nog 8 maanden wachtte met het indienen van een bezwaarschrift tegen het uitblijven van een besluit, werd dat als onredelijk laat beschouwd. Marseille wijst er in zijn noot op dat de wetgever met de regeling van art. 6:12 lid 3 Awb iets heel anders had bedoeld.

Dat de bezwaartermijn van openbare orde is, bleek nog eens in het geval (*ABRS* 17 september 2003, *AB* 2004, 7) waarin een bestuursorgaan ontdekte dat het de rechtsmiddelenclausule had vergeten te vermelden en het aan de reclamant een nieuwe termijn toestond om bezwaar te maken. Dat mag dus niet. De bezwaartermijn was aangevangen na verzending van het besluit en dus verstrekken toen alsnog bezwaar werd gemaakt binnen de – onterecht – vergunde extra termijn. De termijnoverschrijding werd net als in eerdere uitspraken⁸ ook niet verschoonbaar geacht door de Afdeling. De Centrale Raad lijkt iets soepeler: het enkele feit dat de rechtsmiddelenclausule ontbreekt is niet voldoende om een termijnoverschrijding te sauveren. Daarvoor zijn bijkomende omstandigheden vereist, waaraan echter geen al te

zware eisen lijken te worden gesteld: zie bijvoorbeeld *CRvB* 16 maart 2004, *JB* 2004, 190.

Hoewel als gezegd het bezwaarschrift per e-mail in beginsel al is aanvaard, blijven de meer traditionele vormen van verzending voor jurisprudentie zorgen. Verzending per fax van een bezwaarschrift is een toelaatbare wijze van verzending, maar de gevaren die aan deze wijze van verzending zijn verbonden zijn voor risico van de indiener: de vermelding 'ok' op het verzendjournaal biedt geen sluitend bewijs dat het bezwaarschrift de geadresseerde in goede orde heeft bereikt, aldus de Centrale Raad van Beroep op 3 april 2003, *AB* 2003, 216.

VOORBEREIDINGS PROCEDURES

Reeds in 2002 werd de Wet uniforme voorbereidingsprocedures vastgesteld. De inwerkingtreding vergt echter een omvangrijke aanpassing van allerhande wetten en kost dus tijd. Deze is nu voorzien voor 1 januari 2005. De voorbereidingsprocedures van de afdelingen 3.4 en 3.5 Awb zullen dan worden samengevoegd. In de aanpassingswet wordt overigens en passant ook geregeld dat de zgn. *actio popularis* uit de Wet milieubeheer en de Wet op de Ruimtelijke Ordening wordt geschrapt. Dit betekent dat beroep bij de rechter tegen veel besluiten in het 'omgevingsrecht', anders dan nu nog het geval is, niet meer zal openstaan voor een *ieder*, maar alleen nog voor belanghebbenden. In verband daarmee wordt ook art. 6:13 Awb gewijzigd. Daardoor zal algemeen, dus ook buiten het milieu- en ruimtelijke-ordeningsrecht, gaan gelden dat in beginsel het indienen van een zienswijze naar aanleiding van het ontwerpbesluit voorwaarde is voor later kunnen instellen van beroep daartegen bij de rechter.

Naast de al genoemde uitspraak inzake de per e-mail ingediende bedenkingen, zijn nog vermeldenswaard twee gevallen waarin tijdens de termijn van terinzagelegging wel bedenkingen namens een collectief werden ingediend, maar niet duidelijk was wie tot dat collectief behoorden, respectievelijk geen machtiging werd overgelegd. Zulke gebre-

ken zijn niet per se fataal: in de Afdelingsuitspraak van 2 juli 2003, JB 2003, 229 wordt aanvaard dat nadien nog wordt verduidelijkt wie tot het collectief behoorden. In een uitspraak van gelijke datum (JB 2003, 232) tikt de Afdeling het bestuursorgaan op de vingers dat na de termijn van terinzagelegging wel nog om een machtiging had gevraagd, maar daartoe geen termijn had gesteld en vervolgens – toen de machtiging uitbleef – de betrokken bedenkingen buiten beschouwing liet.

Art. 3:25 Awb staat het toe om tijdens de termijn van terinzagelegging van een ontwerpbesluit te vragen om een gedachtenwisseling met het bestuursorgaan over dat ontwerp en om bij die gelegenheid mondeling bedenkingen in te dienen. Dan moet je niet op de laatste dag van die termijn daarom vragen, want dan ontstaat het risico dat zo'n gedachtenwisseling niet meer binnen die termijn valt te realiseren. Dat dit ertoe leidt dat bedenkingen niet binnen die termijn worden ingediend – en dus buiten beschouwing blijven – komt dan simpel gezegd voor risico van de 'bedenker', die daarmee veelal tevens zijn beroepsrecht tegen het latere besluit op het spel zet, zo leert de Afdeling in een uitspraak van 29 oktober 2003, JB 2004, 1.

BEZWAARSCHRIFTPROCEDURE

Inhoud

De Afdeling is over het algemeen zeer strikt als het gaat om het kunnen vaststellen van de identiteit van de bezwaarmaker. Is niet binnen de bezwaartermijn kenbaar wie de bezwaarde is, dan volgt onverbidde niet-ontvankelijkheid. Het niet kenbaar zijn geldt dan als een verzuim, waarvoor de herstelregeling van art. 6:6 Awb niet geldt; zie bijvoorbeeld de Afdelingsuitspraak van 24 september 2003, JB 2003, 317. In een uitspraak van 14 augustus 2002 (AB 2003, 305) oordeelde de Afdeling milder. Burgemeester en wethouders hadden zowel vader als dochter aangeschreven. Vader maakte bezwaar, de dochter deed dat niet zelf nogmaals. Het College trok daarop het dwangsombesluit dat aan vader was gericht in om hem vervolgens wegens gebrek aan procesbelang niet-

ontvankelijk te verklaren in bezwaar. Dit ging de Afdeling te ver. Het College had moeten begrijpen dat vader mede namens zijn dochter bezwaar maakte.

In CRvB 10 juni 2003, AB 2003, 330 was de Raad streng, daar waar het de gronden van het bezwaar betrof. De bezwaarmakers hadden een standaardbezwaarschrift ingediend; zij hadden daarin aangegeven dat zij het niet eens waren met het besluit en dat zij dit in strijd met art. 3:2, 3:4 en 4:2 Awb achtten. Dat was niet voldoende. Niet ontvankelijkheid volgde omdat niet was voldaan aan genoemd art. 6:5 lid 1d Awb. Verrassend mag dan ook worden genoemd de uitspraak van dezelfde Raad van 3 februari 2004, AB 2004, 132, in een zaak waarin de nadere motivering zich beperkte tot 'Hallo koning Onbenul, waar zijn we nou helemaal mee bezig?'. De Raad achtte dat in dit geval een toereikende motivering. Annotator Bröring denkt daar, o.i. niet ten onrechte, anders over.

Een soepele benadering van de Raad viel ook ten deel aan de wat verwarde dame die – binnen de bezwaartermijn – bij het loket van de uitvoeringsinstelling mondeling haar beklag deed over een besluit. Zij had het geluk dat er een loketrapport werd opgemaakt. Het bestuursorgaan had dit rapport moeten aanmerken als een bezwaarschrift, om vervolgens de reclamante te vragen de daaraan klevende gebreken – er bleek niet uit dat het een bezwaarschrift was en het was niet ondertekend – te herstellen, zo oordeelde de Centrale Raad op 9 december 2003, JB 2004, 64.

Dat er geen recht bestaat op kosteloze toezending van de op een bezwaarschrift betrekking hebbende stukken aan de reclamant, blijkt uit een uitspraak van de Centrale Raad van 4 november 2003, JB 2004, 27. De gemachtigde van reclamant had het hier wel erg strak gespeeld door te weigeren zijn bezwaarschrift te motiveren, als niet eerst de stukken hem kosteloos werden toegezonden. Dat leidde tot niet-ontvankelijkverklaring wegens termijnoverschrijding.

Verdere gang van zaken

Als een hoorzitting niet wordt uitgesteld in verband met vakantie van de gemachtigde, leidt dat niet vanzelf tot de conclusie dat het bestuursorgaan in strijd met het beginsel van fair trial handelt, in elk geval niet als de gemachtigde zijn pleitnotities voor de hoorzitting tevoren opstuurt en het bestuursorgaan een belang heeft bij een spoedige afhandeling; ABRS 26 februari 2003 (JB 2003, 103). Strikter was de Afdeling weer in een uitspraak van 2 juli 2003, JB 2003, 230, waar het weigeren van uitstel de Afdeling bracht tot de conclusie dat de hoorplicht van art. 7:2 Awb was geschonden. Moet de les voor de gemachtigde zijn om dan in elk geval geen pleitnotities toe te sturen?

Dat aan de onafhankelijkheid van de adviescommissie als bedoeld in art. 7:13 Awb geen overtrokken eisen worden gesteld, bleek weer eens uit een uitspraak van de Afdeling van 14 mei 2003, JB 2003, 171. In deze zaak was een aanschrijving aan de orde om een

snackwagen van het strand te verwijderen. De voorzitter van de adviescommissie was ook voorzitter van het Recreatieschap dat op het strand ook nog wel iets te verhapstukken had. Toch zag de Afdeling geen bezwaar. Ook een adviescommissie samengesteld uit oud-leden van het bestuursorgaan voldoet aan art. 7:13 Awb, volgens CRvB 15 januari 2004, JB 2004, 107. In diezelfde uitspraak werd nog eens bevestigd dat het horen van partijen door een bezwarencommissie in beginsel wel in elkaars aanwezigheid dient te gebeuren: door de vertegenwoordiger van het bestuursorgaan te horen buiten aanwezigheid van reclamant, was gehandeld in strijd met (de geest van) art. 7:13 lid 5 Awb.

Mediation hangende bezwaar

Indien voor een bemiddelingstraject wordt gekozen hangende de bezwaarschriftprocedure, dan moet dat niet in de beslissing op bezwaar tot uitdrukking komen (strijd met art. 7:11 lid 2 Awb), maar moet de bezwaarschriftprocedure worden aangehouden. Art. 7:10 lid 4 Awb biedt die mogelijkheid, mits de indiener van het bezwaarschrift daarmee instemt en andere belanghebbenden niet in hun belangen kunnen worden geschaad (zie: CRvB 18 oktober 2002, AB 2003, 68, m.nt. De Waard).

Afdoening bezwaar

In ABRs 4 december 2002, JB 2003, 36 m.nt. Jansen was aan de orde een beslissing op bezwaar waarbij het bestreden besluit wel was herroepen, maar waarbij geen oordeel over de (on)gegrondheid van de bezwaren werd gegeven. De Afdeling leert ons dat art. 7:11 Awb zo'n oordeel ook niet voorschrijft: denkbaar is dus een herroeping op andere gronden dan de in bezwaar aangevoerde gronden, zonder dat over de bezwaargronden een uitspraak wordt gedaan.

In ABRs 5 februari 2003, JB 2003, 78 betrof het primaire besluit een beslissing tot schadevergoeding. Het bezwaar hiertegen werd gegrond verklaard zonder dat een nieuw besluit tot schadeloosstelling werd genomen; wel stelde het bestuursorgaan een nieuw schadebesluit in het vooruitzicht na nader onderzoek. Zo'n splitsing van de beslissing op bezwaar is dus niet toegestaan.

In gelijke zin ABRs 4 juni 2003, JB 2003, 207.

In een uitspraak van de Centrale Raad van Beroep van 17 juni 2003, JB 2003, 244 was in het primaire besluit zowel iets gezegd over een AAW- als over een WAO-uitkering. Het hiertegen ingediende bezwaarschrift leidde tot twee afzonderlijke beslissingen op bezwaar, hetgeen zich niet verhield met art. 7:11 Awb.

Een 'beetje reformatio in peius' werd zelfs toegestaan door de Centrale Raad in een uitspraak van 26 mei 2003 (JB 2003, 195), waarin een terugvordering aan de orde was. In bezwaar was gebleken dat te weinig was teruggevorderd, hetgeen bij beslissing op bezwaar werd 'hersteld'. De Raad stond dit toe, omdat belanghebbende daardoor niet werd geschaad, aangezien anders een tweede, aanvullend terugvorderingsbesluit genomen had kunnen worden.

Het in bezwaar vervangen van een bestuursdwangbesluit door een dwangsombesluit levert geen nieuw primair besluit op maar een beslissing op bezwaar, die na heroverweging tot stand is gekomen; dat de bezwaren zelf alle ongegrond werden verklaard, doet daar niet aan af, zo volgt uit ABRs 14 mei 2003, JB 2003, 185. Deze wisseling van bestuursdwang naar dwangsom kan ook ná de beslissing op bezwaar plaatsvinden. Dan is wel sprake van een nader besluit, dat meeloopt in het beroep tegen de beslissing op bezwaar; zie bij art. 6:18 en 19 Awb. Het in bezwaar terugkomen op de eerdere constatering dat van rechtswege een bouwvergunning was ontstaan, onder gelijktijdige verlening van een echte bouwvergunning leidt echter wél tot een nieuw primair besluit, aldus ABRs 11 juni 2003 (JB 2003, 211).

In het kader van het karakter van verlengde besluitvorming kan in bezwaar de grondslag van een bestreden besluit alsnog wijzigen. Dit was ook aan de orde in een uitspraak van de Centrale Raad van 12 maart 2003, AB 2003, 208 m.nt. Bröring. Dat kan voor beide partijen 'tricky' zijn. Het gevaar bestaat immers dat feitelijk een rechtsbeschermingsmogelijkheid komt te vervallen. In casu werd naar aanleiding van een terloopse opmer-

king aan het eind van de hoorzitting de grondslag voor het stopzetten van de uitkering van 'einde verblijfsstatus' gewijzigd in 'niet beschikbaar voor werk' (niet gesolliciteerd). De Centrale Raad stond dit aan het bestuursorgaan toe, maar gaf daartegenover de bezwaarde de ruimte om in eerste aanleg bij de rechtbank alsnog de feiten die aan die nieuwe motivering ten grondslag lagen, te betwisten. De argumentatieve fuik bleef dus dicht.

Ook in CRvB 25 juni 2003, AB 2003, 395, was sprake van een nieuwe grondslag in heroverweging. De Raad concludeerde dat ondanks de nieuwe grondslag en een nieuw feitencomplex géén sprake was van een nieuw primair besluit. Wel voegde de Raad toe dat onder omstandigheden de zorgvuldigheid met zich meebrengt dat de belanghebbende in de gelegenheid wordt gesteld om voorafgaand aan de vaststelling van het nieuwe besluit op het gewijzigde standpunt te reageren (bijvoorbeeld via een conceptbesluit).

Een andere benadering lijkt te spreken uit twee Afdelingsuitspraken van 23 april 2003 en 10 september 2003, AB 2004, 1 en 2 met (kritische) noot van De Waard: volgens de Afdeling kan een beslissing op bezwaar niet worden gebaseerd op overtreding van andere voorschriften dan die, welke aan het primaire besluit ten grondslag waren gelegd. Er is dan sprake van een nieuw primair besluit waartegen geen beroep, maar bezwaar open staat. Zo ook ABRs 6 mei 2004, JB 2004, 249, met noot Van Eijs.

Kosten

Sinds 12 maart 2002 kent de Awb in art. 7:15 een regeling ter zake van de vergoeding van proceskosten in de bezwaarschriftfase. De belanghebbende, althans zijn gemachtigde, moet uitdrukkelijk verzoeken om zo'n vergoeding, hetgeen mogelijk is tot het moment waarop het bestuursorgaan op het bezwaarschrift beslist, dus ook nog na de hoorzitting.

De beslissing op een verzoek tot toekenning van een vergoeding voor kosten rechtsbijstand kan in de beslissing op bezwaar worden meegenomen. In dat geval geldt dit als

een beslissing op bezwaar en kan daartegen beroep op de rechtbank worden ingesteld. Verkiest het bestuursorgaan het echter om die beslissing in een afzonderlijk stuk neer te leggen, dan is het een primair besluit, waartegen eerst weer bezwaar moet worden gemaakt, zo leert ABRS 5 maart 2003, JB 2003, 136.

Handreiking bezwaarschriftprocedure

De ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken hebben een brochure opgesteld met praktische – maar toch ook vooral juridische – adviezen aan bestuursorganen over de inrichting van de bezwaarschriftprocedure⁹. Reeds de omvang ervan – een kleine 70 pagina's – illustreert dat procederen in de bezwaarfase ook een vak apart begint te worden.

Rechtstreeks beroep

De langverwachte regeling die voorziet in de mogelijkheid om de bezwaarschriftfase geheel over te slaan is in 2004 tot stand gekomen¹⁰ en is op 1 september 2004 in werking getreden. De essentie ervan is dat op initiatief van de belanghebbende en met goedvinden van het bestuursorgaan een bezwaarschrift wordt doorgezonden naar de rechtbank en als beroepschrift wordt afgehandeld. Wie daar meer over wil weten kan terecht bij R. Ortlep in *Ars Aequi*, april 2004, p. 259-263.

Veel aandacht is er voor situaties waarin het overslaan van de bezwaarschriftfase tijdswinst voor de justitiabele oplevert. Maar bij sanctiebesluiten met een punitief karakter kan juist het volgen van die procedure de justitiabele winst opleveren, met name als de afwikkeling ervan te traag verloopt. Dat kan dan immers leiden tot strafvermindering; voor twee voorbeelden, zie Rb. Zutphen 31 januari 2003, JB 2003, 94 en ABRS 19 november 2003, AB 2004, 27. Het feit dat appellant niet – door op te komen tegen het uitblijven van een tijdige beslissing op

bezwaar – de procedure had versneld, werd hem in de laatstgenoemde uitspraak uitdrukkelijk niet tegengeworpen.

Een doodenkele keer zag de Afdeling het overslaan van de bezwaarfase al door de vingers, met name als er een beslissing wordt genomen die niet alleen een beslissing op bezwaar inhoudt, maar ook een nieuw primair besluit, en partijen dit over het hoofd hebben gezien; voor een voorbeeld: ABRS 15 januari 2003, JB 2003, 48. ●

NOTEN

- 1 Advocaten bij Pot Jonker Advocaten, Haarlem.
- 2 *Advocatenblad* 2000-22 en 2001-1.
- 3 Belangstellenden voor ontwikkelingen rond het begrip bestuursorgaan kunnen terecht bij J.A.F. Peters, 'De publieke taakjurisprudentie is dood, leve de publieke taakjurisprudentie!' in *JBPlus* 2004, nr. 2, p. 69 e.v. en de 'Kroniek Bestuurlijke organisatie' van M.C. Voogd in het *NTB* 2004, nr. 4, p. 128 e.v..

- Het besluitbegrip komt aan de orde in de 'Kroniek Bestuurshandelingen' in het *NTB* 2004, nr. 1, p. 21 e.v. (A.P. Klap en B.K. Olivier) en nr. 6, p. 232 e.v. (A.M.L. Jansen). Zie ook E.J. Daalder en S. Verhage, 'Kroniek van het algemeen deel van het bestuursrecht: de Awb verjaart', in het *NJB* 2004, p. 1597 e.v..
- 4 *Staatsblad* 2004, 214.
- 5 19 juli 2004, TK 29 279, nr 16

- 6 ABRS 26 juni 2000, AB 2000, 337.
- 7 Zie ook CRvB 23 mei 2001, JB 2001, 197.
- 8 ABRS 8 mei 2001, AB 2001, 291 en 292.
- 9 te downloaden via www.justitie.nl (themas/wetgeving/dossiers/Awb/diversen).
- 10 *Staatsblad* 2004, 220.

Wat is precies een ‘eis in de hoofdzaak’?

mr. M.A.J.G. Janssen
advocaat te Eindhoven¹

Wat moet worden verstaan onder het ‘instellen van een eis in de hoofdzaak’ in de zin van art. 700 lid 3 Rv? Marc Janssen geeft een overzicht van de op dit moment bestaande opvattingen over het begrip ‘eis in hoofdzaak’ en pleit voor een ruime interpretatie hiervan.

Met de invoering van de Boeken 3, 5 en 6 van het Nieuw BW is ook de regeling van het beslag gewijzigd. Blijkens de parlementaire geschiedenis heeft de wetgever met de huidige regeling van het conservatoir beslag, waarvan de hoofdregels zijn neergelegd in de artikelen 700, 704 en 705 Rv, een vereenvoudiging van het oude beslagrecht beoogd, met als belangrijkste versimpeling dat niet langer de zogenoemde vanwaardeverklaring van het beslag behoeft te worden gevorderd.² Ingevolge artikel 700 lid 3 Rv is voor het leggen van conservatoir beslag verlot van de voorzieningenrechter van de rechtbank vereist. Uit deze bepaling volgt dat de beslaglegger binnen een door de voorzieningenrechter te bepalen termijn van ten minste 8 dagen een eis in de hoofdzaak moet hebben ingesteld. Wordt deze termijn overschreden, dan vervalt het beslag.³

Zodra de beslaglegger in de hoofdzaak een executoriale titel heeft verkregen, en deze voor tenuitvoerlegging vatbaar is geworden, gaat het conservatoir beslag over in een executoriaal beslag (artikel 704 lid 1 Rv). Ingevolge het tweede lid van dit artikel vervalt het beslag van rechtswege als de eis in de hoofdzaak wordt afgewezen en deze afwijzing in kracht van gewijsde is gegaan. Artikel 705 Rv bepaalt ten slotte dat de voorzieningenrechter die het verlot heeft verleend, het beslag in kort geding op vordering van iedere belanghebbende kan opheffen, onverminderd de bevoegdheid van de gewone rechter.

PARLEMENTAIRE GESCHIEDENIS

Uit de parlementaire geschiedenis blijkt, dat de wetgever het ‘instellen van een eis’ als een ruime omschrijving heeft bedoeld.⁴ Aangesloten is bij de terminologie van artikel

3:316 BW (stuiting van bevrijdende verjaring), waar dezelfde omschrijving wordt gebezigd. In lid 1 van artikel 3:316 BW wordt onder meer bepaald dat de verjaring van de rechtsvordering wordt gestuit door het instellen van een eis.

Onder het ‘instellen van een eis in de hoofdzaak’ wordt in ieder geval verstaan het aanhangig maken van een dagvaardingsprocedure ten principale. Ook wordt als een eis in de hoofdzaak aangemerkt het indienen van een verzoekschrift, het aanhangig maken van een (inter)nationale arbitrage,⁵ het instellen van een eis in reconventie, een aanmelding bij de rechter-commissaris in het kader van een rangregeling op de voet van artikel 482 lid 2 Rv, alsmede het aanhangig maken van een procedure voor een buitenlandse rechter.⁶ Dit laatste legt de voorzieningenrechter van de Rechtbank Zwolle⁷ ruim uit. In dat geval ging het om een Vermittlungsbegehren dat bij de Kreispräsident van een Kreisamt te Zwitserland was ingediend. Volgens de beslagdebiteur was er geen sprake van een ‘hoofdzaak’, omdat een dergelijke zaak niet kon leiden tot een voor de tenuitvoerlegging vatbare veroordeling. De voorzieningenrechter was een andere mening toegedaan. Ingevolge artikel 63 e.v. van de volgens beide partijen toepasselijke Zwitserse Zivil Prozessordnung (ZPO) is het verplicht om bij vorderingen (zoals de onderhavige) eerst een procedure tot verzoening

van partijen door de Kreispräsident als bemiddelaar te voeren, voordat het geschil in rechte kan worden beoordeeld. Die procedure wordt ingeluid door indiening bij het Kreisamt van de eis; met de kennisgeving van die eis aan de Kreispräsident als bemiddelaar wordt ingevolge artikel 50 ZPO de vordering aanhangig gemaakt. Derhalve kon volgens de voorzieningenrechter worden geoordeeld dat de eis in de hoofdzaak tijdig was ingesteld, waaraan niet kan afdoen dat de uitkomst in de voorzieningsprocedure niet tot een voor tenuitvoerlegging vatbare veroordeling kan leiden.

Op basis van de parlementaire geschiedenis wordt algemeen aangenomen dat ook het wijzigen of vermeerderen van eis (artikel 130 Rv) alsmede de indiening van een vordering ter verificatie in een faillissement (artikel 108 lid 1 en artikel 110 lid 1 Fw) kunnen worden aangemerkt als een eis in de hoofdzaak.⁸

Aangenomen mag worden dat ook de bijzondere procedures op de voet van artikel 33 Wet tarieven in burgerlijke zaken (begroting declaratie advocaat) en artikel 38 lid 4 Wet op de rechtsbijstand (vaststelling eigen bijdrage) een eis in de hoofdzaak ex artikel 700 lid 3 Rv kunnen opleveren. Indien ter zake van de betaling van de declaratie en/of eigen bijdrage ten laste van de cliënt conservatoir beslag is gelegd, kan de indiening door de advocaat van het verzoek tot begroting

‘Onduidelijkheid over de vordering kan op voorhand voorkomen worden door te zorgen dat formulering in de dagvaarding in kort geding en die in het beslagrekest naadloos op elkaar aansluiten’

Het Amsterdamse restaurant Vossius in augustus 2003 in opdracht van de deurwaarder leeggehaald

respectievelijk vaststelling eveneens worden aangemerkt als het instellen van een eis in de hoofdzaak.⁹

HET KORT GEDING

De Hoge Raad oordeelde in zijn arrest inzake Ajax/Reule¹⁰ dat ook een vordering in kort geding als eis in de hoofdzaak als bedoeld in artikel 700 lid 3 Rv en in het verlengde daarvan artikel 704 Rv valt te beschouwen, mits deze strekt tot een voor tenuitvoerlegging vatbare veroordeling tot voldoening aan de vordering waarvoor het conservatoir beslag is gelegd. De Hoge Raad beargumenteert zijn oordeel allereerst door een beroep te doen op het ontbreken van (duidelijke) contra-indicaties in de wetsgeschiedenis en wettekst. Volgens de Hoge Raad ligt het voor de

hand dat de wetgever bij het bezigen van de termen 'hoofdzaak' en 'gewone rechter'¹¹ een procedure voor ogen heeft gehad waarin door de rechter ten gronde wordt beslist over de deugdelijkheid van de vordering waarvoor het conservatoir beslag is gelegd.

Volgens de Hoge Raad heeft men voor het nieuwe beslagrecht per 1 januari 1992 niet de mogelijkheid willen uitsluiten dat ook een procedure in kort geding strekkende tot

'Het is derhalve zaak om naast het kort geding ook een bodemprocedure te entameren'

toewijzing bij wege van voorlopige voorziening van de vordering waarvoor beslag is gelegd, voor de toepassing van artikel 700 lid 3 Rv als hoofdzaak wordt aangemerkt. De Hoge Raad wijst op de strekking van het conservatoir beslag als onderdeel van het wettelijke beslag- en executiestelsel, waarbij rekening dient te worden gehouden met de belangrijke functie die het kort geding vervult in gevallen, waarin een spoedeisend belang bestaat bij doeltreffende rechtsmaatregelen. De Hoge Raad overweegt dat het conservatoire beslag een middel is tot bewaring van recht, dat ertoe strekt te voorkomen dat in beslag genomen goederen worden vreemd en niet meer door executoriaal beslag zou kunnen worden getroffen op het tijdstip waarop de executoriale titel is ver-

Stafje waarmee de deurwaarder voorheen in beslag te nemen goederen aanwees

kregen. Deze strekking levert in de gedachtegang van de Hoge Raad een toereikende rechtvaardiging op voor de in de wettekst niet-uitgesloten opvatting dat ook een vordering in kort geding strekkende tot een voor tenuitvoerlegging vatbare veroordeling tot voldoening aan de vordering waarvoor het conservatoir beslag is gelegd, kan gelden als eis in de hoofdzaak.¹²

Annotator Snijders geeft aan de advocaten een aantal wijze adviezen voor de praktijk.¹³ Terecht wijst hij erop dat soms niet op voorhand duidelijk zal zijn of de vordering waarvoor volgens het beslagexploot beslag wordt gelegd wel dezelfde is als de vordering in kort geding. De advocaat van de beslaglegger kan deze onduidelijkheid op voorhand voorkomen door te zorgen dat zijn formulering in de dagvaarding in kort geding en die in het beslagrekest naadloos op elkaar aansluiten.¹⁴

Voorts brengt Snijders onder de aandacht dat rekening moet worden gehouden met het risico dat de voorzieningenrechter (of kantonrechter) de zaak niet geschikt acht voor behandeling in kort geding en op grond daarvan de vordering afwijst. Indien een dergelijke beslissing in kracht van gewijsde is gegaan, leidt dat ingevolge artikel 704 lid 2 Rv ertoe dat het conservatoir beslag van rechtswege vervalt. Het is derhalve zaak om naast het kort geding ook een bodemprocedure te entameren, dit met dagvaarding op een zo lange termijn dat de staat van het

beslag in kort geding duidelijk is geworden.¹⁵

Snijders stelt zich nog de vraag of vermeldde anticipatie effectief is of, anders gezegd, de beslaglegger zelf mag bepalen welke procedure hij als hoofdzaak wenst aan te merken. Immers wat er gebeurt, is dat de beslaglegger eerst het kort geding als hoofdzaak aanmerkt, maar indien blijkt dat dit niet tot executoriale titel leidt, de reeds aanhangige bodemprocedure als hoofdzaak presenteert.¹⁶ Ik ben met Snijders van mening dat er geen rechtsregel is die zich daartegen verzet.

OPLEGGING AANSLAG DOOR INSPECTEUR

De Hoge Raad heeft inmiddels in het arrest Ontvanger/Heemhorst geoordeeld dat de oplegging van een aanslag door de Inspecteur als een eis in de hoofdzaak kan worden gezien.¹⁷ In dat geval ging het om conservatoir beslag door de Ontvanger onder zichzelf ten laste van de belastingplichtige tot verzekering van het verhaal van twee nog op te leggen naheffingsaanslagen loon- en omzetbelasting. De Inspecteur van de Belasting-

dienst had de naheffingsaanslagen nadien opgelegd. De Ontvanger had nog geen procedure bij de burgerlijke rechter aanhangig gemaakt ter zake van zijn gestelde vorderingen in verband met deze naheffingsaanslagen. De belastingplichtige stelde, zo blijkt uit het oordeel van de Hoge Raad, ten onrechte, dat het door de Ontvanger gelegde beslag nietig was omdat de Ontvanger niet binnen de door de voorzieningenrechter gestelde termijn een eis in de hoofdzaak had ingesteld ex artikel 700 lid 3 Rv. Omdat de argumentatie van de Hoge Raad ook relevant is voor de beantwoording van de vraag of andere, hierna te bespreken, procedures als eis in de hoofdzaak kunnen worden aangemerkt, zal ik deze kort samenvatten:

- 1 uit artikel 700 lid 3 Rv volgt niet dat de rechter die ten gronde dient te beslissen over de deugdelijkheid van een vordering waarvoor het conservatoir beslag is gelegd, steeds de burgerlijke rechter dient te zijn;
- 2 uit de wetsgeschiedenis waarin onder meer het geval wordt aangehaald dat de hoofdzaak aan arbitrage binnen of buiten

‘De vroegere opvatting dat met de hoofdzaak onmiddellijk een executoriale titel dient te worden verkregen lijkt achterhaald te zijn’

Nederland is onderworpen¹⁸ blijkt dat de 'hoofdzaak' onder omstandigheden ook voor een andere instantie dan de burgerlijke rechter aanhangig kan worden gemaakt;

- 3 de door de voorzieningenrechter te bepalen termijn waarbinnen de eis in de hoofdzaak dient te zijn ingesteld, heeft als doel te verzekeren dat – binnen deze termijn – een procedure aanhangig wordt gemaakt waarin toetsing plaatsvindt van de grondslag en de omvang van het door de beslaglegger ingeroepen vorderingsrecht.

De Hoge Raad merkt in dit verband op dat de Ontvanger zichzelf een executoriale titel kan verschaffen door, nadat de inspecteur de aanslag heeft vastgesteld, een dwangbevel uit te vaardigen (artikel 14 Invorderingswet 1990). Toetsing van de gegrondheid en de omvang van de door de inspecteur opgelegde aanslag, ter verzekering van de voldoening waarvan het door de Ontvanger gelegde conservatoir beslag strekt, vindt niet plaats door de burgerlijke rechter, maar, gelet op de taakverdeling tussen deze en de belastingrechter, door laatstgenoemde.

BINDEND ADVIES

Betwist is of het aanvragen van een bindend advies geldt als eis in de hoofdzaak. Deze vraag is in ontkennende zin beantwoord door de president van de Rechtbank Breda en de voorzieningenrechter van de Rechtbank Haarlem.¹⁹ De bindendadviesprocedure kan wel degelijk als een eis in de hoofdzaak worden aangemerkt.²⁰ In dit verband wijst Van Mierlo er terecht op dat de hiervoor weergegeven argumenten uit het arrest van de Hoge Raad inzake Ontvanger/Heemhorst deze opvatting ondersteunen en dat de vroegere opvatting dat met de hoofdzaak

onmiddellijk een executoriale titel dient te worden verkregen, achterhaald lijkt te zijn. Van belang is dat de vordering ter verzekering waarvan de beslaglegging is geschied binnen de door de voorzieningenrechter bepaalde termijn ter toetsing op deugdelijkheid wordt voorgelegd aan een daartoe door de wet dan wel partijen aangewezen derde (in de regel een rechter, een arbiter of bindend adviseur).²¹

Een ander sterk argument voor een positieve beantwoording wordt genoemd door Meijer.²² Ingevolge artikel 3:316 lid 3 BW wordt de verjaring van een rechtsvordering ook gestuit door een handeling strekkende tot verkrijging van een bindend advies, mits van die handeling met bekwame spoed mededeling wordt gedaan aan de wederpartij en zij tot verkrijging van een bindend advies leidt. Hieruit zou kunnen worden afgeleid dat de wetgever op dit punt het bindend advies op een lijn heeft willen stellen met het instellen van een eis bij de gewone rechter of in arbitrage als bedoeld in artikel 3:316 lid 1 BW, hetgeen evenzeer leidt tot stuiting van de verjaring van de rechtsvordering. Juist lijkt mij de opmerking van Meijer dat niet valt in te zien waarom bij artikel 700 lid 3 Rv voor de eis in de hoofdzaak anders zou moeten worden aangenomen.²³

PREMIE- EN TERUGVORDERINGS- BESLUITEN

Op grond van het arrest van de Hoge Raad inzake Ontvanger/Heemhorst ben ik van mening dat premie- en terugvorderingsbesluiten UWV een eis in de hoofdzaak ex artikel 700 lid 3 Rv kunnen opleveren.²⁴ Een premiebesluit heeft betrekking op door werkgevers ten onrechte niet-afgedragen premies. Het UWV legt dan ex artikel 12 CSV premie- (en boete)nota's op. Als die niet betaald worden, wordt er aangemaand. Als

er dan nog geen betaling volgt, dan kan invordering van onder meer de premie plaatsvinden bij een door een UWV zelf uit te vaardigen dwangbevel ex artikel 15 CSV. De betekening en tenuitvoerlegging van het dwangbevel gebeuren door de Ontvanger en de belastingdeurwaarder. Een terugvorderingsbesluit is een aan een werknemer gericht besluit. Daarmee worden ten onrechte betaalde socialeverzekeringssuitkeringen teruggevorderd. Een dergelijk besluit levert sinds de inwerkingtreding van de wet boeten, maatregelen en terug- en invordering sociale zekerheid een executoriale titel in de zin van het tweede Boek van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.²⁵ Het vorenstaande lijkt ook de heersende opvatting te zijn in de (gepubliceerde) jurisprudentie.²⁶

VERKLARING VOOR RECHT EN VERWIJZING NAAR DE SCHADESTAATPROCEDURE

Blijkens de gepubliceerde jurisprudentie is betwist of een verklaring voor recht in combinatie met een vordering tot vergoeding van schade nader op te maken bij staat en te vereffenen volgens de wet, zoals bedoeld in artikel 612 e.v. Rv, een eis in de hoofdzaak oplevert. De voorzieningenrechter van de Rechtbank Arnhem meent dat dit niet het geval is.²⁷ Een 'hoofdzaak' in de zin van artikel 700 lid 3 Rv is volgens hem een procedure die strekt tot het verkrijgen van een voor tenuitvoerlegging vatbare veroordeling tot voldoening van de vordering, waarvoor het conservatoir beslag is gelegd. In dit verband wijst de voorzieningenrechter op het hiervoor besproken arrest van de Hoge Raad inzake AJAX/Reule d.d. 26 februari 1999, NJ 1999, 717. Een procedure waarin een verklaring voor recht is gevorderd, leidt bij toewijzing niet tot het verkrijgen van een executoriale titel waarmee een vordering direct geïnd kan worden.

Het lijkt mij juist dat het Hof Arnhem dit vonnis heeft vernietigd.²⁸ Een op artikel 612 e.v. Rv gebaseerde vordering moet in beginsel steeds als eis in de hoofdzaak in de zin van artikel 700 lid 3 Rv worden beschouwd. Een vordering tot betaling van schadevergoeding heeft immers ten doel een voor tenuitvoerlegging vatbare veroordeling te verkrijgen ter voldoening van de vorder-

'Voldoende, maar ook noodzakelijk is, aldus het Hof, dat door de beslaglegger tijdig een procedure aanhangig is gemaakt waarin ten gronde wordt beslist over de deugdelijkheid van de vordering waarvoor het conservatoir beslag is gelegd'

ring waarvoor het beslag is gelegd, ook indien de rechter – ongeacht de formulering van het petitum – tot de conclusie komt dat hij het beloop van de schade niet dadelijk kan begroten en hij de zaak ter vaststelling daarvan – zonedig ambtshalve – naar de schadestaatprocedure moet verwijzen. Ook de voorzieningenrechter van de Rechtbank Arnhem oordeelde recentelijk in gelijke zin.²⁹

Uit het arrest van Hof volgt dat het zich mede heeft gebaseerd op de door de Hoge Raad gebezigde argumentatie in het arrest inzake AJAX/Reule. Het Hof overweegt immers dat deze uitleg het meest recht doet aan het doel van het conservatoir beslag, dat ertoe strekt voor de crediteur met het oog op executie zekerheid te scheppen, onder meer doordat na de beslaglegging ten nadele van de beslaglegger geen vervreemding van een beslagen goed meer kan plaatsvinden. Voldoende, maar ook noodzakelijk is, aldus het Hof, dat door de beslaglegger tijdig een procedure aanhangig is gemaakt waarin ten gronde wordt beslist over de deugdelijkheid van de vordering waarvoor het conservatoir beslag is gelegd. En dat is bij de hier aan de

orde zijnde vordering ex artikel 612 Rv het geval. Dit laatste argument is ontleend aan het hiervoor besproken arrest van de Hoge Raad inzake Ontvanger/Heemhorst.

MEDIATION EN MINITRIAL

Gelet op het hiervoor besproken arrest van de Hoge Raad inzake de Ontvanger/Heemhorst dringt zich de vraag op of mediation en minitrial³⁰ kunnen worden aangemerkt als hoofdzaak in de zin van artikel 700 lid 3 Rv. Ik ben geneigd om te menen dat de door de Hoge Raad in voormeld arrest gebezigde argumentatie tot een negatieve beantwoording leidt. Integendeel. Immers, bij mediation en minitrial is niet sprake van een procedure, waarin een instantie beslist over een geschil tussen partijen. Met andere woorden, er vindt geen toetsing plaats van de grondslag en omvang van het door de beslaglegger ingeroepen vorderingsrecht.³¹ Daarbij komt dat deze vormen van geschillenbeslechting niet, direct of indirect, strekken tot het verkrijgen van een voor tenuitvoerlegging vatbare veroordeling tot voldoening aan de vordering ter verzekering waarvan het conservatoir beslag is gelegd.³²

CONCLUSIE

Uit het arrest van de Hoge Raad inzake Ontvanger/Heemhorst en de opmerkingen in de parlementaire geschiedenis blijkt dat een ruime interpretatie moet worden gehuldigd van het begrip ‘eis in de hoofdzaak’ in artikel 700 lid 3 Rv. Een belangrijke leidraad bij de beantwoording van de vraag of er sprake is van een ‘eis in de hoofdzaak’ is door de Hoge Raad in deze uitspraak gegeven. Het gaat erom dat de vordering waarvoor beslag is gelegd binnen de door de voorzieningenrechter bepaalde termijn op deugdelijkheid wordt getoetst, waarbij het niet noodzakelijk is dat die toetsing geschiedt door de burgerlijke rechter, zolang die toetsing maar plaatsvindt in het kader van een behoorlijke rechtsgang die met voldoende waarborgen is omgeven.³³

Gelet op de arresten van de Hoge Raad inzake AJAX/Reule en Ontvanger/Heemhorst meen ik dat ook de bindendadviesprocedure en een vordering strekkende tot betaling van schadevergoeding op te maken bij staat en te vereffenen volgens de wet (artikel 612 Rv) als een eis in de hoofdzaak moeten worden aangemerkt. Met betrekking tot mediation en minitrial is dit mijns inziens niet het geval. ●

NOTEN

- 1 Marc Janssen is directeur Wetenschappelijk Bureau AKD Prinsen Van Wijmen.
- 2 Zie over deze wetsgeschiedenis de conclusie van A-G Bakels (par. 2.18-2.27) voor HR 26 februari 1999, NJ 1999, 717, m.nt. HJS.
- 3 Zie recentelijk Hof Arnhem 8 juni 2004, NJF 2004, 463. De eis in de hoofdzaak van art. 700 Rv was niet tijdig bij de bevoegde rechter ingesteld. Verval van het beslag van rechtswege. Verwijzingsregels van art. 73 en 74 Rv in casu niet van toepassing.
- 4 Parl. Gesch. wijziging Rv e.a.w. (inv. 3, 5 en 6), p. 310-311.
- 5 Zie terzake A.W. Jongbloed, JBPr 2004/11, p. 71.
- 6 Zie noot 4.
- 7 V.z. Rb. Zwolle 24 september 2003, NJF 2004, 84.
- 8 Zie onder meer A.I.M. van Mierlo, AA 2004/2, p. 130.
- 9 A.I.M. van Mierlo, *Losbladige Kluwer Burgerlijke Rechtsvordering*, aantekening 11 op artikel 700 Rv.
- 10 HR 26 februari 1999, NJ 1999, 717 m.nt. HJS.
- 11 Zie noot 4.
- 12 Zie uitgebreid over voormeld arrest onder meer L.P. Broekveldt, *Derdenbeslag*, 2003, p. 654-658.
- 13 H.J. Snijders, noot paragraaf 3b onder HR 26 februari 1999, NJ 1999, 717.
- 14 Dienovereenkomstig Van Mierlo, *Losbladige Kluwer Burgerlijke Rechtsvordering*, aantekening 11 op artikel 700 Rv, die erop wijst dat hetzelfde geldt indien als eis in de hoofdzaak wordt gebruikt een conclusie houdende vermeerdering of verandering van eis, dan wel dagvaarding voor de kantonrechter ex artikel 254 lid 4 Rv.
- 15 H.J. Snijders, a.w., paragraaf 3b. Van Mierlo, *Losbladige Kluwer Burgerlijke Rechtsvordering*, aantekening 11 op artikel 700 Rv.
- 16 H.J. Snijders, a.w., paragraaf 3c. Indien hetzij het

- kort geding, hetzij de bodemprocedure op de voet van artikel 704 lid 1 Rv een onherroepelijke executoriale titel oplevert, verliest de andere haar (alternatieve) hoofdzaakarakter.
- 17 HR 3 oktober 2003, RvdW 2003, 155. Zie uitgebreid over dit arrest A.I.M. van Mierlo, AA 2004/2, p. 127 e.v.
- 18 Zie noot 4.
- 19 Pres. Rb. Breda 24 maart 1994, KGK 1994, 1320 en Vr.z. Rb. Haarlem 22 april 2003, KG 2003, 125, ook gepubliceerd in JBPr 2003/65 m.nt. G.J. Meijer.
- 20 Van Mierlo, AA 2004/2, p. 130-131. Meijer, a.w., p. 422-423. Zie ook A.W. Jongbloed, JBPr 2004/11, p. 75, met verdere literatuurverwijzingen.
- 21 Van Mierlo, AA 2004/2, p. 131, voegt daaraan toe dat de in dit verband bij de derde – in casu: de bindend adviseur – te volgen rechtsgang dan wel behoorlijk en met voldoende waarborgen omkleed moet zijn.
- 22 Meijer, a.w., p. 422.
- 23 Dienovereenkomstig Jongbloed, a.w. p. 75, Meijer, *Losbladige Kluwer Burgerlijke Rechtsvordering*, p. 422-423 en Van Mierlo a.w., aantekening 11 op artikel 700 Rv, die er bovendien op wijst dat het bindend adviesbeding dient te leiden – indien daarop een beroep wordt gedaan – tot niet-ontvankelijkheid van eiser, zodat de beslaglegger slechts de mogelijkheid heeft van een vordering in kort geding (waaraan een bindend adviesbeding niet in de weg staat). Daaraan zijn echter, gelet op hetgeen hiervoor is opgemerkt, risico's verbonden.
- 24 Van Mierlo, AA 2004/2, p. 131 en Van Mierlo, *Losbladige Kluwer Burgerlijke Rechtsvordering*, aantekening 11 op artikel 700 Rv. Van Mierlo merkt in dit verband op dat de door de Hoge Raad noodzakelijk geachte rechterlijke toetsing vrijwel gelijk loopt

- aan die rondom een belastingaanslag: eerst in bezwaar bij de beslaglegger, het UWV, en vervolgens beroep bij de bestuursrechter. In het beslagrekest kan worden volstaan met de voorzieningenrechter te verzoeken te bepalen dat het nemen van een terugvorderingsbesluit (op de voet van artikel 57a WAO, artikel 33a ZW of artikel 36a WW) valt aan te merken als een eis in de hoofdzaak en het terugvorderingsbesluit door rekwesrant dient te worden genomen binnen een nader genoemde periode na het gelegde beslag.
- 25 Zie voor dit alles Van Mierlo, AA 2004/2, p. 131 alsmede Van Mierlo, *Losbladige Kluwer Burgerlijke Rechtsvordering*, aantekening 11 op artikel 700 Rv.
- 26 Zie o.m. Vr.z. Rb. Amsterdam 22 november 2001, KG 2001, 298.
- 27 Vr.z. Rb. Arnhem 30 januari 2004, NJF 2004, 320.
- 28 Hof Arnhem 27 april 2004, LJN-nr. AO9315, Zaaknr. 04/197 (www.rechtspraak.nl).
- 29 Vr.z. Rb. Alkmaar 19 augustus 2004, LJN-nr. AQ7903, KG-nr. 282/2004 FV (www.rechtspraak.nl).
- 30 Zie over minitrial de site van het Nederlands Arbitrage Instituut (NAI) www.nai-nl.org.
- 31 Van Mierlo a.w. aantekening 11 op artikel 700 Rv, merkt op dat de hier aan de orde zijnde vormen van alternatieve geschillenbeslechting op een aantal punten aanmerkelijk afwijken van arbitrage en bindend advies, zodat aanmerkelijk is dat zonder een expliciete wettelijke regeling op dit punt vooralsnog moet worden aangenomen dat mediation en minitrial niet kunnen worden gezien als een eis in de hoofdzaak ex artikel 700 lid 3 Rv.
- 32 Vgl. Hof Arnhem 8 juni 2004, NJF 2004, 463.
- 33 Vgl. Jongbloed, a.w., p. 75.

CMS Derks Star Busmann

Voor onze vestiging in Arnhem, waar 40 advocaten werkzaam zijn, zoeken wij enthousiaste advocaat-stagiaires. Onze gespecialiseerde secties (Ondernemingsrecht en Vastgoed & Overheid) richten zich op nationale en internationale ondernemingen en overheden. De cultuur is informeel, de omgeving collegiaal. Er is voldoende ruimte voor persoonlijke ontwikkeling. Ook is het mogelijk om internationaal te werken binnen de CMS-alliantie.

...en je nieuwe collega.

Als **advocaat-stagiaire** beschik je over prima studieresultaten, enthousiasme, zelfstandigheid en ambitie in combinatie met een dienstverlenende instelling. Indien je geïnteresseerd bent om te gaan werken in een inspirerende werkomgeving, waar de voordelen van een groot internationaal kantoor worden gecombineerd met de menselijke maat, stuur dan je sollicitatiebrief met c.v. en cijferlijst aan CMS Derks Star Busmann, Postbus 560, 6800 AN Arnhem, ter attentie van mw drs L.J.M. Nouwen. Neem voor meer informatie een kijkje op www.cmsderks.nl

VAN

Rupert Van Heijningen

Welke boeken lezen advocaten eigenlijk buiten de juridische literatuur, als ze dan nog lezen? Zien ze graag opera, bezoeken ze bioscopen, concerten, galeries? Gaan ze naar toneel? En wat betekent die cultuur voor hen en, misschien, voor hun werk? Rupert Van Heijningen (44, advocaat te Den Haag) speelt in professionele toneelgezelschappen.

Jan Pieter Nepveu
journalist

‘Acteurs vinden verhalen uit de advocatuur heel boeiend: lieve hemel, wat maak jij veel mee!’

“ Nadat ik studententoneel had gespeeld in Leiden ben ik via Willem van de Sande Bakhuyzen, inmiddels een bekend regisseur, in het professionele toneel gerold. Ongeveer om de twee jaar sta ik in een productie. Zo speelde ik bij Het Nationale Toneel in *Komödie der Verführung* van Arthur Schnitzler, in *de Revisor* van Gogol bij theatergroep ELS Inc., en had ik de rol van Thomas Mann in het stuk *Eminente Ballingen* in de regie van Johan Doesburg. Meest recent speelde ik Elliot Carson in de toneelversie van *Peyton Place* door theatergroep Würz. Dat was heel leuk en een groot succes. We hadden drie weken volle bak bij de Appel in Den Haag.

Verder ben ik gewoon fulltime advocaat. Men legt vaak een verband tussen toneel en advocatuur. Maar als ik eerlijk ben, zeg ik dat acteren geen invloed heeft op mij als advocaat. Ik ben mij misschien wel bewuster van technieken ter ondersteuning van mijn optreden. Maar het verschil is dat ik op het toneel een rol speel, in de rechtszaal sta ik zelf met mijn eigen zenuwen en gevoelens. Wel ben ik me, doordat ik bij het toneel goed heb leren observeren, bewust van de lichaamstaal van anderen, van rechters bijvoorbeeld.

Voor de Jonge Balie heb ik pleitoefeningen begeleid en commentaar gegeven op de wijze van presentatie. Ik heb daar, samen met zanger/advocaat Jos van der Lans, het gebruiken van lichaamstaal behandeld. Hoe kun je voorkomen dat gedragingen of tics je in de rechtszaal in de weg zitten? Ook doe ik rollenspelen tijdens de algemene opleiding in Woudschoten. We spelen de relatie tussen advocaat en cliënt. De stagiaires geven daar dan commentaar op, en dan spelen we weer

verder. We bouwen natuurlijk gemeenigheden in, zodat de situatie uit de hand loopt.

Bij het toneel is voor mij het proces van repeteren het belangrijkste. Want ongeacht het toneelstuk ga je nadenken over een thema of een bepaalde geschiedenis. Daar doe je research naar en dan blijkt het altijd actueel te zijn. Je hebt in de toneelwereld de discussie of je een stuk mag actualiseren. Ik vind het interessant als dat wordt gedaan, maar meestal levert het niet veel extra's op. In goed klassiek drama zitten alle gegevens al, en dan hoef je niet ineens in regenjassen te gaan lopen, of Athene te veranderen in Washington. Dat draagt meestal niet zo bij aan de waarde van een stuk.

Ik heb nog nooit een stuk meegemaakt waarin geen actuele thema's bleken te zitten. Van *Peyton Place* bijvoorbeeld zou je kunnen zeggen dat het een onbenullige soap is. Het was ook vooral uit nostalgie dat we het gingen spelen. Maar zelfs *Peyton Place* blijkt actueel te zijn en naadloos gevoegd te kunnen worden in het normen- en waardedebat dat nu gaande is. Het gaat over de brave jaren vijftig, met zijn burgerlijke maatschappij. Iedereen zit gevangen in normen, maar ondertussen gebeuren er allerlei verschrikkelijke dingen. Zolang dat de gemeenschap maar niet getoond wordt, is het goed.

In 2001 heb ik met theatergroep ELS Inc. in *de Revisor* gestaan van Gogol. Ook dat blijkt nog steeds actueel drama te zijn. Het speelt in het tsaristische Rusland in een platelands stadje met allerlei corrupte lokale notabelen en ambtenaren. Ik was de directeur van het lokale ziekenhuis. Het gerucht komt dan dat een Moskouse belastinginspекteur, een revisor, incognito door de streek

Rupert Van Heijningen (rechts) bij het Nationale Toneel als Arduin, Prinz von Perosa, in Arthur Schnitzlers Komödie der Verführung.

Foto: Joris-Jan Bos

reist. Wanneer in de herberg een onbekende jongeman zijn intrek neemt, denkt iedereen: de revisor!

In werkelijkheid is hij een uitvreter, een berooid rijkeluijszontje zonder geld dat daar met zijn knecht is beland. Maar de notabelen ontvangen hem met veel egards en proberen hem om te kopen. Ik leid hem rond door mijn ziekenhuis en laat een heerlijk diner aanrukken. Toppunt is de burgemeester, die hem zelfs zijn dochter ten huwelijk aanbiedt. Wanneer de notabelen dat min of meer al aan het vieren zijn, verschijnt opeens een onbekende man: "Ik ben de revisor."

De notabelen verstijven van schrik en staan te kijk als stommelingen en idioten. Het volk lacht zich dood. Het leuke van dit stuk is dat het in Rusland werd geschreven

in de tsarentijd, toen vond men het herkenbaar. Later in de communistische tijd is het altijd gezien als een karikatuur van de partijstaat, en nu hier in het Westen is het een karikatuur op onze ambtelijke systemen. Kort na de brand in Volendam had je een hausse aan allerlei onderzoekscommissies. We hebben de openingsscène gespeeld in de setting van de onderzoekscommissie, met de burgemeester in het midden. Het publiek herkende dat en het werkte heel aanstekelijk.

Het mooiste toneel dat ik ooit zelf gezien heb is *Die Krankheit Tod* van Marguerite Duras, in 1991 tijdens het Theatertreffen in Berlijn. Voor mij was het bijzonder omdat het helemaal abstract was. De acteurs bewoog nauwelijks, de vrouwfiguur lag alleen en

bewoog af en toe haar lippen, de man sprak zijn teksten heel monotoon. Bij dit stuk had ik eerst een soort onrust, wat gebeurt er? Er gebeurde helemaal niets. En ineens kon ik me toch gewonnen geven aan die twee mensen die helemaal niets deden. Het effect was dat ik in een andere wereld terecht kwam.

Maar ook de wereld van de advocatuur is mooi. Dat merk ik tijdens toneelrepetities, wanneer iedereen vertelt wat hij overdag meegemaakt heeft. Acteurs vinden verhalen uit de advocatuur heel boeiend. Als ik vertel die dag een telefoontje te hebben gekregen van iemand die een paar miljoen dreigt te verliezen, roepen ze: lieve hemel, wat maak jij veel mee! Dat realiseren wij ons als advocaten misschien wel te weinig. ”

DE PROFESSIONELE MANAGER EN DE MANAGING PROFESSIONAL

Veel advocatenkantoren, waaronder ten minste 18 van de 30 grootste, hebben een bestuur van professionele managers én managing professionals. De managers zijn extern aangetrokken en werken collegiaal samen met de advocaten (de ‘managing professionals’) die uit en door de maatschap of aandeelhouders zijn aangewezen. Veel managers bekleden tegenwoordig formeel een bestuurspositie, maar ook indien dit niet het geval is nemen zij steeds deel aan alle bestuursactiviteiten. Formeel bestuurslid of niet – veel verschil maakt dat in de praktijk niet uit.

Sinds de professionele managers in de jaren '80 van de vorige eeuw hun intrede in het Nederlandse advocatenkantoor deden, is deze bestuursvorm effectief gebleken en heeft gaandeweg de overhand gekregen. Deze ontwikkeling is overigens niet uniek voor de advocatuur maar is kenmerkend voor veel professionele organisaties in binnen- en buitenland.

In het *Advocatenblad* van 17 september jl. lijkt Rob van Otterlo onder de kop ‘professionalisering van het kantoormanagement’ deze ontwikkeling weer te willen terugdraaien. Alleen professionals kunnen leidinggeven aan professionals, net zoals alleen een ex-voetballer een eredivisie-elftal kan coachen. Het management van een advocatenkantoor trekt daarom alleen tweederangs managers aan. Management is bovendien geen professie en moet in de praktijk geleerd worden. Laat de professionals zich dus zelf tot managers ontwikkelen.

In juni vermeldde de elektronische nieuwsbrief *Advocatie.nl* een reactie van de Nederlandse Orde van Advocaten op de werking van een directeur door Nauta Dutilh. Een dergelijke functie zou niet verenigbaar zijn met de regels en richtlijnen die de onafhankelijkheid van de advocaat beschermen. Eenzelfde stelling wordt ingenomen door de deken in de nieuwsbrief van de Orde op 23 september jl. Het betoog van Van Otterlo lijkt op deze berichten aan te sluiten.

Ik vermoed dat de tegenstrijdigheid tussen de feitelijke tendens in het besturen van een advocatenkantoor enerzijds en de opvat-

ting van Van Otterlo en de Orde anderzijds slechts in schijn bestaat. Vandaar deze poging om misverstanden uit de weg te ruimen.

Alleen professionals kunnen leidinggeven aan professionals

Inderdaad, professionals accepteren uiteindelijk alleen leiding van mede-professionals. Zo luidt de theorie en zo is de praktijk. Dan gaat het echter wel over het ‘professionele domein’, dus de beroepsuitoefening in ruime zin. Op de onafhankelijkheid in die beroepsuitoefening zien ook de regels van de beroepsgroep. Sluit dit echter uit dat niet-professionals een leidinggevende positie hebben in het bestuur van een advocatenkantoor? Geenszins.

De uiteindelijke beleidsbeslissingen in advocatenkantoren blijven voorbehouden aan de maat- of vennootschap. Deze bepaalt ook het mandaat van het bestuur en van de managers in het bestuur. Ik ken geen voorbeelden waarin het mandaat van de managers ook beslissende bevoegdheden over de uitoefening van de praktijk omvat. Deze bevoegdheden blijven bij de professionals zelf, die leiding geven aan andere professionals als patroon, coach, in een sectie of practice group. Dit is eigen aan de beroepsuitoefening en moet en kan door de advocaat geleerd worden, zoals Van Otterlo al stelt. Een ‘professionele manager’ weet dat pogingen om zich deze positie toe te eigenen contraproductief zijn en respecteert dit.

De beroepsregels zijn dus niet in het geding. Ook het verschoningsrecht komt niet aan de orde, de manager heeft geen inzicht in de dossiervoering van de advocaat. Voorzover hij toch beschikt over informatie die onder het verschoningsrecht van de advocaat zou vallen (bijvoorbeeld de adresgegevens van een cliënt, gegevens uit de financiële administratie van het kantoor), lijkt me zijn positie dezelfde als die van de andere niet-advocaten in het kantoor.

Professionals geven dus leiding aan professionals, maar het management van een advocatenkantoor heeft veel andere aspecten dan de beroepsuitoefening. De kern van de

‘professionele’ managementfunctie is het leiding geven aan de kantoororganisatie, de staf(afdelingen), de zorg voor een goed financieel beheer, HR-beleid, goede voorzieningen en systemen, zodat de professionals hun werk kunnen doen. Een directeur van een groter kantoor zal zich daarnaast bezighouden met maken en bewaken van beleid en beleidsafspraken van het kantoor; daar horen stevige bevoegdheden bij, die uiteraard ook het functioneren van de advocaten in de organisatie raken maar dan, nogmaals, binnen het mandaat van de advocaten zelf.

De manager die dit goed doet – zorgt voor de kwaliteit van beleid en organisatie – brengt rust, continuïteit en ontwikkeling en levert daardoor een eersterangs bijdrage aan het besturen van een kantoor.

Er zijn ongetwijfeld veel advocaten die dit ook kunnen of kunnen leren. Zij moeten dan wel een achterstand overwinnen op managers die elders al de nodige jaren ervaring en kennis hebben opgedaan. Het is bovendien zeer de vraag of de ambitie van veel advocaten in deze richting gaat; ik kom ze zelden tegen. Management is zelden een loopbaanperspectief voor de advocaat. De kans dat zij bereid zijn, zoals Van Otterlo meent, om zich in een competitie om de managementposities te storten lijkt me buitengewoon gering. De meeste managing professionals, ook van grote kantoren, blijven de bestuurlijke taken dan ook combineren met de beroepspraktijk. Dit is om verschillende redenen een verstandige combinatie. Ten eerste om terugkeer naar de praktijk na een bestuursperiode mogelijk te houden, ten tweede om juist als professional te kunnen blijven besturen en leiding te geven, hetgeen, zoals we zagen, een voorwaarde is om leiding te geven aan professionals. Dit is in een groter kantoor echter alleen mogelijk als het kantoormanagement aan een professionele manager overgelaten kan worden.

Het management van een advocatenkantoor trekt tweederangs managers aan

Ik ken veel uitstekende managers bij advocatenkantoren, aan wie met deze bewering geen recht wordt gedaan. Zoals uit het voor-

Business partners...

Sommige zaken krijgt u niet zomaar. Die moet u halen...

Voor deze fraaie, prachtig afgewerkte Floris van Bommelschoenen zult u dan ook naar dé zaak moeten. Net als voor de bijpassende riem (€ 59,95)! De schoenen zijn verkrijgbaar in diverse kleuren, modellen en wijdtematen. Maten 39 t/m 46, v.a. € 199,95.

UTRECHTSESTRAAT 123
TEL 020 - 623 37 01
GELDERLANDPLEIN 219
TEL 020 - 644 61 22
AMSTERDAM
WWW.ZWARTJES.NL

reacties & brieven

gaande blijkt, is hun positie in een advocatenkantoor een andere dan in een traditionele hiërarchische structuur. Veel meer dan door een formele gezagsverhouding bereiken zij resultaten door overleg, overreding, kennis van zaken en afspraken met de professionals. Dat doet misschien wel een groter beroep op de persoonlijke kwaliteiten van de manager dan in 'gewone' managementposities.

Elke managementpositie vereist weer andere capaciteiten – naar gelang de aard, omvang en cultuur van de organisatie, de kerntaken van de manager. Een 'zware' managementervaring in het bedrijfsleven is nog geen garantie voor succes in een professionele organisatie. De succesvolle manager van het advocatenkantoor is wellicht juist niet de door de wol geverfde CEO die zich als boegbeeld van

de organisatie ziet. Ook het grootste advocatenkantoor heeft als onderneming een bescheiden omvang. De samenwerking met de professionals vereist echter bijzondere capaciteiten. De manager combineert deze capaciteiten met een stevige managementervaring en kennis van organisaties. Het advocatenkantoor doet er goed aan om op deze combinatie te selecteren. Topmanagers in de 'CEO'-betekenis horen niet per definitie bij de kansrijke kandidaten. Met eerste, tweede of volgende garnituren heeft dat niets te maken.

Professionele managers bestaan niet

Ik vermoed dat Van Otterlo met deze uitspraak bedoelt dat management geen profesie is zoals advocatuur, geneeskunde of architectuur. Mensen met zeer verschillende

opleidingen kunnen zich tot manager ontwikkelen; management wordt vooral in de praktijk geleerd. Toch spreken we over 'professionele managers' om degenen aan te duiden die hun beroep maken van het besturen van organisaties of onderdelen daarvan. Dat persoonlijkheid, vaardigheden en vooral ervaring daarvoor ten minste even belangrijk zijn als de vooropleiding geldt voor elk beroep; een studie rechten levert immers ook nog geen goede advocaten af. Mét die vaardigheden en ervaring ontwikkelen zich gelukkig goede, professionele dokters, notarissen, advocaten en managers.

(mr. drs. M.J.O.M. de Haas, organisatieadviseur te Weesp; RaymakersvdBruggen)

NASCHRIFT: PROFESSIONELE MANAGER OF MANAGING PROFESSIONAL?

Maarten de Haas reageert op mijn artikel 'Professionalisering van het kantoormanagement. Advocatuurlijke aangelegenheid of managementvraagstuk?' (*Advocatenblad* 2004-14, Orde-special, p. 708-711). Hij meent een aantal misverstanden uit de weg te moeten ruimen waarvan hij denkt dat die door mijn eerdergenoemde artikel worden opgeworpen. Ik neem er een paar bij de kop.

Het managen van een advocatenkantoor heeft vele andere aspecten dan de beroepsuitoefening. Het behelst met name zaken als kantoororganisatie, financieel beheer, personeelsbeleid, et cetera. Daar ben ik het van harte mee eens. Echter, in de optiek van De Haas kun je deze zaken het best over laten aan wat hij noemt professionele managers, mensen die van managen hun professe hebben gemaakt. Mijn betoog is daarentegen dat ik binnen de context van organisaties van professionals niet geloof in professionele managers, maar juist wel in professionals. In dit geval met name advocaten, die vanuit hun kennis van de beroepsinhoud en hun ervaring met betrekking tot de organisaties van professionals – met aangevulde kennis en vaardigheden op het terrein van bedrijfskundige zaken – beter geoutilleerd zijn voor managementtaken binnen die organisaties dan de vanaf buiten ingevlogen externe professionele managers.

Mijn betoog, en hier bevind ik me in goed gezelschap van de wereldvermaarde bedrijfskundige Henry Mintzberg¹, is eveneens dat management niet aan de universiteit geleerd kan worden. Het is beter om die kennis en vaardigheden binnen een specifieke bedrijfs- of organisatiecontext op te doen. In het geval van de advocatuur dan natuurlijk de kantooromgeving. Kantooromgevingen verschillen bovendien dermate in cultuur, grootte, complexiteit, markten en specialisaties, dat een algemene management-aanpak al hele-

maal onmogelijk lijkt. Tevens komt het mij voor dat die managementvaardigheden heel wel te verwerven zijn boven op een andere (academische) discipline, in dit geval natuurlijk de juridische.

De Haas betwijfelt of advocaten überhaupt wel de ambitie zullen hebben in de richting van management. Ik denk van wel. Naarmate professionals verderop in hun carrière komen, ontwikkelen zij vaak een bredere interesse. Hoe zou de balie anders steeds in staat blijken voldoende bestuurders te leveren voor de vele gremia binnen de Orde? Besturen is weliswaar geen managen, maar vooronderstelt wel degelijk intensieve communicatie met management.

Daarnaast zijn er talloze advocaten die met succes de overstap maken naar bedrijfsleven en overheid in managementfuncties tot op het hoogste niveau. Er is geen enkele reden om te denken dat zij het slechter zouden doe dan de professionele managers waar De Haas over spreekt.

Wellicht is er sprake van enige begripsverwarring. Waar De Haas in zijn artikel vooral spreekt over middenmanagement (kantoormanagement, HR-management en anderszins), heeft hij het toch voornamelijk over ondersteunende en faciliterende diensten. Die zijn nimmer strategisch van aard, en kunnen natuurlijk uitstekend worden verzorgd door mensen met een logistieke, financiële of personeelsmanagementachtergrond. Voor dit middenmanagement heb je uiteraard geen zware CEO's uit het bedrijfsleven nodig. Dat ben ik helemaal met De Haas eens.

In mijn artikel heb ik het echter vooral over topmanagement binnen organisaties van professionals. Dus wel CEO-niveau. Dat topmanagement is wel degelijk verantwoordelijk voor strategie, en dient daarom uit de professe zelf te komen teneinde de strategi-

sche keuzes te maken, of die keuzes nu te maken hebben met marketing, HRM, ICT, logistiek of andere terreinen. Dat is disciplineoverschrijdend. Ze zullen derhalve niet alleen uitstekende vakprofessionals moeten zijn, maar zij dienen tevens in voldoende mate op de hoogte te zijn van alle organisatie- en bedrijfskundige aspecten. Zij zullen daarnaast niet alleen collega-professionals moeten aansturen, maar ook die professionele managers van De Haas.

In mijn artikel stelde ik dat managementontwikkeling de voortdurende uitbreiding van competenties – door middel van het doorlopen van een ladder van functieniveaus² – is. Het doorlopen van die functieniveaus binnen de context van de eigen organisatie van de professional, of in ieder geval binnen de context van een organisatie van professionals binnen het eigen vakgebied, verdient mijns inziens de voorkeur boven het doorlopen van die functieniveaus binnen steeds weer andere organisaties. De professionele manager van De Haas, die zijn ervaring binnen zeer verschillende contexten heeft opgedaan, ligt mijlenver achter bij de eerder genoemde: de vanuit het vakgebied in de advocatuurlijke context doorgegroeide professional.

(Rob van Otterlo, hoofd Opleiding van de Nederlandse Orde van Advocaten)

NOTEN

¹ Henry Mintzberg, Mintzberg over management. De wereld van onze organisaties. Contact: Amsterdam, 1992, p. 87-101.

² R. C. H. van Otterlo, Professionalisering van het kantoormanagement. Advocatuurlijke aangelegenheid of managementvraagstuk? *Advocatenblad*, 14, 2004, p. 708-711.

NET ZO GEWOON ALS VOOR ARTSEN

Op 7 oktober jl. woonde ik, advocaat gezondheidsrecht, de Ordevergadering in Dordrecht bij. Het thema was 'Pleidooi voor professionals'. Ik was zeer geïnteresseerd in deze dag en toog met goede moed om 07.35 uur van huis.

Wat schetst mijn verbazing: de hele dag waande ik mij twintig jaar terug in de tijd, in de tijd dat ik werkzaam was als juridisch adviseur van de Raad van Bestuur van het Academisch Ziekenhuis Rotterdam. De tijd van de ontwikkeling van de patiëntenrechten, en de dokters die er aan moesten wennen dat de patiënten rechten kregen en dat patiënten van alles wilden weten over de professie van de dokter. De patiënt werd kritisch en wilde weten of de dokter bekwaam was in zijn vak; de patiënt kreeg het recht op inzage in zijn dossier en kon zodoende na laten gaan door anderen of de dokter zijn vak wel verstond.

De dokters staken hun hand in eigen boezem en werkten aan eigen professionalisering: interne en externe toetsing door collega's. Dit was niet makkelijk, zeker voor de oudere garde onder hen, de dokter stond op een voetstuk, de dokter verstond zijn vak zonder enige twijfel! De ontwikkeling van het vak van medisch specialist ging in snel tempo ver-

der. De specialisaties in de geneeskunde vermenigvuldigden zich en er ontstonden multidisciplinaire commissies.

En nu, op 7 oktober 2004 krijgen *pleiters* voor professionalisering in de zin van specialisaties, visitaties en audits, van al die in de zaal zittende uiteraard geweldig gekwalificeerde pleiters, slechts een mager applausje.

(Ik chargeer:) Tuurlijk, accountants, artsen enzovoort, die moeten specialiseren en gevisiteerd worden, maar advocaten, welnee. Advocatenkantoren krijgen echt geen *Enron cases* op hun pad die hun voortbestaan beëindigen. En advocaten moeten toch wel alles kunnen, een huurrechtzaak moet met de arbeidsrechtassociatie aangepakt kunnen worden, aldus een van de sprekers; maar ik durf te wedden, dat deze spreker, als hij een gecompliceerde botbreuk oploopt, toch liever door een orthopeed wil worden behandeld, eentje die zijn vak bijhoudt, die een visitatie doorstaat, die een collega raadpleegt als het uitzonderlijk complex is, dan door een algemene basisarts.

Professionalisering verhoogt de kwaliteit. Twee weten meer dan een, teamwerk levert meerwaarde op; de ene advocaat heeft

meer feeling voor strategie, en de ander is proces technisch sterk; samen een onverslaanbaar duo, niet bang voor visitaties, niet bang voor intercollegiale toetsing; sterker: hun ideeën, door middel van visitaties verspreid, kunnen andere collega's een dienst bewijzen.

Gelukkig, ook de Orde pakt de professionalisering op, en houdt er een pleidooi voor; maar ik vrees dat er nog wel een kleine twintig jaar te gaan is, voordat het gros van de advocatengarde eraan gewend is dat professionalisering met audits en visitaties heel gewoon is. Net zo gewoon als voor artsen, die intussen al hard werken aan vernieuwing van het huidige visitatiemodel (zoals bleek uit de op 13 oktober j.l. gehouden werkconferentie van medisch specialisten, georganiseerd door o.a. de Orde van Medisch Specialisten.)

Het gemurmel en het magere applaus in de zaal bevestigden voor mij dat het hoog tijd is voor professionalisering bij advocaten. Dus Orde, houd dit punt op de agenda, houd de advocaat bij de professionele les en houd de professionals die er zeker al zijn te midden van de 13.000 pleiters, in ere.

(*mr. drs. K. M. Breuker, advocaat te Zwolle*)

TEGEN HET JURIDISCH LOKET

Bij de pogingen om het Bureau voor Rechts-hulp te vervangen door een zogenaamd Juridisch Loket heb ik zo mijn bedenkingen. Mijns inziens is het Juridisch loket alleen maar opgezet als poging om (nog) meer grip te krijgen op de toevoegingenstroom, oftewel op de kosten van de gefinancierde rechtshulp. Uiteindelijk zou dit wel eens kunnen leiden tot toevoegingadvocaten op contractbasis. Misschien niets op tegen, maar het zou duidelijker zijn als de Raad voor Rechtsbijstand c.q. de minister van justitie daar dan openlijk voor uitkwam.

Het Juridisch Loket moet een betere verwijssystematiek opleveren. Was het bestaande dan niet goed (genoeg)? De Bureaus voor Rechts-hulp verwijzen nu toch ook naar terzake kundige advocaten op basis van de opgegeven rechtsgebieden/specialisaties? Het verwijzen

moet transparanter worden. Voor wie? En wie toetst dat? Zo te begrijpen niet de advocatuur. En waarom is dat in het belang van de advocatuur? Ik heb de indruk dat wij voor zover wij nog zaken op toevoeging doen niets te klagen hebben over de instroom. Ook de rechtzoekenden komen nog steeds bij een advocaat terecht. Vaak helpt een telefoontje van een medewerk(st)er van het Bureau voor Rechts-hulp rechtzoekenden aan een advocaat als het die rechtzoekende zelf niet lukt.

En dan de voordelen voor de advocatuur volgens de Raad voor Rechtsbijstand: de doorverwezen cliënten zijn al gescreend op toevoegbaarheid (nieuw woord?) en juridisch gehalte. Alsof wij bij het maken van resp. in de eerste afspraak dat niet snel genoeg konden bepalen. Een ander 'voordeel' is dat wij onze specialisatie kunnen opgeven waarop toege-

voegd kan worden. Dit bestaat al bij de huidige Bureaus voor Rechtshulp, dus hier geen extra voordeel. Tot slot worden we lekker gemaakt met een beperking van administratieve handelingen. Dit lijkt alleen te gelden voor lichte advieszaken, oftewel een tijdsbesteding tot 3 uur, beloond op basis van 2 punten (equivalent aan 2 uur). De rest wordt gewoon getoetst. Dus zoveel minder rompslomp zal dat wel niet opleveren.

Daar staat tegenover dat wij tijd moeten reserveren, die door het Juridisch Loket volgeboekt kan worden met cliënten, waarover wij geen enkele zeggenschap hebben. Die tijd is in principe niet aan iets anders te besteden. Je mist het eerste telefonische of deurcontact, waarin vaak (is mijn ervaring) al een inschatting gemaakt kan worden van de te reserveren tijd. Je mist de eerste indruk van de cliënt

resp. zijn probleem, die ook aanleiding zouden kunnen geven om een zaak niet te willen aannemen. We leveren in feite alleen maar in en krijgen daar niets extra voor terug. Een hogere vergoeding wellicht? Voorzover de toevoegingvergoeding omhoog gaat, compenseert die verhoging nog niet de inflatie. Door een verwijzarrangement aan te gaan leveren we onze eigen (beleids)vrijheid in en draaien we mee in een systeem dat straks allerlei mogelijkheden biedt aan de Raad voor Rechtsbijstand om onze vrijheden nog verder aan te tasten. Want nogmaals, het gaat in feite om een kostenbeheersingsproces. En nergens anders om.

Oh ja, en dan worden we ook nog geacht terug te koppelen naar het Loket. Zodat onderzocht kan worden wat de wensen van cliënten zijn, of cliënten überhaupt wel op hun afspraak bij ons verschijnen, etcetera. Dat levert dus ons weer extra rompslomp op alleen maar om de rechtzoekenden nog beter bij ons binnen te

krijgen. Alsof de rechtzoekenden ons niet zo al weten te vinden, eventueel met een lijstje van het (nu nog) Bureau voor Rechtshulp met in aanmerking komende advocaten in de hand.

Wat mij betreft moeten we niet op dit Juridisch Loket met zijn verwijzarrangementen zitten te wachten. Wie toegevoegde zaken aanneemt en doet, heeft al zijn tijd nodig om de zaak te behandelen. En moet er veel aan doen om nog een redelijke omzet te kunnen realiseren. We worden al veel te veel in beslag genomen door de toenemende rompslomp ten behoeve van de steeds machtiger en bureaucratischer Raad voor Rechtsbijstand om een toevoeging te krijgen. En dan zouden we ons nu moeten uitleveren aan een Juridisch Loket? Zonder substantiële extra vergoeding? Niet dat ik wil beweren dat een echt hogere vergoeding alles oplost, maar het draagt wel degelijk bij aan het beschikbaar

krijgen van meer advocaten die toegevoegde zaken willen doen. En dan moeten we ook nog lezen dat de Raden van Toezicht hopen dat wij massaal verwijzarrangementen afsluiten? Trapt onze eigen Orde met open ogen in de valkuil van minister Donner c.s.?

Laten we vooral geen verwijzarrangementen sluiten. Dat dwingt het ministerie te komen met betere oplossingen voor het functioneren van de gefinancierde rechtshulp. Te beginnen met een aanzienlijk hogere vergoeding naast een duidelijke verwijssystematiek door een Juridisch Loket, waarbij cliënt en advocaat de eigen vrijheid en verantwoordelijkheid wordt gelaten. Ik roep onze onvolprezen Orde hierbij op om nu eens echt de belangen van de advocaten, die toevoegingen (willen) doen, te behartigen.

(Th.A.H. van Blokland, advocaat te Amersfoort)

(advertentie)

UNIT

**unit-1 is een ontwerperscollectief
onze werkzaamheden:
grafisch & typografisch ontwerp_concept_dtp
multimedia & internet ontwerp**

» **u kunt ons mailen voor een presentatie cd-rom
info@unit-1.nl_www.unit-1.nl_t 070 388 35 61**

www.steinway.nl

Steinway Center Nederland
Spui 12, Amsterdam, tel. 020-639 22 96

Wat nou genoeg? als ik bij de bureau die lon kan krijgen, kan ik toch zeker niet thuis komen met twee?

Jij komt toch sowieso nooit thuis?

Jurist bij DAS rechtsbijstand www.das.nl

AMSTERDAM ARNHEM 'S-HERTOGENBOSCH RIJSWIJK

Stagiaire-aangelegenheden

Na uitvoerige consultatie van alle dekens heeft de Algemene Raad op 11 mei 2004 besloten de tekst van de Model arbeidsovereenkomst en de Richtlijn arbeidsvoorwaarden stagiaires (inclusief salarissen) te actualiseren.

Na bedoelde consultatie heeft de Stichting Jonge Balie Nederland desgevraagd laten weten weliswaar niet direct betrokken te zijn geweest bij de aanpassingen, maar zich wel te kunnen vinden in de geactualiseerde tekst.

Hierna volgt de gehele tekst van de Model arbeidsovereenkomst; de weergave van de tekst van de Richtlijn arbeidsvoorwaarden stagiaires wordt beperkt tot het gedeelte *Algemeen*, daar de overige gedeeltes ongewijzigd zijn gebleven.

De aangebrachte wijzigingen zijn cursief en dikgedrukt weergegeven.

MODEL ARBEIDSOVEREENKOMST

Tussen:

kantoorhoudende te

in het vervolg aan te duiden als werkgever;

en

wonende te

in het vervolg aan te duiden als stagiaire.

1. Met ingang van is stagiaire in het kader van de stage als bedoeld in artikel 9b *Advocatenwet*, zulks op basis van *voltijd/dan wel uur per week* in loondienst van werkgever.(1)

Onder stagiaire wordt in deze arbeidsovereenkomst verstaan de werknemer die stagiaire is in de zin van de Advocatenwet als mede de werknemer van wie de beëdiging als advocaat kort na aanvang van de arbeidsovereenkomst wordt beoogd.

2. Alternatief 1: De arbeidsovereenkomst is aangegaan voor onbepaalde tijd zonder proeftijd.

Alternatief 2a: De arbeidsovereenkomst is aangegaan voor de duur van de stage dan wel maximaal – ingeval de stage niet is vol-

tooid – voor 39 maanden (oude tekst: voor bepaalde tijd van drie jaar en drie maanden) en eindigt derhalve van rechtswege zonder dat vooraf opzegging is vereist op *het moment van het voltooiën van de stage dan wel indien de stage op dat moment niet voltooid is op(1 en 2)*

Alternatief 2b: De arbeidsovereenkomst is aangegaan voor bepaalde tijd en eindigt 37 maanden na inschrijving als advocaat op het tableau.(3)

3. De verhouding tussen partijen is er een in de zin van artikel 7:610 BW. Stagiaire zal echter slechts gehouden zijn de aanwijzingen van werkgever op te volgen voor zover verenigbaar met zijn onafhankelijkheid als advocaat en procureur.

4. Beide partijen verbinden zich ten opzichte van elkaar zich te houden aan de bepalingen van de *Advocatenwet* en alle op grond van die wet vastgestelde verordeningen.

5. Het bruto-maandsalaris van de stagiaire zal, afgezien van indexering, vanaf het moment van indiensttreding bedragen:(4)

- gedurende het eerste jaar: € 1.900;
- gedurende het tweede jaar: € 2.160;
- gedurende het derde jaar: € 2.410;
- daarna: een door partijen nader overeen te komen bedrag ten minste gelijk aan het onder c. genoemde bedrag, zoals dat krachtens art. 6 zal zijn aangepast.

6. Met ingang van 1 januari van ieder jaar wordt het salaris geïndexeerd overeenkomstig de consumentenprijsindex (CPI-werknemers laag, afgeleid).

7. Werkgever zal de *bijzondere kosten* (oude tekst: onkosten) die stagiaire in redelijkheid in verband met de uitoefening van zijn beroep heeft gemaakt volledig vergoeden. De cursuskosten, verbonden aan de Beroepsopleiding advocatuur, blijven voor rekening van stagiaire. De kosten van de overige opleidingsmaatregelen, waaronder VSO-cursussen, komen ten laste van de werkgever.(5)

8. Naast het salaris zal aan stagiaire een onkostenvergoeding worden uitgekeerd van ten minste € 80 per maand.(5)

Dit bedrag kan periodiek worden aangepast.

9. Het salaris en de onkostenvergoeding worden uitbetaald uiterlijk binnen een week na

afloop van de maand waarover het salaris strekt.

10. Stagiaire heeft recht op vakantie met behoud van salaris gedurende tenminste 23 werkdagen per jaar, waarvan hij ten minste 15 werkdagen aaneengesloten kan opnemen.

De vakantiebijslag bedraagt 8% van het bruto-jaarsalaris.

11. Werkgever zorgt ervoor dat stagiaire adequaat verzekerd is tegen aansprakelijkheid wegens beroepsfouten, welke gemaakt kunnen worden met betrekking tot alle werkzaamheden, die door de wet of werkgever c.q. het kantoor worden opgedragen.

Indien aan vorengenoemde verzekering een bedrag aan eigen risico is verbonden, dan wel indien de schadesom de verzekerde som te boven gaat, dient de werkgever deze bedragen voor zijn rekening te nemen. De premies zijn voor rekening van werkgever.

12. In geval van arbeidsongeschiktheid wegens ziekte of ongeval van de stagiaire zal de werkgever het salaris van de stagiaire voor 100% doorbetalen, gedurende ten minste 26 weken en alleen indien de arbeidsovereenkomst in die periode voortduurt.

13. Werkgever in de persoon van patroon draagt zorg voor een zo goed mogelijke opleiding van stagiaire. Hij zorgt dat stagiaire regelmatig wordt begeleid door een daarvoor geschikte advocaat. Hij stelt stagiaire in de gelegenheid tijdens kantoor tijd deel te nemen aan de activiteiten van de Jonge Balie en aan de voor zijn opleiding nuttige evenementen. Werkgever in de persoon van patroon stelt stagiaire in de gelegenheid tijdens kantoor uren de beroepsopleiding advocatuur en andere verplichte opleidingsmaatregelen bij te wonen en de voor deze opleiding aangegeven tijd aan voorbereiding te besteden.

14. Beide partijen zijn bekend en gaan akkoord met de landelijke Richtlijn arbeidsvoorwaarden stagiaires.

NOTEN

1. De arbeidsovereenkomst gaat uit van voltijd arbeid (40 uur). Gelet op het bepaalde bij artikel 9 b lid 2 Advocatenwet wordt de stage van stagiaires in deeltijd naar evenredigheid verlengd. Het minimaal aantal uren dat in deeltijd kan worden gewerkt is 20 uur per week (artikel 8 Stageverordening, noot 5). Indien na het aangaan van de overeenkomst de arbeidsovereenkomst van voltijd naar deeltijd wordt gewijzigd en daarmee de overeenkomst evenredig verlengd dient te worden, zijn de gevolgen van deze wijziging in verband met het dwingende Nederlands arbeidsrecht niet te ondervangen.
 2. Indien de stage niet verlengd wordt in verband met de onder noot 1 vermelde omstandigheid eindigt de overeenkomst uiterlijk 39 maanden na aanvang van de overeenkomst.
 3. Toelichting: voor alternatief 2 worden twee mogelijkheden genoemd. Alternatief 2a heeft de voorkeur van de Algemene Raad, omdat die het meest duidelijk is. Alternatief 2b is geopperd om tegemoet te komen aan de wens van sommige Raden van Toezicht i.v.m. het kennelijk bestaande probleem om tijdig een Verklaring Omtrent het Gedrag te verkrijgen. Indien die eerst bij aanvang van het dienstverband wordt aangevraagd en blijkt dat het verstrekken daarvan 2 maanden duurt, terwijl voorts de inschrijving- en beëdigingstraject soms ook twee maanden duurt, zijn de 39 maanden niet voldoende.
 4. In deze bedragen is opgenomen een wettelijk bruteringspercentage van 1,9% (met een maximum van € 792 per jaar) dat per 1 januari 2001 geldt vanwege het verdwijnen van de overhevelingstoelag per die datum.
- Indien werkgever (patroon) en werknemer (stagiaire) vóór 1 januari 2001 echter zelf nadere afspraken hebben gemaakt over de wijze waarop het verdwijnen van de overhevelingstoelag wordt opgevangen, dan gelden met ingang van 1 januari 2001 de volgende (geïndexeerde) bruto-maandsalarisbedragen zónder bruteringspercentage:
- gedurende het eerste jaar: € 1.713
 - gedurende het tweede jaar: € 1.951,25
 - gedurende het derde jaar: € 2.171,33
- Zie ook *Advocatenblad* 2000, 965.
5. Zie de noot bij art. 11 en 12 van de Richtlijn arbeidsvoorwaarden stagiaires.
 6. Zie de noot bij art. 12 van de Richtlijn arbeidsvoorwaarden stagiaires. *De fiscale gevolgen komen geheel voor rekening en risico van de stagiaire. Indien bijzondere afspraken gelden over verstrekking in natura of andere bijzondere betalingen verdient het aanbeveling om dat in de schriftelijke arbeidsovereenkomst op te nemen en te wijzen om de daarmee samenhangende fiscale gevolgen.*

RICHTLIJN ARBEIDSVORWAARDEN STAGIAIRES (INCLUSIEF SALARISSEN)¹

ALGEMEEN

1. De Algemene Raad en de Jonge Balie Nederland zijn van mening dat de verhouding tussen enerzijds de stagiaire en anderzijds zijn patroon en overige kantoorgenoten niet in voor de stagiaire ongunstige zin behoort af te wijken van de in deze richtlijn genoemde voorwaarden.
2. Deze richtlijn treedt in de plaats van eventuele reeds vastgestelde richtlijnen over dit onderwerp.
3. De stageverordening blijft onverminderd van toepassing op de verhouding patroon/stagiaire.
4. *De stagiaire is in loondienst van de patroon c.q. het kantoor, tenzij op andere wijze geassocieerd.* (Oude tekst: Tenzij stagiaire en patroon c.q. kantoor zijn geassocieerd is de stagiaire in loondienst van de patroon c.q. het kantoor.) In geval van associatie garandeert de associatie de stagiaire een gemiddelde bruto-vergoeding – rekening houdend met de noodzakelijke verschillen, zoals het feit dat de stagiaire niet is verzekerd ingevolge de sociale verzekeringen – tenminste gelijk aan de hierna genoemde vergoedingen en wordt deze richtlijn voorts zoveel mogelijk overeenkomstig toegepast.
5. Het kantoor bevordert, dat de nog niet beëdigde stagiaire zo spoedig mogelijk na indiensttreding wordt beëdigd.
6. Het verdient aanbeveling bestaande verhoudingen zoveel mogelijk – mits in positieve zin – aan te passen aan deze richtlijn.

NOOT

1. De richtlijn is met ingang van 1 april 1995 aangepast (zie *Advocatenblad* nr. 9, 28 april 1995, blz. 396 e.v.). Voorts is de richtlijn aangepast aan de Wulzb (zie *Advocatenblad* 1996, nr. 18, blz. 890).

De feiten onder uw pleidooi.

Onafhankelijk accountantsonderzoek naar feiten en omstandigheden? Bel Peter Schimmel van Ernst & Young Integrity Services & Investigations op (070) 441 21 20 of mail naar peter.schimmel@nl.ey.com

ERNST & YOUNG
Quality In Everything We Do

kleermakerij sinds 1937

Bernard Poelman

o.a. leverancier van toga's aan het
Internationaal Gerechtshof der Verenigde Naties

Superieure toga's

- op maat gemaakt
- leverbaar in wol/terlenka (lichtgewicht)
- of in zuiver wol (ultra-lichtgewicht)
- voldoende beffen in voorraad
- eventueel levering binnen enkele dagen mogelijk

Lange Poten 19
2511 CM 's-Gravenhage
telefoon: (070) 346 17 42
fax: (070) 362 11 70

E-mail: info@bernard-poelman.nl
www.bernard-poelman.nl

Legal

Als je echt wat wilt realiseren
moet je van het rechte pad afwijken.

F
I
C
A
Y

Je hebt een opleiding op hbo- of academisch niveau en een aantal jaren werkervaring. Bent behalve denker ook doener. En hebt een hekel aan sleur. Wijk dan van het platgetreden pad af. Kies voor Yacht. Daar kom je als ervaren bestuursrecht- of bedrijfsjurist pas echt tot je recht. Je krijgt de kans om bij zeer uiteenlopende opdrachtgevers in het bedrijfsleven, de overheid en semi-overheid je werkervaring en expertise te etaleren. Van Ruimtelijke Ordening en Milieu tot Handhaving en Veiligheid. Van Arbeidsrecht tot Bank- en Verzekeringsrecht. Interesse? Laat dan je gegevens achter op www.werkenbijyacht.nl en maak je eigen profiel aan. **De inhoud die je zoekt.** **YACHT**

MEER DAN 3.000 PROFESSIONALS IN COMMUNICATIONS, ENGINEERING, FINANCE, HRM, ICT, LEGAL, MANAGEMENT, PROCUREMENT EN SUPPLY CHAIN MANAGEMENT WERKEN VIA YACHT OP INTERIM-BASIS OF IN VASTE DIENST BIJ TOONAANGEVENDE ORGANISATIES IN NEDERLAND

Wie zorgt er voor dat

4 november niet lege handen s

ervoor
je op
et met
staat?

BANNING te 's-Hertogenbosch is met ruim 50 advocaten een van de grootste onafhankelijke advocatenkantoren van Zuid-Nederland. Je komt BANNING als hoofdsponsor tegen op het Jonge Balie Congres. Niet toevallig, want BANNING investeert graag in

enthousiaste advocaten

Kom dus ook op 4 november naar de Fabrique te Maarsse.

Ben je geïnteresseerd in een nadere kennismaking?

Bel of mail dan Mark Bannenbergh (tel. 073-692 77 30, e-mail m.bannenbergh@banning.nl) of surf naar www.banning.nl voor meer informatie over BANNING.

BANNING
ADVOCATEN

Maakt risico's beheersbaar.

Organisaties lopen risico's. Sommige zijn acceptabel en worden voor lief genomen. Veel risico's zijn onbekend en voorbereiden is niet altijd mogelijk. Dit kan grote gevolgen hebben: fraude en diefstal, brand, spionage of afpersing kunnen bedrijfsprocessen immers flink aantasten. Precon Recherche- en Adviesdiensten helpt deze problemen te voorkomen of te beperken. Precon brengt risico's in kaart en zorgt dat uw organisatie maatregelen kan nemen. Zowel preventief als repressief.

Precon Recherche- en Adviesdiensten werkt op drie fronten aan veiligheid.

- Advies en consultancy
- Opleidingen en trainingen
- Recherchewerkzaamheden

Precon Recherche- en Adviesdiensten BV, 's Gravelandseweg 292, 3125 BK Schiedam. Postbus 144, 3100 AC Schiedam.
Telefoon: 010 - 415 89 99. Fax: 010 - 415 92 10. www.precon.nl office@precon.nl

ONDERDEEL VAN FACILICOM SERVICES GROUP PROFESSIONAL PEOPLE

FIF 33

RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU
Voor bedrijven, particulieren en advocatuur

RIJKE
30
jaar
ERVARING

- Onrechtmatig ziekteverzuim
- Alimentatiezaken
- Controle werkzaamheden
- Handelsinformatie
- Fraude / Bedrijfsdiefstal
- Privé-onderzoeken

010 - 477 33 22 www.fif33.nl

Goedgekeurd door Min. van Justitie POB 238
Heemraadssingel 186 • 3021 DM Rotterdam
Fax: 010 - 477 08 30 • e-mail: info@fif33.nl

Schalke & Partners

Bedrijfsrecherche

BEWIJST WAT U EIST

Schalke & Partners bv
Postbus 2215, 4800 CE Breda
T. 076-5221144 / F. 076-5221264 / E. info@schalke.nl / W. www.schalke.nl

Wij leveren u medische argumenten

De afgelopen tien jaren werden de meest uiteenlopende problemen aan onze artsen voorgelegd. Een greep uit de dagelijkse praktijk:

De operatie van mijn cliënt liep slecht af. Was de behandeling zorgvuldig?

De erfgenamen van mevrouw stellen dat zij na de brand langer bleef leven dan meneer. Is dat juist?

Is de lichamelijke schade van mijn cliënt juist getaxeerd en hoe waardeert ik zijn smart?

De verzekeringsmaatschappij stelt dat de betrokkene zelfmoord pleegde. Was het geen ongeval?

De werknemer van mijn cliënt beweert dat hij niet meer kan werken. Kan hij niet net zo veel als vroeger?

De verzekeringspolis schrijft arbitrage voor. Kunt u een arbiter leveren?

Laan 20
2512 GN Den Haag
tel 070 345 98 08
fax 070 345 98 11
e-mail j.w.bins@wxs.nl
www.binsmedical.com

MEDISCH ADVIESBUREAU

dr. mr. J.W.Bins, arts RGA

Besluitenlijst Collegevergadering 24 juni 2004

1. MEDEDELINGEN

De deken doet mededelingen over de volgende onderwerpen:

- No cure no pay. Bij Koninklijk Besluit is bepaald dat de verordening tot wijziging van de Verordening op de Praktijkuitoefening (onderdeel Resultaatgerelateerde Beloning) wordt geschorst tot 6 maart 2005.
- Motie-De Vries. In april 2004 is de Motie-De Vries aangenomen met de oproep aan de minister van Justitie om de advocatuur te analyseren. Naar verwachting zal de minister in oktober antwoorden op de motie.

2. VERKIEZINGEN/BENOEMINGEN

HOF VAN DISCIPLINE

Het College benoemt mr. H.E.G. van der Flier te Den Bosch als plv. lid met ingang van 1 oktober 2004 (betreft uitbreiding).

Het College benoemt mr. G.R.J. de Groot te Den Haag als plv. lid met ingang van 1 oktober 2004 (betreft uitbreiding).

Raad van Discipline Arnhem:

Het College benoemt mw. mr. R.R.J.A. Hallmans te Zwolle als plv. lid met ingang van 1 februari 2005 (betreft opvolging mr. J.A. van Wijmen).

Het College benoemt mr. P.R.M. Noppen te Arnhem als plv. lid met ingang van 1 oktober 2004 (betreft opvolging mr. W.M. Poelmann).

Raad van Discipline Den Bosch:

Het College herbenoemt mr. C.M.J. Peeters te Oosterhout als lid met ingang van 1 februari 2005.

Het College herbenoemt mr. L.E.M. van Boxsel te Eindhoven als plv. lid met ingang van 1 januari 2005.

Het College herbenoemt mr. L.J.M. Luchtman te Breda als plv. lid met ingang van 1 januari 2005.

Het College herbenoemt mw. mr. P.J.W.M. Theunissen te Roermond als plv. lid met ingang van 1 januari 2005.

Het College benoemt mr. R.G.A.M. Theunissen te Eindhoven als plv. lid met ingang van 1 januari 2005 (betreft opvolging mr. J.H.M. Erkens).

Verkiezing mw. mr. Ch.L. van den Puttelaar als lid Algemene Raad per 1 december 2004

Het College benoemt mw. mr. Ch.L. van den Puttelaar als lid van de Algemene Raad (portefeuille gefinancierde rechtshulp en asielzaken) per 1 december 2004.

Curatorium Beroepsopleiding Advocatuur

Het College benoemt mw. mr. A. Gerritsen-Bosselaar als lid van het Curatorium per 15 maart 2005.

3. HUISHOUDELIJK REGLEMENT COLLEGE VAN AFGEVAARDIGDEN

Een gewijzigd huishoudelijk reglement van het College van Afgevaardigden is vastgesteld. De voornaamste wijziging is aangebracht naar aanleiding van de motie-Drion uit 2001.

Categorie-indeling financiële bijdrage 2005

Het College stemt in met het voorstel voor de categorie-indeling financiële bijdrage 2005.

Informatieverschaffing aan en werkwijze van het College van Afgevaardigden

De Algemene Raad heeft met het College gediscussieerd over mogelijke verbetering van de informatieverschaffing door de Algemene Raad aan het College. Een aantal maatregelen zal getroffen worden om de informatieverschaffing te verbeteren. O.a. komt er een maandelijkse nieuwsbrief voor Collegeleden.

Uitvoering Balie Examen

Het College is op de hoogte gebracht van de voortgang van de veranderingen in de Beroepsopleiding.

De data van de Collegevergaderingen in 2005 zijn als volgt:

- Donderdag 24 maart 2005
- Donderdag 23 juni 2005
- Donderdag 22 september 2005
- Donderdag 1 december 2005

Agendapunten voor de Collegevergadering van 1 december 2004 o.a.:

- gedragsregels 12 en 13
- evaluatie BaliePlus
- wijziging Stageverordening 1988, Verordening Permanente Opleiding 2000 en Besluit aanmerken als opleiding
- begroting en meerjarenraming

Tonen

Heeft de Dichter u gezonden om het verhaal te vertellen?

Zolang de rots het houdt is uw verhaal nog niet ten einde.

Weet u waar de rots aan vast zit?

Niemand weet dat.

Zal de rots ooit vallen?

Dat hangt van de sterkte van de touwen af.

Zeus heeft die geweven (indertijd).

Dat kan het probleem zijn. Zijn ze nog zo sterk als toen? Sinds de mensen bezig zijn met uit te zoeken hoe ze zijn gemaakt twijfelen de wijzen of die touwen zulke spanning nog kunnen verdragen.

(Tantalus)

Een dialoog tussen het koor en Pythia uit Tantalus, de voorstelling waarmee toneelgroep De Appel zo verdiend dit jaar een publieksprijs won. Tantalus, de overgrootvader van Agamemnon en Menelaos, aanvoerders van het Griekse expeditieleger tegen Troje, maakte als zoon van Zeus misbruik van de goddelijke gastvrijheid door de godenspijs ambrosijn en nectar van hem te stelen. Tantalus werd gruwelijk bestraft door hem honger en dorst te laten lijden. Zeus had bovendien boven zijn hoofd een rots met touwen aan de hemel vastgebonden. Ooit, zo had Zeus gezegd, zullen de touwen worden losgemaakt en zal de immense rots wie eronder staat verpletteren. Hij zei er niet bij wanneer.

Deze rots leent zich als metafoor. De overheid, politici, marktpartijen, de academische wereld, de *civil society*, toezichhouders, allen in steen gehouwen trekken uitdagend aan de touwen.

De special van het *Advocatenblad* geeft blijk van dat uitdagen. Over rechtsbijstandverzeke-

Dit is de rede die algemeen deken Jeroen Brouwer uitsprak ter gelegenheid van de jaarvergadering van de Nederlandse Orde van Advocaten, op 7 oktober in Dordrecht.

raars die melding maken van een gestaag groeiend marktaandeel. Over concurrentiedruk die toeneemt door webwinkels en shoppende cliënten. Harde cijfers die aannemelijk maken dat de advocaat wordt teruggedrongen tot op het terrein van de zakelijke markt en de rijkere particulier. Een pleidooi voor meer transparantie op een landelijk advocatentableau ten aanzien van prijs, opleiding en kwaliteit (audit).

Natuurlijk: in reactie geven advocaten antwoorden. De grootste concurrent van de advocaat is nog steeds een andere advocaat. Generalistische *denkers*, die specialist *zijn*, houden een voorsprong. Anticiperen op omzetsdaling door goede kostenbeheersing. Over innovatie en selectieve groeistrategie. En professionalisering van het kantoormanagement. Vanmorgen heeft Geert de Jong een theoretisch kader geschetst om het begrip *professionalisering* te onttrafelen. Vervolgens hebben inleiders op macro-, meso- en microniveau gereflecteerd. Voor mij een aansporing om bij wijze van epi-log de voorstelling naar een einde op metaniveau te geleiden. (1, 2)

De onbekende stukken kennen – Dat is nodig. U speelt mee in mijn verhaal – u allemaal (Tantalus)

Dames en heren, Wat aardig dat u allen naar onze voorstelling bent gekomen. Hoewel het einde al nadert, heet ik u nog zeer van harte welkom in Dordrecht. De deken mr. Nuiten heeft u provinciaal en professioneel gastvrij willen ontvangen. Bij voorkeur had ik ieder van u als een ouvreuse (Van Dale kent alleen de vrouwelijke vorm) naar

uw stoel geleid. Gelukkig hebt u deze op eigen kracht gevonden. Een bijzonder welkom voor onze gasten. Andere professionals, zal ik maar zeggen. De Hoge Raad der Nederlanden, het College van Procureurs-generaal, de Raad voor de rechtspraak, de rechterlijke macht, het Openbaar Ministerie, het ministerie van justitie, zusterorganisaties en de academische en zakelijke wereld.

De zwaartekracht is belangrijk voor de grote wereld verenigd in Tantalus' rots. Bij de kleine wereld van advocaten past eerder de kwantummechanica. Beide bestaan in hetzelfde universum. De zwaartekracht uit de macrowereld als zwakste natuurkracht ligt – zoals u misschien weet – dwars en kan nog steeds niet worden verenigd met de microwereld van elementaire deeltjes. De magische snaartheorie is een goede kanshebber, de beste hoop om de zwarte doos van de zwaartekracht open te breken. Trillingen van *deze* snaren zijn te vergelijken met de boventonen van een viool. En het zijn boventonen die verantwoordelijk zijn voor de herkenbaarheid van muziek. Hetgeen Tantalus kwelt en bedreigt is de rots boven zijn hoofd opgehangen aan snaren. Gevoelige snaren. Het is in zijn belang dat de snaren niet te veel worden opgerekt en zeker niet knappen. Opdat de advocaat, u begrijpt daar gaat het om, niet door de rots wordt geplet. (3,4)

Goden ondernemen wel eens iets zonder te weten wat het wordt. Mensen stellen steeds weer vragen – dagen steeds weer uit. (Tantalus)

Vragen over de rol en positie van de advocaat in de rechtsstaat. Zijn privileges en integriteit. Over de advocaat als adviseur. Wat doet de advocaat nog voor de particulier? Waar leidt internationalisering en commercialisering toe? Voldoet toezicht door de Orde? En het klachten tuchtrecht? Gevoelige snaren waarvan ik u de toon van de professional wil laten horen. (5)

Toegesplitst op rechtspleging gaat het bij 'bruikbaar' vooral om toegankelijkheid

tion with other firms cuts across ethics. Waar aan moet zijn voldaan om een ethische advocaat te zijn in een ethisch kantoor? De gedragsregels voor solicitors van de *Law Society* in Engeland worden herschreven met geconcentreerde aandacht voor de kernwaarden. Een van de vragen daar, maar ook hier, is tot op welke hoogte kantoren en individuele advocaten moeten worden geadresseerd. Het laatste spreekt vanzelf, maar ook het kantoor behoort te beschikken over een goed ethisch geraamte voor de levering van de dienst. Goed maatschappij, bedoel ik. *The clients increasingly call the shots.* Misschien.

Geïnformeerde toestemming bij een evidente tegengestelde belangenbehartiging is niet allesbeslissend. De advocaat zal altijd zelf een eindafweging willen maken. Cliënten beroeren in ieder geval in toenemende mate een ethische snaar. Dat is interessant. Dat maakt van ethiek een te vermarkten product waarmee een advocaat of een kantoor zich kan onderscheiden.

Professionalisering als proces manifesteert zich op micro-, meso- en macroniveau. Professionaliteit waartoe advocaten worden geroepen. Juridische beroepsuitoefening richt zich niet alleen op de cliënt, maar collectief op de samenleving door het verschaffen van toegang, óók adviserend. Het gaat niet alleen om litigieuze situaties. De cliënt mag vertrouwen op wezenlijke deskundigheid. Ik ben het met Bannier eens dat de advocaat proceskennis en ervaring moet hebben opgedaan en daarmee zijn advies kan kleuren. Ook als de adviseur op enig moment niet meer procedeert kan, zo meen ik, toegang tot proceskennis ook prima collegiaal worden verschaft op basis van *need to know*.

Bruikbare beroepsregels dienen ook om misbruik van zwaartekracht tegen te gaan. Een professional *onderwerpt* zich niet alleen aan regels, hij weet zich uit overtuiging *gebonden* aan wat met die regels wordt genormeerd. Daarmee wordt impliciet een nastrevenswaard ideaal onderschreven. (6 t/m 17)

*Wat doet Odysseus?
Hij ploegt de wintertarwe om.
Wie zout zaait
zelden oogst maait
(Tantalus)*

ADVOCAAT EN RECHTSSTAAT

Wetgeving en rechtspleging zijn – hoe onbehopen en onvolkomen ook bij tijd en wijle – het beste wat door mensen is bedacht om misbruik van macht tegen te gaan. Het handelen van de overheid is gebonden aan het recht. In het definiëren van dat handelen, van wat de overheid regelt, wordt sinds kort een groter beroep gedaan op maatschappelijke krachten. Bemoeienis wordt gedifferentieerd, zonder dat verantwoordelijkheid wordt losgelaten. Of burgers die ordening als meer bruikbaar zullen ervaren, moet worden afgewacht. Toegespitst op rechtspleging gaat het bij ‘bruikbaar’ vooral om toegankelijkheid. De rol van de advocatuur daarbij houdt ook de minister voor wezenlijk, zo valt te lezen. Het kan geen kwaad dat nog maar eens te laten horen.

Een onafhankelijke juridische professie in een democratische rechtsstaat is niet alleen feitelijk van belang. Ook de schijn van een inbreuk moet worden vermeden. Onafhankelijkheid betekent uitdrukkelijk niet een gebrek aan verantwoordelijkheid. De advocaat verschuilt zich er niet achter. Een advocaat vervult zijn publieke rol openlijk door middel van het behartigen van de belangen van de cliënt. Daardoor wordt een goede rechtsbedeling bevorderd.

Begrippen als *instrument de justice, officer of the court of Organ der Rechtspflege* zijn wel verleidelijk om te gebruiken, maar door het ontbreken van een scherpe, universele definitie missen ze praktische bruikbaarheid. Onafhankelijkheid is wel een bestanddeel. Binnen grenzen van wet en recht (met inbegrip van de regels van de Orde), komt de advocaat vrijheid van kritisch spreken en handelen toe. Hij beperkt zich niet alleen tot het vertolken van de

zaak of het belang van de cliënt. In onafhankelijkheid is hij ook adviseur van de cliënt. Durven, nee *moeten*, uitleggen dat een door de cliënt nagestreefde oplossing niet kan. Zo wordt óók het algemeen belang gediend.

De kernwaarden van de professie behoren niet primair te worden beschouwd als rechten, maar vooral als plichten. Marc Loth heeft gepleit voor een middenweg tussen een minimale plichtenmoraal en een *moral activist view*. Dat laatste wil zeggen dat de advocaat verantwoordelijkheid draagt voor de handel en wandel van zijn cliënt en voor de uitkomst van het proces. Ik moet er niet aan denken! Bij de mij wel aansprekende middenweg past een aspiratieve beroepsopvatting. Beschouw beroepsidealiteiten telkens in het licht van de eisen van een nieuwe tijd, denk na over de verhouding met persoonlijke morele opvattingen.

Kwesties die de wereld van accountants hebben opgeschud, maar ook druk vanuit de markt en de cliënt hebben geleid tot een verhoogde aandacht voor de ethiek van de professional. Professionaliteit zou wel eens te elastisch kunnen zijn geworden. *Lawyers are increasingly engaged in legal terrorism*. Winststreven wordt vaak aanjager van onzorgvuldig gedrag: *Making money for partners in competi-*

**Durven, nee moeten,
uitleggen dat een
door de cliënt
nagestreefde
oplossing niet kan**

MARKT EN TOEZICHT

Markten laten werken. Dat is de missie van de Europese Commissie en de NMa. De laatste is begonnen met een onderzoek naar de noodzaak en wenselijkheid van zelfregulering van onder meer advocaten. Een eerste inventarisatie van beperkingen wordt binnenkort verwacht. U moet dan denken aan beperkingen met betrekking tot prijs, vestiging, toetreding of vormen van samenwerking. Door de lage organisatiegraad van met name particuliere consumenten zou er sprake zijn van scheve machtsverdeling ten gunste van advocaten.

Regulering toevertrouwen aan een publiekrechtelijke beroepsorganisatie is verstandig. In het publieke belang met het oog op publiek vertrouwen moet de zelfregulerende functie zichtbaar en toetsbaar worden vervuld. Juist door de interne cohesie, het *esprit de corps*, bestaat de neiging tot conformeren aan groepsnormen en om het nest niet te bevuilen. Zou de overheid beducht moeten zijn dat de Orde ook private belangen nastreeft, het zogenaamde *rent seeking* gedrag? Daarvoor bestaat geen enkele aanwijzing.

Voor de Orde is het niet altijd makkelijk *free rider* gedrag tegen te gaan. Advocaten met een tekortschietende kwaliteit liften toch nog wel eens mee met hen met een voldoende kwaliteit, totdat zij de tuchtrechter ontmoeten. Wel of niet door de Orde geïnitieerd, over de effecten van deregulering van vrije beroepen is weinig bekend. De advocatuur bestaat uit veel deelmarkten en dat wordt onvoldoende onderkent. Pas in een deelmarkt is er sprake van concurrentie en van zinvolle kwaliteitsvergelijking. Deregulering kan ook leiden tot prijsstijgingen en prijsdiscriminatie. Ik denk aan de worsteling in het notariaat met meer marktwerking, en de effecten van tariefdifferentiatie voor de burger. De Orde ziet toe met proportionele regels die de mededinging niet onnodig beperken. Ook hier geldt dat feitelijke of schijnbare inbreuk op kernwaarden, door welke externe toezichthouder dan ook, zoveel mogelijk moet worden vermeden.

Opvallend is bij de notarissen de discussie over het toezicht. 'Het is toch te gek voor woorden dat een beroepsgroep van zo'n 3500 mensen door maar liefst acht instanties wordt gecontroleerd,' aldus mr. Harry van den Haak, jarenlang de hoogste notariële tuchtrechter. Als de Wet Toezicht Accountants begin 2005 wordt ingevoerd, wordt het werk van accountants –

Tijdens de pauze

die de jaarrekening van bijvoorbeeld beursvennootschappen certificeren – op zeker vier niveaus gecontroleerd. Met veel papierwerk, veel kosten, ook al proberen de hogere toezichthouders de lasten te verlichten door over de schouder van de lagere mee te kijken. Extern toezicht dat moest worden aanvaard om het vertrouwen in dat beroep te herstellen.

De ene vrije beroepsbeoefenaar kan niet zomaar gelijk worden gesteld aan de andere. En dat gebeurt maar al te gemakkelijk!

De Orde verdient nog steeds vertrouwen, ook daarom komt het primaat voor preventief en repressief toezicht de Orde en de tuchtrechter toe. Over de schouder kijken past daar niet bij. *Mind the gap*. Net als bij de metro bevordert juist een zichtbaar kleine afstand een goede loop der dingen. Een autoverzekering maakt het minder bezwaarlijk voor mensen om schade te veroorzaken. Ik ben immers toch verzekerd? *Moral hazard* heet dat in de verzekeringswereld, het risico van gedragsverandering. Het risico dat de Orde minder goed oplet omdat een toezichthouder zonder gepaste afstand over een schouder meekijkt, maar ook dat de justitiabele zelf minder nadenkt, want de advocaten staan immers onder toezicht? *Mind your step*. Naarmate de toezichthouder zich meer als

verlengstuk van de overheid gaat gedragen, neemt de bereidheid tot vrijwillige openheid van zaken van de zijde van de gecontroleerde af. De zogenaamde 'transparantieparadox'. De Orde weet professioneel heel goed toon te houden als het gaat om markt en toezicht. (18 t/m 24)

*Bezing de waarheid van dingen
het Wellicht en het Misschien*

*En al wat ongehoord en slecht is
als u goed wil doen. Bezing het.
(Tantalus)*

LEKKEN

Mensen zijn gevoelig voor muziek. Een vroegmenselijk communicatiesysteem was zeer muzikaal met veel gebaren en mime erin, volgens de archeoloog Mithen. Pas later ontstonden het symbolische denken en taal. Muziek en taal drukken emoties uit en versterken de sociale band. Dat laatste is weer belangrijk om samen te werken.

De Darwin van de taalkunde, Noam Chomsky, veronderstelt een algemeen bouwplan voor taal. Erg ingewikkeld kan het niet zijn, anders valt het niet te leren. Imitatie kan niet verklaren dat alle kinderen dezelfde soort fouten maken. 'Geslaapt' of 'ge-eten'. Veelbelovend is een nieuwer inzicht van de psycholoog Tomasello. Niet het taalinstinct is aangeboren, maar het sociale instinct. Belangrijkste pijler is het unieke vermogen om de bedoeling van andere mensen te begrijpen: *intention reading*.

Advocaten gebruiken geweldig veel taal. Dat betekent niet dat hun bedoelingen altijd en overal onmiddellijk zijn te begrijpen. Ik ga niet

**De advocatuur
bestaat uit veel
deelmarkten en dat
wordt onvoldoende
onderkend**

bepreiten dat u meer moet gaan zingen of dansen, maar wel om na te blijven denken over communicatie. Met uw cliënt, derden en vooral met de pers. De grammatica van vandaag is de conversatie van gisteren.

Het publiek en de media lijken onverzadigbaar. Dat geldt in het bijzonder bij strafzaken. De tuchtrechter heeft in de zaak van 'Het meisje van Nulde' vooropgesteld dat de advocaat een grote vrijheid heeft bij het bepalen en invullen van het verdedigingsbelang. De wijze waarop van die vrijheid gebruik wordt gemaakt, kan tuchtrechtelijk slechts marginaal worden getoetst. Natuurlijk moet het handelen de instemming hebben van de cliënt en natuurlijk moet de advocaat rekening houden met gerechtvaardigde belangen van derden. Gaat het om informatieverstrekking buiten de rechtszaal uit het strafdossier, is cruciaal dat er enig rechtens redelijkerwijs te respecteren verdedigingsbelang moet worden gediend.

Dat lijkt misschien een lichte toets. De advocaat dient daar niet lichtvaardig mee om te gaan. Veel publiciteit voor een zaak, vaak door toedoen van de advocaat, is zelden goed voor een cliënt, zeg ik mr. Röttgering, huidig voorzitter van de VVSA, na. Uiteindelijk is het wél de advocaat die in het waarborgen van de vrijheid van de verdachte om voor zijn belang op te komen, afweegt en advies uitbrengt. De Algemene Raad heeft principieel gekozen om deze professional verantwoordelijk te houden voor een zorgvuldige afweging van alle belangen en niet te pleiten voor bijvoorbeeld een algeheel verbod. Daargelaten het oordeel van de tuchtrechter en ongeacht het draagvlak in de balie voor een volledig verbod. *C'est le ton qui fait la musique!* (25 t/m 27)

*U zweert beiden dat u
nooit bekend maakt aan de troepen
aan uw vrienden (ook niet aan de dichters)
welke rol ik heb gespeeld om Troje te veroveren
(Tantalus)*

VERSCNONINGSRECHT

Aan het verschoningsrecht ligt onverminderd ten grondslag dat het maatschappelijk belang van waarheidsvinding moet wijken voor een ander belang. Namelijk voor het maatschappelijk belang dat een ieder zich vrij en zonder vrees voor openbaarmaking van het in hoeda-

Annelies Röttgering, Geert de Jong, Arent van Wassenauer en Floris Bannier doen verslag van parallelsessies

nigheid toevertrouwd om bijstand en advies, ik herhaal advies, tot een advocaat moet kunnen wenden. De adviserende advocaat valt niet te isoleren! Zomin bij een huisarts de prik te scheiden valt van het advies. De geestelijke doet niet anders dan het geven van goede raad. Uiteindelijk beslist de rechter over de vraag of een advocaat in concreto een verschoningsrecht toekomt. Zo liet de Hoge Raad onlangs bij zeer uitzonderlijke omstandigheden waarheidsvinding prevaleren. De procureur-generaal wees er terecht op dat tot nu toe slechts in enkele gevallen het bestaan van zeer uitzonderlijke omstandigheden is aangenomen. Daarbij ging het telkens, anders dan in het recente arrest, om situaties waarin tussen advocaat en cliënt gezamenlijke criminele activiteiten de bovenaan hadden. Misbruik van verschoningsrecht past natuurlijk niet bij een professional. (28)

*Profeten dragen maskers
omdat hun gezicht
zelden zo nobel is
als wat zij zeggen.
U hing beter deze cape om.
Anders vat u echt een kou
(Tantalus)*

Professionele normstelling en controle zijn niet statisch, maar dynamisch

INTEGRITEIT

De risico's van advocaten om in verwijtbare zin betrokken te raken bij ernstige vormen van criminaliteit zijn toegenomen, volgens criminoloog Lankhorst en Nelen. In kwantitatieve zin zijn de onderzoeksbevindingen niet alarmierend. Goed zo!

Al in 1995 is veel onrust ontstaan over een lijst van corrupte advocaten. De Commissie-Van Traa bracht uitkomst. Het ging om een lijstje van nog net geen tweeënhalf kantje, waarop elke keer bij zeer kleine alineaatjes stond *advocatenkantoor Zus en Zo*. De kwestie werd beslecht doordat een ervaren advocaat inzage kreeg in vertrouwelijke informatie. Bij mijn weten heeft dat nooit enig vervolg gekregen, met uitzondering van het opstellen van onze Richtlijnen ter voorkoming van betrokkenheid bij crimineel handelen.

Van Daniel Defoe, schrijver over de avonturen van de beroemde drenkeling Crusoe, is de uitspraak: 'I hear much of people calling out to punish the guilty, but very few are concerned to clear the innocent.' Houdt u wat mij betreft voortdurend in gedachten dat met het overgrote deel van de beroepsgroep, wat integriteit betreft, niets mis is. In een recent onderzoek van de KLPD naar de zware of georganiseerde criminaliteit stond de balie opnieuw in de belangstelling. Bij onderzoek naar verweving tussen onder- en bovenwereld zou met enige regelmaat melding worden gemaakt van corrupte vrijeberoepsbeoefenaren, vooral advocaten. Opnieuw is vastgesteld dat de betrokkenheid getalsmatig nogal mee lijkt te vallen. Opnieuw goed zo.

Door de dubbele loyaliteit van allochtone dienstverleners en bij startende- en eenmans-

kantoren neemt het risico van corruptie toe. Zonder enige nadere onderbouwing een zeer bedenkelijke conclusie in het KLPD-onderzoek. Met een ondertoon die toch resoneert. Bagateliseren past niet. Al een paar uitgegleden advocaten kunnen zeer ontwrichtend werken waar het gaat om geloofwaardigheid en vertrouwen in de beroepsgroep. Dekens en tuchtrechter plegen terecht hard op te treden als blijkt van verwijtbare betrokkenheid. Ik wil er wel voor waarschuwen dat niet elk advies aan een crimineel tuchtrechtelijk laakbaar is en dat de advocaat niet automatisch en onmiddellijk van kleur verschiet van advocaat naar *consigliere*.

Ondanks waakzaamheid en bewustzijn kent de toepassing van het *know your customer*-principe zijn grenzen. Regelgeving moet proportioneel blijven.

De Orde beweegt natuurlijk mee om integriteitsschendingen te bestrijden. Niet alleen als het gaat om witwassen, maar ook bij misleiding, het optreden als boodschapper en het misbruiken van privileges. Professionele normstelling en controle zijn niet statisch maar dynamisch. De Orde gaat graag een discussie aan over het systeem van de tuchtrechtspraak. Over strenger oordelen, beperkte toetsing, griffierecht of nog meer openbaarheid. (29 t/m 31)

Overwinnen – staat niet voor ‘hoe oorlog eindigt’ wel voor ‘hoe begint de waarde vrede’.

Oorlog is op zich eenvoudig Vrede vraagt veel meer vernuft (Tantalus)

TOEGANG TOT RECHTSHULP PARTICULIER

Van de mensen die met een juridisch probleem te maken krijgen, doet één op de tien niets. Van de overigen gaat de ene helft zelf aan de slag, en de andere helft wendt zich tot deskundigen. De advocatuur neemt daarvan weer een klein deel voor zijn rekening.

Hoe stroomt het dan verder in de geschillen-delta? De helft van de gevallen wordt alsnog geregeld en bij slechts 6,5% komt met een beslissing door een derde de procedure tot een eind. Het zit wel goed met de toegang, en het zit ook goed met de waardering van de kwaliteit van de advocaat.

In het WODC-rapport staat ook dat advocaten vaak te duur worden gevonden, en minder betrouwbaar worden geacht dan rechters. Die

Organisator van de Ordevergadering Hanneke Siegert en Jeroen Brouwer

zin werd door velen herhaald, ook door de minister. De lezer moet werkelijk graven op zoek naar de onderbouwing van deze boudestelling. Wat blijkt? Alle respondenten, dus met inbegrip van hen die nooit een juridisch probleem hebben ervaren, werd de stelling voorgelegd: ‘Advocaten vragen te veel geld voor het werk dat ze doen.’

Iets meer dan de helft had wél een juridisch probleem. Mistig blijft of zij zich uitsluitend hebben uitgelaten over de eigen advocaat. Mistig blijft hoe de toevoegingsgerechtigden hebben gereageerd. Een verhoging begin dit jaar van eigen bijdragen met 35% straalt ook, ten onrechte, af op de advocaat. Hetzelfde geldt voor het griffierecht dat met 15% is verhoogd. Een fundamentele wetenschappelijke norm houdt in dat de waarheid wordt weergegeven. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een screeningsenquête via internet. 21% van de Nederlanders heeft geen pc en 35% geen toegang tot het web. De lezer moet het doen met de verzekering dat de omvang van het panel statistisch betrouwbaar is. Mijn ergernis is vooral ingegeven door het bij wijze van *cherry picking* uitvergrooten van een kleine conclusie op een wel erg sturende vraag.

Boeiend blijft wel vast te stellen dat burgers

Advocaten zijn geen Trojanen die onbezonnen een paard naar binnen halen

ongelooflijk veel zelf oplossen, en dat ook advocaten heel veel op minnelijke wijze beslechten. Dat relativeert het belang en in te boeken effect van bijvoorbeeld Barendrechts pleidooi voor een nog bedrijfsmatiger juridische dienstverlening. Voor het door hem zo verfoeide toernooi rest nog maar een klein veldje. Met straks vast een scheidsrechter in het Ideale Gerecht met verbeterde procesregels!

Inmiddels zijn 2000 kantoren geaudit. Dat is globaal het segment dat rechtshulp verleent aan particulieren. De uitrol van Juridische Loketten voltrekt zich, evenals de transitie van veel bureaumedewerkers naar de advocatuur. Op basis van eerste waarnemingen lijken er voldoende advocaten geïnteresseerd om het aanbod van lichte adviestoevoegingen ter hand te nemen. Zij allen tonen doodeenvoudig maatschappelijke verantwoordelijkheid. Daarvoor past zo langzamerhand politieke erkenning op het hoogste niveau. (32 t/m 35)

Elk van ons moet keuzes maken. De mijne is gemaakt, Odysseus: het Paard wordt niet gebruikt (Tantalus)

NO CURE NO PAY

Bij Koninklijk Besluit werd korthedshalve de no cure no pay-verordening geschorst tot 6 maart 2005. De minister lijkt bang dat de balie een Paard van Troje binnenhaalt. Het besluit wordt gemotiveerd met het gevaar dat de onafhankelijkheid van de vertrouwenspersoon ernstig wordt aangetast, en dat daarnaast een onzorgvuldige kosten-batenanalyse door de rechtzoekende kan leiden tot lichtvaardig procederen. U weet met hoeveel aandacht in het College van

Jeroen Brouwer probeert een muziekinstrument van Fay Lovski

Afgevaardigden maar ook elders afwegingen zijn gemaakt en u weet hoeveel voorwaarden moeten zijn vervuld alvorens gebruik mag worden gemaakt van een bescheiden verruiming van het bestaande algemeen verbod op no cure no pay. Voorwaarden als een omschrijving van het redelijkerwijs te verwachten verloop van de zaak. Een inschatting van het te behalen resultaat. Schriftelijke informatie over *verschillende* betalingsmodaliteiten. Het zou fantastisch zijn als deze voorwaarden een plaats krijgen in *alle* opdrachten aan een advocaat.

Het experiment is allereerst bedoeld om rechtzoekenden met beperkte middelen meer toegang te verschaffen. De inbreuk op de onafhankelijkheid van de advocaat is als goed beheersbaar ingeschat. In de kern gaat het om verantwoord vertrouwen op integriteit. En wat betreft lichtvaardig procederen: tussen droom en daad staat de advocaat. Na vervulling van alle voorwaarden kan er bijna per definitie geen sprake meer zijn van lichtvaardig procederen. Wie wil leren zwemmen, kan niet op de rand van het zwembad blijven staan.

Kennelijk heeft de minister geen experiment nodig om conclusies te trekken. De minister staat buiten twijfel in een intellectuele traditie. Met het verkondigen van de ene mening naast of na de andere is er nog geen publiek debat. Kees Schuyt pleitte voor het *l' esprit de finesse*. Ik ook. Het dialogisch redeneren en onderzoeken met de veronderstelling dat dit tot verbeterde inzichten leidt. Er volgt nog een debat met de Kamer waar wij naar uitzien. Advocaten zijn geen Trojanen die onbezonnen een paard naar binnen halen. (36, 37)

ADVOCATEN VOOR ADVOCATEN

Alan Clark was een doodnormale succesvolle partner van een prestigieus advocatenkantoor. Hij trad op voor Microsoft, maar wist ook alles over wetgeving betreffende bedreigde diersoorten. Hij ging biologie studeren en zit nu al zes zomers lang op het strand van Patagonië. Hoe kun je niet totaal verliefd worden als je een pinguïn ontmoet?

De Zuidas als kompas?

Hier in Dordrecht, 23 jaar geleden, ontstond de Stichting Advocaten voor Advocaten. In de vergadering werd een motie aangenomen waarin de leden werden opgeroepen om te protesteren tegen intimidatie, vervolging of andere belemmering van de vrijheid en onafhankelijkheid in de beroepsuitoefening van advocaten. Sindsdien zijn veel advocaten ook in andere organisaties actief. Gemeenschappelijk is telkens de zorg over rechtspleging en in het bijzonder de positie van de advocaat. Zij allen verdienen financiële en morele steun. De echte pinguïn zou weer moeten leren vliegen om buiten het bereik van mensen te komen. Van Manens pinguïn verdient het hier en vandaag in het bijzonder door u te worden ingesloten. (38, 39)

Als de realiteit denken en doen verlamt maakt de verbeelding soms een andere realiteit. (Tantalus)

TOEKOMST

Biologen bedoelen met evolutie een proces van verschuivingen van genenfrequenties in populaties, samen met de veranderingen hoe dieren, planten en – zo voeg ik toe – advocaten er in de loop van generaties feitelijk uitzien. Evolutie heeft iets weg van een reeks beeldjes van een bioscoopfilm. Het beeldje verandert niet echt in het volgende, maar na projectie en combinatie ervaren we wel de illusie van verandering. Advocaten die in vele kopieën in een populatie voorkomen, zijn advocaten die goed kopieën kunnen maken en dat betekent dat zij zich goed kunnen handhaven. Vooral in een rechtsstaat, met de Orde als vehikel, een omgeving die karakteristiek is voor de soort.

‘Onze genen hebben ons voor hun karretje gespannen. Zij hebben ons zo gek gekregen dat wij dag en nacht fors in de weer zijn. We verwekken nageslacht, we zetten ons in voor het behoud van onze verwanten,’ schrijft Tijs Goldsmid. Dat lukt niet altijd, niet voor elke prijs. Slachtoffers vallen niet willekeurig. Advocaten die niet zijn aangepast aan de omstandigheden worden uitgeschakeld. Bij de natuurlijke selectie gaat het om *cui bono*. Evolveert de advocaat onvermijdelijk naar een gespecialiseerde professional? In een steeds groter, internationaal georiënteerd kantoor die vooral om gewin zonder veel moraal problemen oplost? De Zuidas als kompas?

Advocaten die verantwoordelijk zijn voor het financiële reilen en zeilen zijn commercieel gericht. Die verantwoordelijkheid is meer bepalend voor de attitude dan werken op een groot kantoor. De veronderstelling dat advocaten dáár zich niet meer identificeren met een door de Orde uitgedragen ideaalbeeld, berust volgens Bruinsma op koudwatervrees. Sceptici zullen betogen dat bijvoorbeeld multinationale en multidisciplinaire samenwerking niet zijn geëvolueerd omdat te veel commerciële problemen werden voorzien, bijvoorbeeld om tegenstrijdige belangenbehartiging te vermijden. Zelfs dan is het belangrijk vast te stellen dat onverminderd betekenis wordt gehecht aan de traditionele waarde van vermijding daarvan.

Sociale condities, individuele gebruiken en houdingen veranderen ons morele optreden, ondanks dat cultuur zelf ook moet gehoorzamen aan de restricties van de evolutie door natuurlijke selectie. Dat is geen bedreiging voor de idealen van een moraal. De tucht van de markt, *the invisible hand*: de advocaat past zich

aan en schikt zich. Een benadering die mij te deterministisch toeschijnt. Ook advocaten hebben een vermogen tot reflectie. Weliswaar bestaat er volgens de filosoof Dennett geen cartesians theater als vrije wil, een klein hoofdkantoor in de hersenen om aan touwtjes te trekken. Vrijheid en determinisme zijn slechts schijnbaar met elkaar in tegenspraak. Wij zijn geen blinde horlogemakers, maar zien de zelfbouwers die bovendien kunnen nadenken over wat wij zien en conclusies trekken uit wat we in de toekomst willen zien. Onze autonomie en vrijheid zijn afhankelijk van een goede opleiding, een integere beroepsuitoefening en wederzijdse deling en toetsing van kennis.

Autonomie en vrijheid zijn dus afhankelijk van professionaliteit. De vrije wil van de vrije beroepsbeoefenaar heeft morele implicaties. Het dwingt de advocaten om na te denken over de juiste toonsoort en om die vooral te laten horen.

PROFESSIONALITEIT ALS IDEEAAL

Tot slot het beloofde metaniveau. Als ophangpunt voor mijn denkbeeldig gevoelige snaren. Door de deels ongrijpbare en niet-realiseerbare

karacters van idealen spelen zij een bijzondere rol in de sociale werkelijkheid, aldus Van der Burg en Taekema. Idealen zijn geschikt voor interpretaties en dus voor debat, zo blijkt wel vanmiddag. Zij zijn inspirerend en nodigen uit tot aanpassing, tot verandering. Alleen al het inzicht dat een verschil van opvatting voortvloeit uit interpretaties van een ideaal, leidt tot beter begrip en maakt het vinden van een oplossing makkelijker. Voor- en tegenstanders van een audit hebben ten minste een ideaal van professionele kwaliteit gemeen. Rekkelijken en preciezen met betrekking tot tegenstrijdige belangen zijn het ten minste eens over het ideaal van de noodzaak tot vermindering daarvan. Ideologische schraalheid wordt vermeden door na te gaan welk aspect een ideaal nog meer kan omvatten.

Professionaliteit als ideaal is nog niet volledig geformuleerd en zeker nog niet volledig gerealiseerd. Voortdurende gerichtheid op het ophangpunt kan leiden tot een hogere kwaliteit van dienstverlening, moraal en misschien ook wel tot een hogere legitimiteit. Tot meer begrip en aanvaarding door de samenleving voor het handelen of niet-handelen van advocaten. Een advocaat als idealist, maar ook als realist. Van

nature in staat om telkens vanuit twee perspectieven te argumenteren. Erkenning van de spanning daartussen is alleen al productief door een vergelijking en afweging van tegengestelde argumenten. Zodat boventonen kunnen ontstaan. Voor mooie, herkenbare, muziek. (40 t/m 46)

Tantalus?

Daar zit alles in vervat

Talanton. Wat betekent dat?

*Het betekent 'weegschaal'.
Dus misschien 'gerechtigheid'.
Of misschien 'balans' (dat zou ik willen vinden: evenwicht).
(Tantalus)*

Evenwicht tussen de advocaat en de rots. De rots hangend aan professionaliteit als ideaal aangrijpingspunt voor al die gevoelige snaren. Dat heb ik U willen tonen.

Dank U zeer!

NOTEN

1. Barton, John, *Tantalus*, 2003.
2. *Advocatenblad Special*, 2004-14, 17 september 2004.
3. Dijkgraaf, Robbert, 'De wereld in één formule', <http://www.groene.nl>, *De Groene Amsterdammer*, 6 maart 2004.
4. Kayzer, Wim, *Het boek van de schoonheid en de troost*, 2000, m.n. interview met Edward Witten: 'Het grootste raadsel is niet het heelaal'.
5. Vries, Klaas de, motie 7 april 2004, Tweede Kamer der Staten-Generaal, nr. 29 279.
6. Bannier, Floris, oratie 'Van advocaten tot Peter Stuyvesant'.
7. CCBE, response to the Clementi consultation document, juni 2004.
8. Hanson, Nigel, 'Matter of principle', *Gazette*, 19 augustus 2004.
9. Hellwig, Hans-Jürgen, 'Der Rechtsanwalt – Organ der Rechtspflege oder Kaufmann?' *Anwaltsblatt* 4/2004.
10. Law Society, The, 'Independence and Quality' (response to the consultation paper on the review of the regulation of legal services in England and Wales, juni 2004).
11. Loth, M.A., 'De publieke verantwoordelijkheid van de advocatuur', in *Advocatenblad* 2003-1, 10 januari 2003.
12. Donner, J.P.H., lezing over 'Bruikbare rechtsorde', 24 mei 2004, www.minjus.nl
13. Gestel, R.A.J. van, 'Wie is er tegen de bruikbare rechtsorde?', *NJB* 24 september 2004.
14. Justitie, Ministerie van, Nota (betreffende het beleid om de bruikbaarheid van de rechtsorde te bevorderen met een analyse van de oorzaken van regelgroei en regeldruk), april 2004.
15. 'De rechtsstaat is geen doel op zich' (interview met Minister van justitie mr. J.P.H. Donner), in *Ars Aequi*, juli/augustus 2004.
16. Tweede Kamer, verslag algemeen overleg over Rechtsstaat en rechtsorde (29 279) en Proces van wetgeving bij de departementen (eindrapport Visitatiecommissie wetgeving) (29 349) d.d. 26 februari 2004
17. Vlies, C. van der, 'De rechtsstaat van de burger', in *NJB* 5 december 2003.
18. Almelo, Lex van, 'Eerlijk zijn is beste manier om te overleven' *De Accountant*, mei 2004.
19. Heuvel Rijnders, J. van den en Lackner, I.J.M. en Verkerk, H.C., 'Publieke belangen en marktordering bij vrije beroepen', i.o.v. Ministerie van Economische Zaken, maart 2004.
20. Interview met Arthur W.H. Docters van Leeuwen in *Ars Aequi* 53 (2004).
21. Ministerie van Economische Zaken, 'Pamflet vrije beroepen'.
22. Nederlandse Mededingingsautoriteit, Consultatiedocument NMa-agenda 2005.
23. 'Op de schop', interview met mr. Harry van den Haak, *Notariaat Magazine*, juni/juli 2004.
24. Wijnen, Jan Fred van, 'Notarisfirma's gezonder door marktwerking' en 'Concurrentie maakt notariaat gezond', *Het Financieele Dagblad* 28 september 2004.
25. Spiering, Hendrik 'De zingende Neanderthaler', *M bijlage NRC Handelsblad*, 4 september 2004.
26. Spiering, Hendrik, 'Taal komt aanwaaien', *NRC Handelsblad* 18/19 september 2004.
27. Uitspraak Raad van Discipline, Amsterdam, *Advocatenblad* 14 maart 2003.
28. Hoge Raad, 29 juni 2004, nr. 02951/03 B, www.rechtspraak.nl.
29. <http://www.politie.nl> 'KLPD brengt toekomstige dreiging georganiseerde misdaad in beeld', 17 augustus 2004.
30. Lankhorst, F. en Nelen, J.M., *Professionele dienstverlening en georganiseerde criminaliteit*, 2004.
31. Wackie Eysten, P.A., 'Naar een efficiënter tuchtrecht', *Advocatenblad* 2004-11.
32. Barendrecht, J.M., 'Bedrijfsmatige juridische dienstverlening en toegang tot het recht: actievere regulering is nodig', *NJB* 3 oktober 2003.
33. Geest, Gerrit de, 'Hoe maken we van de rechtswetenschap een volwaardige wetenschap?', *NJB* 9 januari 2004.
34. Velthoven B.C.J. van en Voert, M.J. ter, 'Geschilbeslechtsingsdelta 2003', i.o.v. WODC, 2004.
35. Loth, prof. mr. M.A., 'Ingrediënten voor een ideaal gerecht', *Trema*, september 2004, nr. 7.
36. Koninklijk Besluit nr. 480, *Staatsblad*, jaargang 2004.
37. Schuyt, Kees, lezing, *NRC Handelsblad*, 18 september 2004.
38. Verslag Jaarvergadering Nederlandse Orde van Advocaten, Dordrecht 1981, *Advocatenblad* 6 november 1981.
39. Haenen, Marcel, 'De pinguïn moet weer leren vliegen', *NRC Handelsblad* 18/19 september 2004.
40. Burg, W. van der, *Pionier-programma The Importance of Ideals in Law, Morality and Politics* (Eindverslag), mei 2002.
41. Witteveen, Willem J., 'Realist Idealism and the Rule of Law' in *The Importance of Ideals* door Wibren van der Burg en Sanne Taekema.
42. Burg, W. van der en Taekema, H.S., 'Het belang van idealen', *NJB* 21 mei 2004.
43. Dawkins, Richard, *Kapelaan van de duive*, 2004.
44. Dennett, Daniel C., *De evolutie van de vrije wil*, 2004.
45. Goldschmidt, Tijs, *Darwins hofvijver*, 2004.
46. Gunst, J. en Bruinsma, F., 'Hoe commercieel zijn advocaten?', *NJB* 14 mei 2004.

Symposium WID/MOT op 10 november

Jan Suyver

algemeen secretaris NOvA

U heeft onlangs een uitnodiging ontvangen voor het middagsymposium op 10 november 2004 in de Rotterdamse Doelen over de 'MOT en WID in de advocatenpraktijk'. Het symposium is georganiseerd door de Orde in samenwerking met Nauta Dutilh.

Veel ruimte is ingebouwd om praktijkervaringen uit te wisselen en antwoorden op prangende vragen te krijgen van een deskundig forum. De organisatie hoopt op een grote opkomst, juist van hen voor wie MOT en WID betrekkelijk terra incognita is. U krijgt drie PO-punten en voor de kosten (95 euro) hoeft u het niet te laten.

Meer kennis over MOT en WID in de balie is nodig. Op zichzelf niet verwonderlijk, want de toepasselijkheid van deze wetten op advocaten dateert nog maar van ruim een jaar geleden. De verplichtingen (straf- en bestuursrechtelijk gesanctioneerd) van deze wetgeving zijn overigens niet op alle advocatenverrichtingen van toepassing. Er zit een dubbele beperking in. Ten eerste – kort weergegeven – gelden de beide wetten niet in het eerste gesprek met de cliënt (bepaling van diens rechtspositie) en niet in de procespraktijk. Ten tweede – ook verkort – gelden ze alleen voor het verlenen van bijstand (dus adviseren) bij onder meer onroerendgoedtransacties, fiscaal advies, oprichten en beheeren van rechtspersonen en het aan- of verkopen of overnemen van ondernemingen. Dit neemt niet weg dat een advocaat vrij snel in MOT- en WID-domein terecht kan komen. Het onderwerp is niet alleen van belang voor de fiscale en de ondernemingspraktijk, maar bijvoorbeeld ook de echtscheidings- en boedelpraktijk kan ermee van doen krijgen.

Het is nog niet tot iedereen doorgedrongen dat voor de naleving van deze wetten een exter-

ne toezichthouder is aangewezen: het Bureau financieel toezicht (Bft). Een zelfstandig bestuursorgaan van Justitie, dat al belast was met het financieel toezicht op het notariaat. Het Bft heeft tijd nodig gehad zijn toezichtspoot op te zetten en is sinds kort begonnen met bezoeken aan advocatenkantoren. Hieruit zou zijn gebleken (meer hierover op 10 november) dat de kennis over MOT en WID op de kantoren sterk uiteenloopt.

OMSTREDEN

De WID/MOT zijn omstreden, en er is door de CCBE met zeker succes geknokt voor maximale beperking van schending van het beroepsgeheim. De implementatie in Nederland stond bovendien onder het gesternte van 11 september 2001 en dat maakte het begrip voor 'fijnzinnigheden' als het beroepsgeheim en verschoningsrecht er niet groter op. Het antiwitwasbeleid is dan ook minder dan voorheen gericht op het witwassen van drugsgelden, maar meer op het voorkomen van financiering van terrorisme. Met deze politieke realiteit hebben wij te leven.

Een beperkte inbreuk op het beroepsgeheim zou beter te begrijpen zijn als daardoor de ene na de andere financier van de Bin Ladens op deze wereld zou worden opgerold. De MOT-meldingen (de banken doen er tienduizenden per jaar) vallen echter in een tamelijk zwart gat. Uit jaarverslagen van het Meldpunt en uit overheidsstukken blijkt dat bij de effectiviteit van deze wetgeving vraagtekens te plaatsen zijn. De overheid wil het stelsel dan ook slimmer maken. Hoe het ook zij, het gaat om wetgeving die ook voor advocaten geldt en die in de komende jaren onder invloed van de terreurdreiging alleen maar verder ontwikkeld en verfijnd zal worden (derde EU-richtlijn, FATF-voorstellen).

Deze stand van zaken maakt dat de kantoren en advocaten die het aangaat, er bij wijze van spreken een 'ereplicht' in zouden moeten zien om hun kantoororganisatie zo in te richten dat WID en MOT worden nageleefd. De identificatieverplichtingen ex de WID sluiten overigens

goed aan op de Richtlijnen van de Orde ter voorkoming van betrokkenheid van advocaten bij criminele handelingen (te vinden in het Vademecum wet- en regelgeving) en bij het *know your customer*-beginsel.

Waarom een ereplicht? In de eerste plaats zij herhaald dat het gaat om geldende wetgeving. Daaraan zijn ook advocaten onderworpen. Wees er overigens van verzekerd dat de CCBE onverminderd voor de privileges (dat wil zeggen die van de cliënt!) opkomt bij het ontwerp van de derde Europese richtlijn. En dat de Algemene Raad hetzelfde doet bij op stapel staande wijzigingen van MOT en WID.

Verder staat 'de' integriteit van 'de' balie toch al politiek in de kijker (motie-De Vries bijvoorbeeld). Slechts enkelen van onze 13.000 leden behoeven een *faux pas* te begaan en de hele beroepsgroep is besmet. Dat moge ten onrechte zijn, maar we hebben wel met die realiteit te maken. Meer op MOT en WID toegespitst, moet worden vermeden dat advocatuur wordt verweten van deze wetgeving een potje te maken, met alle publicitaire gevolgen van dien. Ik wijs ten slotte op bestuursrechtelijke bevoegdheden van het Bft die in aantocht zijn, zoals het geven van een bindende aanwijzing voor het in orde brengen van de administratieve organisatie van een kantoor op het gebied van WID- en MOT-registratie. Dat alles moet de beroepsgroep gewoon vóór zijn door haar zaken zelf en zonder externe druk voor elkaar te hebben.

Kortom, mocht u ofwel behoefte hebben aan meer gerichte kennis over MOT en WID, ofwel uw ervaringen willen delen met andere advocaten, bezoek dan het symposium. Literatuur en websites zijn er in overvloed (de symposiumgangers krijgen een literatuurmap en het ligt in de bedoeling een Advocatendossier aan MOT en WID te wijden). www.advocatenorde.nl bevat ook gegevens, onder meer een protocol voor naleving van de WID (een MOT-protocol volgt spoedig). Kijk voor de actuele wet- en vooral uitvoeringsregelgeving op www.minfin.nl, in boekvorm: S&J 143-III.

Permanente opleiding

AMBTENARENRECHT

Actueel Ambtenarenrecht

07-12-2004 09:30 - 20:15
 Plaats Utrecht
 Niveau **
 Instelling Euroforum,
 tel. 040-2974974
 Docent(en) mr. P.J. Schaap, mr. drs. B.B.B.
 Lanting, mr. H.C. Naves
 Kosten € 899 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 07 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 07 Totaal

ARBEIDSRECHT

Wijziging van de arbeidsovereenkomst

01-12-2004 09:30 - 16:00
 Plaats Utrecht
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Vermande Studiedagen,
 tel. 070-3789896
 Docent(en) mr. dr. S.F.H. Jellinghaus, mr.
 P.G. Vestering, prof. dr. T. Wilthagen, prof.
 mr. W.A. Zondag
 Kosten € 595 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

Continuercursus Actualiteiten arbeidsrecht in het noorden

02-12-2004 16:00 - 21:00
 Plaats Leeuwarden
 Niveau **
 Instelling Instituut voor Arbeidsrecht,
 tel. 0182-358252
 Docent(en) mr. P.S. van Minnen,
 prof. mr. W.A. Zondag
 Kosten € 260 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

Actualiteitenmiddag 'Plannen De Geus, WW en ontslagvergoeding'

07-12-2004 13:30 - 18:00
 Plaats Utrecht
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling OSR Juridische Opleidingen,
 tel. 030-2315314
 Docent(en) mr. J.R. Berculo,
 mr. D.M. van Genderen

Verklaring der tekens

- * *Basisniveau* (doorgaans minder dan 1 jaar ervaring in het vakgebied; weinig tot geen voorkennis);
- ** *Verdiepingsniveau* (doorgaans meer dan 1 jaar ervaring in het vakgebied; basis-kennis aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist);
- *** *Specialisatieniveau* (doorgaans meer dan 3 jaar ervaring in het vakgebied; hoog kennisniveau aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

Kosten € 349 n.v.t. BTW
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

Actualiteiten Arbeidsrecht

09-12-2004 15:00 - 21:00
 Plaats Tilburg
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Juridisch PAO- en
 Congresbureau UVt,
 tel. 013-4662139
 Docent(en) prof. mr. W.J.P.M. Fase, dr.
 S.F.H. Jellinghaus
 Kosten € 395 geen BTW
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

Pensioendiner 2004

09-12-2004 15:00 - 21:45
 Plaats Amsterdam
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling PAO Rechten - Vrije Universiteit
 Amsterdam,
 tel. 020-4446255
 Docent(en) mr. K. Bitter,
 mr. A.G. Castermans, drs. P.J.C. Keizer,
 prof. dr. E. Lutjens, J.W. Rietmulder
 Kosten € 395 geen BTW
 Opleidingspunten
 02 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 02 Totaal

Continuercursus Actualiteiten arbeidsrecht in het noorden

09-12-2004 16:00 - 21:00
 Plaats Assen
 Niveau **
 Instelling Instituut voor Arbeidsrecht,
 tel. 0182-358252
 Docent(en) mr. D.J. Buijs,
 mr. P.S. van Minnen
 Kosten € 260 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

In deze rubriek vindt u opleidingen die kunnen worden gevolgd in het kader van de Permanente Opleiding. De rubriek vormt een aanvulling op de Cursuswijzer Permanente Opleiding, die drie keer per jaar verschijnt.

Herstructurering, Last-in-first-out en de Ontslagvergoeding

14-12-2004 10:00 - 16:30
15-03-2005 10:00 - 16:30
 Plaats Hilversum
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Vermande Studiedagen,
 tel. 070-3789896
 Docent(en) mr. D.J. Buijs, mr. A. Gremmen, mr. R. Hansma, mr. J. Meijer, prof.
 mr. W.A. Zondag
 Kosten € 595 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

Arbeidsconflicten: geschiktheid of geschil?

14-12-2004 13:00 - 21:00
 Plaats Maarssen
 Niveau *
 Instelling Benecke N.I.,
 tel. 020-6966349
 Docent(en) G.A.A. Claassen, mr. D.M. van Genderen, mr. M.J. Kelder, mr. drs. J.R. van Reekum, mr. N.A.M. Sinjorgo
 Kosten € 295 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

Continuercursus Actualiteiten arbeidsrecht in het noorden

16-12-2004 16:00 - 21:00
 Plaats Groningen
 Niveau **
 Instelling Instituut voor Arbeidsrecht,
 tel. 0182-358252
 Docent(en) mr. D.J. Buijs,
 prof. mr. W.A. Zondag
 Kosten € 260 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

Ontslagrecht

20-12-2004 09:30 - 20:00
21-12-2004 09:00 - 17:00
 Plaats Zeist
 Niveau **
 Instelling OSR Juridische Opleidingen,
 tel. 030-2315314
 Docent(en) mr. S.F.H. Jellinghaus, mr. C. Kat, mr. S. van Waegeningh
 Kosten € 785 geen BTW
 Opleidingspunten
 12 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 12 Totaal

BESTUURS(PROCES)RECHT

Overheidsbesluiten als onrechtmatige overheidsdaden

18-11-2004 09:00 - 18:00
 Plaats Maastricht
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling PAO Universiteit Maastricht,
 tel. 043-3883273
 Docent(en) prof. mr. A.Q.C. Tak
 Kosten € 390 geen BTW
 Opleidingspunten
 06 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 06 Totaal

Bestuursprocesrecht/schadewesties en ruimtelijke ordening

25-11-2004 13:00 - 16:45
 Plaats Hoofddorp
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Nederlandse Ver. van Rechtskundige Adviseurs,
 tel. 0412-611920
 Docent(en) prof. mr. A.Q.C. Tak
 Kosten € 175 inclusief BTW
 Opleidingspunten
 03 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 03 Totaal

BURGERLIJK (PROCES)RECHT

Symposium RIK-regeling

29-11-2004 14:30 - 17:00
 Plaats Rotterdam
 Niveau * Actualiteiten
 Instelling Stichting Opl. Adv. arr.
 Rotterdam/Dordrecht,
 tel. 010-2725335
 Docent(en) mr. R.B. Gerretsen,
 mr. M.A. van der Laarschot,
 mr. J. Loorbach,
 prof. mr. A.I.M. van Mierlo
 Kosten n.n.b.
 Opleidingspunten
 02 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 02 Totaal

Schuldsanering

07-12-2004 13:30 - 18:00
 Plaats Maastricht
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling PAO Universiteit Maastricht,
 tel. 043-3883273
 Docent(en) mr. G. Lankhorst,
 mr. T.H.A. Pouw
 Kosten € 399 geen BTW
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

FAILLISEMENTS- EN INSOLVENTIERECHT

Msnp / Wsnp

02-12-2004 09:00 - 16:30
03-12-2004 10:00 - 16:30
 Plaats Amsterdam
 Niveau *
 Instelling Studieceterum Kerckebosch,
 tel. 030-6984222
 Docent(en) W.P.M. van de Bichelaar,
 mr. E.H.E. Boerma, mr. J.J.L. Boudewijn,
 I. van den Burg, mr. H.H. Dethmers,
 mr. S.C.K. van Dijk, M.A.J. Fleuren,
 mr. A.M.P. Geelhoed,
 drs. J.H.M. von den Hoff,
 drs. J. Hoogteijlingh RA,
 mr. drs. M. Horstink, prof. mr. N. Huls,
 drs. P.P.L. van Kalmthout,
 mr. dr. C.J. Karsten, J. Klienbannink,
 K. Knol, J. de Kock, R. Koe,
 A.M. de Peuter, prof. dr. H. Pleij,
 dr. A.J. de Regt, J.W. Siebols,
 M. Slingerland, E. ter Veld,
 C.M. Vleeming, drs. P. Wagenmaker,
 E. Westerbeek, drs. G. Wilmlink,
 A.J. van der Woude, mr. J.J. Zuidweg
 Kosten € 635 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 09 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 09 Totaal

FISCAAL RECHT

Echtscheiding

09-12-2004 15:00 - 20:30
 Plaats Tilburg
 Niveau **
 Instelling Juridisch PAO- en
 Congresbureau UVT,
 tel. 013-4662139
 Docent(en) mr. N.C.G. Gubbels, mr. M.J.
 Hoozeveld, mr. G.M.C.M. Staats, prof. mr.
 I.J.F.A. van Vijfeijken
 Kosten € 395 geen BTW
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

INTELLECTUELE EIGENDOM

Indirecte octrool-inbreuk

08-12-2004 16:00 - 18:00
 Plaats Utrecht
 Niveau *** Actualiteiten
 Instelling Centrum voor Intellectueel
 Eigendomsrecht,
 tel. 030-2537153
 Docent(en) mr. G. Kuipers
 Kosten n.n.b.
 Opleidingspunten
 02 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 02 Totaal

MEDEDINGINGSRECHT

Modernisering EG-Mededingingsregels

17-11-2004 12:30 - 17:30
 Plaats Den Haag
 Niveau **
 Instelling Elsevier Congressen,
 tel. 070-4415760
 Docent(en) mr. P.V.F. Bos,
 mr. T.R. Ottervanger, mr. E.H. Pijnacker
 Hordijk, mr. P.M.A.L. Plompen,
 mr. drs. T.H.G.M. Simons,
 prof. dr. R. Smits, dr. T.B.P.M. Tjin-a-Tsoi,
 mr. M.H. van der Woude
 Kosten € 675 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 03 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 03 Totaal

ONDERNEMINGSRECHT

Clubseminar Wet Collectieve Afwikkeling Massaschade

16-12-2004 13:00 - 18:00
 Plaats Amsterdam
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling KSU Studie,
 tel. 020-4496420
 Docent(en) mr. C.H.D.W. van den Borne-
 Verheijen, mr. H.C.E.P.J. Janssen,
 mr. Y. Lennartz,
 mr. P.N. van Regteren Altena
 Kosten € 325 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

ONROERENDGOEDRECHT

Projectontwikkeling in de praktijk

16-11-2004 15:00 - 17:30
 Plaats Zeist
 Niveau ***
 Instelling Vereniging voor Vastgoed Juris-
 ten,
 tel. 030-2121667
 Docent(en) mr. S.J.H. Rutten, mr. R.J.A.
 Veeren
 Kosten € 50 geen BTW
 Opleidingspunten
 02 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 02 Totaal

OVERIGE RECHTSGEBIEDEN

De NV en BV in de sport

04-11-2004 15:00 - 18:15
 Plaats Zeist
 Niveau ***
 Instelling Vereniging voor Sport en Recht,
 tel. 026-3538223
 Docent(en) mr. F. van Brussel, mr. W. van
 Veen
 Kosten n.n.b.
 Opleidingspunten
 03 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 03 Totaal

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

De toepassing van huwelijksvoorwaarden bij overlijden of echtscheiding van de ondernemer

17-11-2004 09:00 - 17:00
 Plaats Garderen
 Niveau **
 Instelling Studieceterum Kerckebosch,
 tel. 030-6984222
 Docent(en) prof. mr. E.A.A. Luijten,
 prof. mr. W.R. Meijer
 Kosten € 385 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

Verrekening en verdeling bij scheiding

08-12-2004 09:00 - 17:00
 Plaats Amsterdam
 Niveau **
 Instelling PAO Rechten - Vrije Universiteit
 Amsterdam,
 tel. 020-4446255
 Docent(en) prof. mr. G.R. van der Burght,
 prof. mr. A.H.N. Stollenwerck
 Kosten € 395 geen BTW
 Opleidingspunten
 06 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 06 Totaal

Alimentatierekenen: de Directeur-Grotaan- deelhouder en de zelfstandig ondernemer

21-12-2004 09:45 - 17:15
 Plaats Utrecht
 Niveau **
 Instelling OSR Juridische Opleidingen,
 tel. 030-2315314
 Docent(en) mr. A.R. van Wieren, drs.
 T.C.E. Boringa RA, E.R. Lankester RA
 Kosten € 550 geen BTW
 Opleidingspunten
 06 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 06 Totaal

RUIMTELIJKE- ORDENINGSRECHT EN MILIEURECHT

5-daagse verdieplingscursus milieurecht

11-11-2004 09:00 - 17:00
18-11-2004 09:00 - 17:00
25-11-2004 09:00 - 17:00
 Plaats Utrecht
 Niveau **
 Instelling Vermande Studiedagen,
 tel. 070-3789896
 Docent(en) ir. V.W.M.M. Ampt-Riksen,
 mr. dr. A.B. Blomberg, drs. L. Boerema,
 mr. W. van Hardeveld, mr. drs. E.D.M.
 Knecht, G.T.H. Leeman, mr. drs. C. van der
 Meijden
 Kosten € 2.295 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 18 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 18 Totaal

Actualiteiten planschade

01-12-2004 12:15 - 15:45
 Plaats Utrecht
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling OSR Juridische Opleidingen,
 tel. 030-2315314
 Docent(en) prof. mr. P.J.J. van Buuren
 Kosten € 225 geen BTW
 Opleidingspunten
 03 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 03 Totaal

Huurrecht bedrijfsruimte

08-12-2004 09:30 - 16:30
 Plaats Bilthoven
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Vermande Studiedagen,
 tel. 070-3789896
 Docent(en) mr. J. van der Ende, mr. H.
 Hielkema, prof. mr. A.W. Jongbloed, mr.
 G.M. Kerpestein, prof. mr. W.M. Kleijn
 Kosten € 645 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

STRAF(PROCES)RECHT

Actualiteiten Strafrecht en Strafprocesrecht

30-11-2004 13:00 - 17:45
 Plaats Leiden
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling PAO Universiteit Leiden,
 tel. 071-5278666
 Docent(en) prof. mr. J.F. Nijboer, mr. G.
 Spong
 Kosten € 325 n.v.t. BTW
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

Perspectief op jeugdige zedendelinquenten

08-12-2004 09:00 - 16:30
 Plaats Maarssen
 Niveau *** Actualiteiten
 Instelling Vermande Studiedagen,
 tel. 070-3789896
 Docent(en) prof. dr. R.A.R. Bullens, prof.
 dr. T.H.A.H. Doreleijers, C.S. Groeneveld,
 M. Jonker, F.J.M. Luttkhuis, prof. mr. dr.
 M. Moerings, mr. drs. A.P.H. van Wijk
 Kosten € 250 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

VERBINTENISSEN- EN CONTRACTENRECHT

Nakomen - niet nakomen

01-11-2004 10:00 - 17:00
22-11-2004 10:00 - 17:00
 Plaats Utrecht
 Niveau **
 Instelling Studieceterum Rechtspleging,
 tel. 0575-595300
 Docent(en) mr. H.B. Krans,

mr. C.A. Streefkerk
Kosten € 620 inclusief BTW
Opleidingspunten
10 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
10 Totaal

Nieuwe wet Koop onroerende zaken

14-12-2004 13:30 - 18:00
Plaats Amsterdam
Niveau *
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) mr. J. Dammingh
Kosten € 290 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

VREEMDELINGENRECHT

Actualiteiten vrijheidsbeneming

02-12-2004 10:00 - 16:45
Plaats Utrecht
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Studiecentrum Rechtspleging,
tel. 0575-595300
Docent(en) mr. M. Rootring, mr. J.F.M.J.
Bouwman
Kosten € 366 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

ADR/Mediation

Training 'Van Onderhandelen naar Mediation'
27-10-2004 09:15 - 20:30
28-10-2004 09:00 - 20:30
29-10-2004 08:30 - 16:30
01-11-2004 09:00 - 20:15
02-11-2004 09:00 - 20:15
03-11-2004 08:30 - 16:15
Plaats Harderwijk
Niveau *
Instelling Van der Hoeven Nelissen Med.
& Onderh.,
tel. 0343-562476
Docent(en) drs. J.F. van der Hoeven, J.A.C.
Loots CMC, drs. D.J.M. Nelissen
Kosten € 3.600 exclusief BTW
Opleidingspunten
08 Juridisch
38 Beroepsvaardigheden
02 Management/Organisatie
48 Totaal

Mediation en Echtscheiding

05-11-2004 10:00 - 16:40
Plaats Bilthoven
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. B.E.S. Chin-A-Fat, mr. S.M.
van der Sijs, mr. P. Walters, mr. drs. R.H.
Zuijderhoudt
Kosten € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Praktijkdag Mediation in overheidszaken

15-11-2004 09:00 - 17:00
Plaats Amsterdam
Niveau ***
Instelling Amsterdams ADR Instituut,
tel. 020-5253749
Docent(en) prof. mr. A.F.M. Brennink-
meijer, mr. A.M. de Koning
Kosten € 495 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

Mediation en Letselschade

25-11-2004 09:30 - 16:40
Plaats Bilthoven
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. G.H.J. Hulsbergen re,
mr. J.M. van der Laar, mr. P. Walters
Kosten € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Actuele ADR ontwikkelingen

in de Verenigde Staten
30-11-2004 09:00 - 17:00
Plaats Amsterdam
Niveau *** Actualiteiten
Instelling Amsterdams ADR Instituut,
tel. 020-5253749
Docent(en) L. Netsch
Kosten € 250 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

Juridische aspecten van mediation

voor niet-juristen
09-12-2004 09:00 - 17:00
Plaats Amsterdam
Niveau ***
Instelling Amsterdams ADR Instituut,
tel. 020-5253749
Docent(en) prof. mr. A.F.M. Brennink-
meijer, mr. J. Spierdijk
Kosten € 495 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

Mediation bij conflicten binnen groepen

09-12-2004 10:00 - 20:00
10-12-2004 09:00 - 17:00
Plaats Hulshorst
Niveau **
Instelling Mediation & Training Network
The Lime Tree,
tel. 030-2255910
Docent(en) mr. K.C.N.M. Bakx
Kosten € 925 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
13 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
13 Totaal

Persoonlijke ontwikkeling van de mediator

16-12-2004 09:00 - 17:00
Plaats Amsterdam
Niveau **
Instelling Amsterdams ADR Instituut,
tel. 020-5253749
Docent(en) G. Kiers
Kosten € 495 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

Persoonlijkheidsproblematiek en Mediation

17-12-2004 09:30 - 16:30
Plaats Bilthoven
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) drs. S.E. Booij, mr. drs. R.H.
Zuijderhoudt
Kosten € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

OVERIGE VAARDIGHEDEN

Commerciële kracht

17-11-2004 09:15 - 17:00
Plaats Bilthoven
Niveau *
Instelling CPO Radboud Universiteit Nij-
megen,
tel. 024-3612256
Docent(en) mr. E.M.A. Nijhuis
Kosten € 550 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

PRESENTEREN

Advocaat en acquisitie

02-12-2004 12:30 - 17:00
09-12-2004 09:45 - 17:15
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. drs. M.J.O.M. de Haas, P.J.
Klijnsen
Kosten € 995 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
10 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
10 Totaal

Masterspecial Overtuigend pleiten

20-12-2004 09:15 - 17:15
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) J. Kemkens
Kosten € 595 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
06 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

ALGEMEEN MANAGEMENT

Studiedag Claims en

beroepsaansprakelijkheid

10-12-2004 10:00 - 16:30
Plaats Amsterdam
Niveau *
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. G.J. Kemper, mr. L. Kerk-
laan, mr. J. Loorbach, mr. S. Meijer, drs.
E.A. Millaard
Kosten € 495 n.v.t. BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
– Beroepsvaardigheden
05 Management/Organisatie
05 Totaal

FINANCIËEL MANAGEMENT

Compliance in de praktijk

16-12-2004 09:00 - 16:45
Plaats Breukelen
Niveau *** Actualiteiten
Instelling Studiecentrum Kerckebosch,
tel. 030-6984222
Docent(en) dr. S.C. Bleker-van Eyk, mr.
P.I.J. Hakkaart, mr. W.L.F. Herben, prof. dr.
A.B. Hoogenboom, mr. R.A.M. Houben,
W.J. Jansse, drs. E. Karssing, D. de Lange,
drs. W. Lieve RA, drs. R.M. van Tiggele RA,
H. van Tol, C.A. Wielenga
Kosten € 395 n.v.t. BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

KWALITEITSZORG

Effectief klachten behandelen binnen het

advocatenkantoor

15-11-2004 12:30 - 17:00
Plaats Dordrecht
Niveau *
Instelling Nijhuis & Wibbelink,
tel. 033-4655525
Docent(en) drs. M.A. Wibbelink
Kosten € 135 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
– Beroepsvaardigheden
04 Management/Organisatie
04 Totaal

Effectief klachten behandelen binnen het

advocatenkantoor

23-11-2004 12:30 - 17:00
Plaats Eindhoven
Niveau *
Instelling Nijhuis & Wibbelink,
tel. 033-4655525
Docent(en) E.M.A. Nijhuis
Kosten € 135 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
– Beroepsvaardigheden
04 Management/Organisatie
04 Totaal

Effectief klachten behandelen binnen het advocatenkantoor

14-12-2004 12:30 - 17:00
Plaats Amsterdam
Niveau *
Instelling Nijhuis & Wibbelink,
tel. 033-4655525
Docent(en) drs. M.A. Wibbelink
Kosten € 135 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
– Beroepsvaardigheden
04 Management/Organisatie
04 Totaal

Effectief klachten behandelen binnen het advocatenkantoor

15-12-2004 12:30 - 17:00
Plaats Utrecht
Niveau *
Instelling Nijhuis & Wibbelink,
tel. 033-4655525
Docent(en) E.M.A. Nijhuis
Kosten € 135 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
– Beroepsvaardigheden
04 Management/Organisatie
04 Totaal

OVERIGE MANAGEMENT/ ORGANISATIE

Commerciële vaardigheden in de advocatuur

13-12-2004 09:30 - 17:30
14-12-2004 09:00 - 17:00
Plaats Driebergen
Niveau **
Instelling Credo BV,
tel. 040-2463767
Docent(en) drs. L.J.M. Kuipers, drs. C.R.F.,
M. de Raaff
Kosten € 1.100 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
– Beroepsvaardigheden
12 Management/Organisatie
12 Totaal

Personalialia

BEËDIGD ALS ADVOCaat

Herwegh Vonk, mr. W.J.K., Minami-Aoyama,
Minato-Ku 2921 Tokyo/Japan, tel. 0081-
334084104, fax 0081-334084105

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Aa, mr. G.M. van der, Hooghuisstraat 31 a
(5611 GS) postbus 269 (5600 AG) Eindhoven,
tel. 040-2652400, fax 040-2652411, e-mail
g.vanderaa@zon.bureaurechtshulp.nl

Aarden, mr. A.O.M., Beilerstraat 147-149
(9401 PJ) postbus 905 (9400 AX) Assen, tel.
0592-300102, fax 0592-317631

Aarden, mr. P.R., Strawinskyalaan 3127 (1077
ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel.
020-3017300, fax 020-3017350

Arslan, mr. E., W.G. Plein 222 (1054 SE)
Amsterdam, tel. 020-6161487, fax 020-
6164629

Back-Schulft, mr. M.J., Van Limburg
Sturumstraat 250 (7901 AW) postbus 130
(7900 AC) Hoogeveen, tel. 0528-292284, fax
0528-292423, e-mail mj.back@tvm.nl

Backx, mr. L.M.J., Keizersgracht 332 (1016
EZ) Amsterdam, tel. 020-
6275411, fax 020-6226577, e-mail
backx@drpadvocaten.nl

Bakker, mr. C., De Lairessestraat 158
(1075 HM) Amsterdam, tel. 020-6758821, fax
020-6757596, e-mail
bakker@wvsadvocaten.nl

Beek, mr. F.H. van der, Parnassusweg 126
(1076 AT) postbus 75505 (1070 AM)
Amsterdam, tel. 020-5772000, fax 020-
5772700, e-mail info@houthoff.com

Beukhof, mr. K., Lasondersingel 94-96
(7514 BV) postbus 126 (7500 AC) Enschede,
tel. 053-4840000, fax 053-4341799, e-mail
damste@damste.nl

Bezoen, mr. L., Lasondersingel 94-96 (7514
BV) postbus 126 (7500 AC) Enschede, tel.
053-4840000, fax 053-4341799, e-mail
bezoen@damste.nl

Bloemer, mr. P.H.E., Kapellerpoort 14-16 (6041
HZ) postbus 15 (6040 AA) Roermond, tel.
0475-333030, fax 0475-331174, e-mail
info@vdbadvocaten.nl

Boonacker, mr. E.G., Burgerweeshuispad
301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB)
Amsterdam, tel. 020-5771771, fax 020-
5771775, e-mail mailamst@debrauw.com

Borne, mr. A.T.M. van den,
Nijmeegsebaan 140 (6564 CM) Heiling
Landstichting, postbus 1392 (6501 BJ)
Nijmegen, tel. 024-3222255, fax 024-
3227751, e-mail info@heijltjes.nl

Bosman, mr. A.M.C., Strawinskyalaan 1999
(1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam,
tel. 020-7171947, fax 020-7171329, e-mail
aimee.bosman@nautadutlih.com

Bij, mr. D.J. van der, Torenstraat 172 (2513
BW) postbus 154 (2501 CD) Den Haag, tel.
070-3560014, fax 070-3563388

Canclan, mr. M., Velperweg 1 (6824 BZ)
postbus 3045 (6802 DA) Arnhem, tel. 026-
3538300, fax 026-3510793

Charat, mr. K., Dorpsstraat 1 a (6661 EE)
postbus 130 (6660 AC) Elst, tel. 0481-378227,
fax 0481-378056, e-mail advandijl@hetnet.nl

Degen, mr. E., Molsteeg 3 (1621 KZ) postbus
2345 (1620 EH) Hoorn, tel. 0229-284333, fax
0229-236024

Dekker, mr. K., M.H. Tromplaan 10-12
(7511 JK) postbus 2121 (7500 CC) Enschede,
tel. 053-4331133, fax 053-4330381, e-mail
enschede@jpr.nl

Drahmann, mr. A., Strawinskyalaan 2001
(1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP)
Amsterdam, tel. 020-5460726, fax 020-
5460710, e-mail
annemarie.drahmann@stibbe.com

Driedonks, mr. M.R., Apollolaan 15 (1077 AB)
postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel.
020-6741000, fax 020-6741111

Drok, mr. P.M., Johannes Vermeerstraat 43
(1071 DL) Amsterdam, tel. 020-3052030, fax
020-3052031, e-mail info@vlaskampvanloo.nl

Drummen, mr. W., Oeverwal 2 (6221 EN)
Maastricht, tel. 043-3257881, fax 043-
3261566

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Dijk, mr. J.E., Vest 72 (3311 TX) postbus 1022
(3300 BA) Dordrecht, tel. 078-6148333, fax
078-6143718, e-mail
j.dijk@zhz.bureaurechtshulp.nl

Dijksma, mr. J.V., Herengracht 444 (1017
BZ) Amsterdam, tel. 020-4287324, fax 020-
4274597, e-mail dijksma@vanrossem.nl

Elffers, mr. M.P.H., Parnassusweg 126 (1076
AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel.
020-5772391, fax 020-5772706, e-mail
m.elffers@houthoff.com

Emstede, mr. V.G.T. van, Van Eeghenstraat 98
(1071 GL) postbus 74654 (1070 BR)
Amsterdam, tel. 020-5777700, fax 020-
6719710, e-mail mail@hrd.nl

Enckevort, mr. P.A. van, St. Cornelisstraat
2 (6041 HN) postbus 366 (6040 AJ) Roermond,
tel. 0475-316911, fax 0475-310520, e-mail
info.roermond@zon.bureaurechtshulp.nl

Eshuis, mr. M.W., boerhavelaan 40 (2713
HX) postbus 190 (2700 AD) Zoetermeer, tel.
079-3531288, fax 079-3531365, e-mail
mes@fime.nl

Fieren, mr. L.P.P., Droogbak 1 a (1013 GE)
postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-
7119694, fax 020-7119999, e-mail
leonoor.fieren@cliffordchance.com

Fieten, mr. R.M., Strawinskyalaan 2001
(1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP)
Amsterdam, tel. 020-5460606, fax 020-
5460123, e-mail rinske.fieten@stibbe.com

Gerritsen, mr. P., Laaressingel 61 (7514
EL) Enschede, tel. 053-4801929, fax 053-
4801939, e-mail p.gerritsen@enschede-
bureaurechtshulp.nl

Geijn, mr. K.M. van, Oude Enghweg 2 (1217 JC)
postbus 272 (1200 AG) Hilversum, tel. 035-
6721821, fax 035-6721888, e-mail
k.vangeijn@cmsderks.nl

Gorter, mr. P., Pantheon 25 (7521 PR) postbus
109 (7500 AC) Enschede, tel. 053-4804700,
fax 053-4804299, e-mail
info@kienhuishoving.nl

Griensven, mr. Y.J.H., Heuvel 7 (4901 KB)
postbus 4068 (4900 CB) Oosterhout, tel.
0162-453811, fax 0162-426514, e-mail
info@rijppaert-peeters.nl

Groen, mr. M.F., Twenthe-Plein 5 (7607
GZ) postbus 809 (7600 AV) Almelo, tel. 0546-
830200, fax 0546-830210, e-mail
mgroen@roctwenteplus.nl

Groenhuijzen, mr. G.M., Raadhuisstraat 59
(5241 BK) postbus 255 (5240 AG) Rosmalen,
tel. 073-5223502, fax 073-5223592, e-mail
mail@ssgadvocaten.nl

Groot-van Ederen, mr. G.J.M. de,
Boddenkampsingel 76 (7514 AR) postbus 76
(7500 AB) Enschede, tel. 053-4335466, fax
053-4331001, e-mail info@dijksleijssen.nl

Haan, mr. A.Th. de, Beneluxlaan 11 (3332 EB)
postbus 324 (3330 AH) Zwijndrecht, tel. 078-
6125911, fax 078-6191094, e-mail
alexander@hovig.nl

Haije, mr. D., De Boelelaan 28 (1083 HJ)
postbus 77845 (1070 LK) Amsterdam, tel.
020-3052040, fax 020-3042050, e-mail
d.haije@kupwiel.nl

Helminck, mr. H.E., Mariastraat 2 (6211 EP)
postbus 45 (6200 AA) Maastricht, tel. 043-
3501777, fax 043-3501788, e-mail
h.helminck@zon.bureaurechtshulp.nl

Helmond, mr. T.R.M., Van Schaeck
Matahonsingel 4 (6512 AN) postbus 55 (6500
AB) Nijmegen, tel. 024-3813115, fax 024-
3606026, e-mail vanhelmond@dirkzwager.nl

Henny, mr. E.V.A., Apollolaan 15 (1077
AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel.
020-6741000, fax 020-6741111

Hermes, mr. L.N., Molsteeg 3 (1621 KZ)
postbus 2345 (1620 EH) Hoorn, tel. 0229-
284333, fax 0229-236024

Hes, mr. C.J., Soendaplein 2 (2022 BA)
postbus 2044 (2002 CA) Haarlem, tel. 023-
5345170, fax 023-5345033, e-mail
cjhes@vallenduuk.nl

Heijden-Douwes, mr. S.J. van der,
Keizersgracht 560-562 (1017 EM) Amsterdam,
tel. 020-3446200, fax 020-3446201, e-mail
info@bifkw.nl

Hirschfeld, mr. A.A., Amstelplein 1 (1096
HA) postbus 94361 (1090 GJ) Amsterdam, tel.
020-5924411, fax 020-4637296, e-mail
hirschfelda@howrey.com

Hoff, mr. F., M.H. Tromplaan 25 (7513 AB)
postbus 111 (7500 AC) Enschede, tel. 053-
4341150, fax 053-4342726, e-mail hoff@ddj-
advocaten.nl

Programma-aanbod Juridisch November en december 2004

ARBEIDSRECHT

- Spitsuurstudie Concurrentiebeding**
Dinsdag 30 november 2004, NH Utrecht Hotel
Sprekers: mr. F.B.J. Grapperhaus, prof. mr. C.J. Loonstra
NOvA: 4 punten • Prijs: € 595,- p.p. (excl. BTW)
- Spitsuurstudie Actueel arbeidsrecht**
Donderdag 2 december 2004, Hilton Royal Parc Soestduinen
Sprekers: mr. D.J. Buijs, mr. M.J.M.T. Keulaers, mr. J.W.M. Pothof
NOvA: 4 punten • Prijs: € 595,- p.p. (excl. BTW)
- Congres Ontslagvergoedingen**
Vrijdag 3 december 2004, Hilton Rotterdam
Sprekers: mr. D.J. Buijs, mr. F.B.J. Grapperhaus, mw. drs. L. Jansen, mr. C.G. Scholtens,
prof. mr. C.J. Loonstra
NOvA: 4 punten • Prijs: € 595,- p.p. (excl. BTW)

BESTUURSRECHT

- Studiedag Bestuurlijke handhaving**
Woensdag 17 november 2004, Park Plaza te Utrecht
Sprekers: mr. dr. O.J.D.M.L. Jansen, mr. dr. B.J.P.G. Roozendaal, mr. Bart-Jan W. Walraven
NOvA: 5 punten • Prijs: € 595,- p.p. (excl. BTW)
- Studiemiddag 4e Tranche**
Dinsdag 21 december 2004, Kluwer Uitgevershuis te Den Haag
Sprekers: mr. dr. O.J.D.M.L. Jansen, mr. M.W. Scheltema
NOvA: 3 punten • Prijs: € 395,- p.p. (excl. BTW)

BURGERLIJK (PROCES)RECHT

- Specialisatiecursus Procederen in 1e aanleg en hoger beroep**
Woensdag 24 november en 1 december 2004, Holiday Inn Amsterdam
Sprekers: prof. mr. A.I.M. van Mierlo, mr. J.H. van Dam-Lely, mr. F.B. Falkena,
prof. mr. E.J.H. Schrage, mr. K.E. Mollema
NOvA: 8 punten • Prijs: € 1.100,- p.p. voor de gehele cursus of € 575,- p.p. per dag (excl. BTW)
- Spitsuurstudie Verjaring**
Donderdag 25 november 2004, NH Utrecht Hotel
Sprekers: prof. mr. E.A.A. Luijten, mw. prof. mr. W.R. Meijer
NOvA: 5 punten, KNB: 5 punten • Prijs: € 575,- p.p. (excl. BTW)
- Spitsuurstudie Algemene voorwaarden**
Woensdag 1 december 2004, Kluwer Uitgevershuis te Den Haag
Sprekers: mr. T.H.M. van Wechem, prof. mr. M.H. Wissink
NOvA: 4 punten, KNB: 4 punten • Prijs: € 575,- p.p. (excl. BTW)
- Spitsuurstudie Schadevergoeding bij personenschade**
Maandag 13 december 2004, Holiday Inn Amsterdam
Sprekers: prof. mr. C.E. du Perron, mr. D.J. van der Kolk, mr. R.J.M.T. van Dort
NOvA: 4 punten • Prijs: € 575,- p.p. (excl. BTW)
- Masterclass Jurisprudentie bewijsrecht**
Dinsdag 14 december 2004, Kluwer Uitgevershuis te Den Haag
Spreker: mr. T.R. Hidma
NOvA: 5 punten • Prijs: € 595,- p.p. (excl. BTW)
- Spitsuurstudie Wanprestatie**
Woensdag 15 december 2004, NH Utrecht Hotel
Spreker: mw. prof. mr. W.R. Meijer
NOvA: 5 punten • Prijs: € 575,- p.p. (excl. BTW)
- Spitsuurstudie Agentuur en distributie in de EU**
Woensdag 15 december 2004, Holiday Inn Amsterdam
Sprekers: mr. M. Wallart, mw. mr. F. Leeftang, mr. A.K.E. Gutermann
NOvA: 4 punten • Prijs: € 575,- p.p. (excl. BTW)

INTELLECTUELE EIGENDOM

- Nationaal reclame congres**
Donderdag 9 december 2004, Newport te Huizen
Sprekers: mr. Koen Limperg, mr. Ebba Hoogenraad, mr. Marlou van de Braak,
mr. Bas Le Poole, prof. mr. Marie Hélène D.B. Schutjens, mr. Frans Blanchard,
drs. Pim Slierings, mr. Gizzy Klink, mr. Rutger Kleemans
NOvA: 5 punten • Prijs: € 595,- p.p. (excl. BTW)
- Congres Artiest en recht**
Dinsdag 14 december 2004, Hilton Amsterdam
Sprekers: Ann Harrison, prof. mr. P. Bernt Hugenholtz, mr. Margriet T.M. Koedooder
(dagvoorzitter), prof. mr. D.J. Visser
NOvA: 5 punten • Prijs: € 595,- p.p. (excl. BTW)

- Congres Sport en recht 2004**
Woensdag 15 december 2004, Amsterdam Arena
Sprekers: mr. P. Kalbfleisch, mr. F.C. Kollen, mr. M.M. Kroone, mr. J.D. Loorbach,
prof. mr. H.T. van Staveren
NOvA: 5 punten • Prijs: € 595,- p.p. (excl. BTW)

ONDERNEMINGSPRAKTIJK

- Cursus Contracteren en vennootschappen**
Dinsdag 16 en woensdag 17 november 2004, NH Utrecht Hotel
Sprekers: prof. mr. J.B. Huizink, mr. drs. T.H. Liem, mr. M. Jansen,
mr. drs. J.L. Burggraaf, mr. W.J.M. van Veen
NOvA: 13 punten • Prijs: € 1.470,- p.p. (excl. BTW)
- Masterclass Zekerheidsrechten**
Dinsdag 23, maandag 29 november en woensdag 1 december 2004,
Meeting Plaza Amsterdam Olympisch Stadion
Sprekers: mr. Dennis Faber, mr. Egbert Loesberg, mr. Toni van Hees
NOvA: 18 punten, KNB: 18 punten • Prijs: € 1.795,- p.p. (excl. BTW)
- Studiedag Herstructurerings- en financieringen**
Dinsdag 30 november 2004, Holiday Inn Amsterdam
Sprekers: prof. mr. Rick Verhagen, mr. Dennis Faber
NOvA: 5 punten • Prijs: € 575,- p.p. (excl. BTW)
- Workshop Joint ventures en allianties**
Woensdag 1 december 2004, Holiday Inn Amsterdam
Sprekers: prof. mr. J. Rinkes, mr. D.J. Rutgers, mr. J.A. Booi, mr. L.E.J. Korsten,
mw. mr. R. Weening, mr. W.J.M. van Veen
NOvA: 8 punten, KNB: 8 punten • Prijs: € 895,- p.p. (excl. BTW)
- Studiedag Bestuurdersaansprakelijkheid**
Vrijdag 3 december 2004, Hilton Rotterdam
Sprekers: prof. mr. J.B. Wezeman, mr. dr. J.A. Booi, prof. mr. M.J. Kroeze
NOvA: 6 punten, KNB: punten in aanvraag • Prijs: € 595,- p.p. (excl. BTW)
- Masterclass Jurisprudentie ondernemingsrecht**
Woensdag 8 december 2004, NH Utrecht Hotel
Spreker: prof. mr. J.B. Huizink
NOvA: 4 punten, KNB: punten op aanvraag • Prijs: € 625,- p.p. (excl. BTW)

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

- Masterclass Huwelijksvermogensrecht**
Donderdag 9 december 2004, NH Utrecht Hotel
Spreker: mw. prof. mr. W.R. Meijer
NOvA: 5 punten, KNB: 5 punten • Prijs: € 625,- p.p. (excl. BTW)
- EB diner / discussiemiddag; Alimentatie en uniformering**
Dinsdag 14 december 2004, Figi te Zeist
Sprekers: mw. mr. G.J. Driessen-Poortvliet, mw. mr. J. van Duijvendijk-Brand,
mw. mr. L.J.H. Gijbels (discussieleider), mr. A.N. Labohm, mr. B.J.J. Melsen,
mw. mr. B.M. Mens, mr. P.A.J.Th. van Teeffelen, mr. L.H.M. Zonnenberg
NOvA: 3 punten • Prijs: € 270,- p.p. voor abonnees van het tijdschrift EB;
€ 295,- p.p. voor niet-abonnees van het tijdschrift EB (excl. BTW)
- Studiedag Het kind en het familie- en jeugdrecht**
Maandag 20 december 2004, Novotel te Amsterdam
Sprekers: mr. A.P. van der Linden, mr. P.A.J.Th. van Teeffelen, prof. mr. P. Vlaardingerbroek
NOvA: 5 punten, KNB: 5 punten in aanvraag • Prijs: € 575,- p.p. (excl. BTW)
- Studiedag Scheiden**
Dinsdag 21 december 2004, NH Utrecht Hotel
Sprekers: prof. mr. Gr. van der Burght, mw. mr. M. Eerenstein, mw. mr. A. Heida
NOvA: 5 punten, KNB: 5 punten • Prijs: € 595,- p.p. (excl. BTW)

STRAFRECHT

- Masterclasses Formeel en materieel strafrecht**
Donderdag 10 en 24 november 2004
Sprekers: prof. mr. Th.A. de Roos, prof. mr. J.W. Fokkens
NOvA: 3 punten per dag • Prijs: € 625,- p.p. per dag (excl. BTW)
- Spitsuurstudie Verdediging in strafzaken**
Woensdag 1 december 2004, Hilton Royal Parc te Soestduinen
Sprekers: mr. G. Spong, prof. mr. T.N.B.M. Spronken, mr. F.G. Bauduin, prof. mr. E. Prakken
NOvA: 5 punten • Prijs: € 595,- p.p. (excl. BTW)
- Spitsuurstudie Jeugdstrafrecht**
Dinsdag 7 december 2004, Kluwer Uitgevershuis te Den Haag
Sprekers: mr. J.A.C. Bartels, drs. F.M.J.A. Irmkamp, mr. R.H.J. de Vries
NOvA: 5 punten • Prijs: € 595,- p.p. (excl. BTW)

Ja, ik wens meer informatie te ontvangen over de aangekruiste programma's
 ik wil mij graag inschrijven voor de aangekruiste programma's

Dhr./Mevr.: _____

Functie: _____

Bedrijf: _____

Aard van het bedrijf: _____

Postbus/Straat: _____

Postcode/Plaats: _____

Telefoonnummer: _____

Handtekening: _____

Deze pagina verzenden per fax of in open enveloppe zonder postzegel aan:

Kluwer Opleidingen
Antwoordnummer 424
7400 VB Deventer
T 0570 - 64 71 90
F 0570 - 63 69 41
E opleidingen@kluwer.nl
W www.kluweropleidingen.nl

Kluwer gaat zorgvuldig met uw gegevens om. In de colofon leest u alle details hierover.

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het *Advocatenblad* zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en *BalieNet*
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de *Commissie Disciplinaire Rechtspraak*, bestaande uit mr. H.J.A. Knijff, mr. J.D. Loorbach, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

VASTLEGGING TARIEFAFSPRAKEN

Hof van Discipline, 25 augustus 2003, nr. 3705

(*mrs. Sterk, Mout-Bouwman, De Kok, Scheltema en Scheele-Mülder*)

Raad van Discipline Amsterdam, 11 november 2002

(*mrs. Kist, Breederveld, Hamming, Van der Plas en Wiarda*)

Vastlegging tariefafspraken; risico van het nalaten daarvan. Bepaling van de grondslagen van de klacht. Recht doen binnen de grenzen van die grondslagen.

- *Advocatenwet artikel 46 (1.5 Vereiste van schriftelijke vastlegging; 6 Tuchtprocesrecht)*
- *Gedragsregels 8, 24 en 25*

Feiten

Medio 1996 heeft klager aan mr. X verzocht een zaak van een andere advocaat over te nemen; het ging om het betwisten van de geldigheid van een testament. Daartoe zou klager moeten aantonen dat zijn moeder ten tijde van het opstellen van haar laatste wil wilsonbekwaam was. Mr. X heeft deze opdracht aanvaard en de behandeling van deze zaak overgenomen. De behandeling is binnen het kantoor van mr. X behalve door hemzelf ook door een aantal andere advocaten gedaan.

De eerste instantie eindigt in een afwijzing van de vorderingen van klager in de bodemzaak; ook een kort geding gaat verloren.

Klager en mr. X komen in dit stadium overeen dat mr. X de zaak in hoger beroep zal behandelen tegen betaling van een vaste vergoeding van f 9.000.

Wanneer de schriftelijke fase van de *appèlprocedure* voltooid is overlegt een kantoorgenoot van mr. X met klager over de vraag of pleidooi moet worden gevraagd.

De kantoorgenoot van mr. X laat weten dat de kosten van een pleidooi niet inbegrepen zijn in de eerder afgesproken vaste vergoeding van f 9.000; de extra kosten worden geraamd op ongeveer f 5.000.

Uiteindelijk besluiten klager en de kantoorgenoot van mr. X dat van pleidooi zal worden afgezien, met name omdat klager deze extra kosten niet wil maken. Daarop laat de kantoorgenoot van mr. X weten dat 'het pleidooi strikt genomen ook niet noodzakelijk is, daar alles wat juridisch relevant is reeds over het voetlicht is gebracht en zulks tot herhaling van zetten zou leiden'.

Klacht

Er zijn vier klachtonderdelen:

- a in strijd met de afspraak heeft mr. X de zaak niet zelf behandeld, doch dat door diverse medewerkers en stagiaires laten doen, waarvan één slecht voorbereid op een zitting is verschenen;
- b klager is nodeloos op kosten gejaagd wegens de slechte voorbereiding van een getuigenverhoor;
- c Mr. X is de gemaakte afspraken om het hoger beroep voor een vast bedrag te behandelen niet nagekomen, door de kosten van het te houden pleidooi (ook nog) in rekening te willen brengen, waardoor klager van pleidooi heeft afgezien;
- d Mr. X heeft vooraf niet duidelijk gemaakt welke problemen er zouden zijn met betrekking tot het opvragen van het medisch dossier van moeder; wanneer klager die problemen tevoren had gekend was hij niet aan de procedure begonnen.

Overwegingen raad

De klachten a, b en d worden door de raad, aan de hand van de dossiergegevens, ongegrond bevonden.

Klachtonderdeel c wordt gegrond bevonden.

Gedragsregel 8 bepaalt dat een advocaat waar nodig ter voorkoming van misverstanden, onzekerheid of geschil, belangrijke informatie en afspraken schriftelijk aan zijn cliënt dient te bevestigen; in dit geval is noch gesteld, noch gebleken dat mr. X de afspraak ter zake van de vaste vergoeding voor het hoger beroep aan klager schriftelijk heeft bevestigd. Het nalaten van zo'n schriftelijke bevestiging is in strijd met de vereiste zorgvuldigheid. Door die onzorgvuldigheid kon een discussie ontstaan over de vraag of de kosten voor het pleidooi nu wel of niet nog afzonderlijk in rekening konden worden gebracht. Die onduidelijkheid is aan mr. X te wijten.

Volgt

Een enkele waarschuwing.

Overwegingen hof

Het hof heeft uitsluitend te oordelen over het beroep van mr. X tegen de gegrondverklaring van klachtonderdeel c.

De eerste grief van mr. X luidt dat de gegrondverklaring in eerste aanleg een klachtonderdeel betreft dat 'als zodanig geen deel uitmaakt van de oorspronkelijke klacht, doch bij de afsluitende instructie door de deken is ingevoegd en mr. X niet in de gelegenheid is gesteld hierop te reageren'.

Het hof overweegt dat in een brief van klager van 5 maart 2001 (in de fase van de klachtenbehandeling door de deken) de navolgende passa-

ge voorkomt: 'Als laatste wil ik nog vermelden dat er zeer raar gehandeld werd toen mr. Z (kantoorgenoot van mr. X) mij vroeg of er nog pleidooi gehouden moest worden. Ik vond dit een rare vraag, want ik ging ervan uit dat dit vanzelfsprekend was bij een hoger beroep. Dit bleek niet zo te zijn en er zou mij hiervoor f 5.000 in rekening worden gebracht worden. Ik stemde hier niet mee in omdat ik ervan uitging dat deze kosten bij het totaalbedrag voor het hoger beroep zaten.' Dit heeft de deken ertoe gebracht in zijn instructiebrief vast te stellen: 'Klager stelt van pleidooi te hebben afgezien omdat hij daarvoor – kort gezegd – extra moest betalen'.

Het hof overweegt dat de instructie van de deken zich, gelet op deze mededeling van klager, kon uitstrekken tot vragen betreffende het al dan niet afzonderlijk berekenen van de kosten van een pleidooi en het al dan niet doorgaan van het pleidooi. De grief dat ten onrechte uitbreiding aan de klacht wordt gegeven wordt verworpen; het behoort tot de taak van de deken de klacht uiteindelijk helder te formuleren op de grondslag van hetgeen waarover de klager heeft geklaagd. Uit de reactie van mr. X blijkt ook dat hij voldoende in de gelegenheid is geweest inhoudelijk op dit klachtonderdeel te reageren.

De grief van mr. X dat de raad dit klachtonderdeel niet-ontvankelijk had moeten verklaren wordt daarom verworpen.

Op de overige grieven van mr. X beslist het hof als volgt.

Het hof houdt vast aan het uitgangspunt dat prijsafspraken schriftelijk en ondubbelzinnig door een advocaat moeten worden vastgelegd, en dat het ontbreken van helderheid en het ontstaan van verschil van inzicht over de reikwijdte van de afspraak onzorgvuldig handelen van de advocaat oplevert.

Het hof wijst er daarbij nog op dat duidelijke prijsafspraken niet slechts dienen ter voorkoming van betalingsgeschillen, maar ook om een cliënt in staat te stellen tot een beslissing te komen over de aan zijn advocaat te verstrekken opdrachten.

Mr. X werpt vervolgens op dat niet hij, maar een kantoorgenoot het gesprek met klager heeft geëntameerd over de extra kosten van pleidooi. Het hof stelt vast dat de tariefafpraak met mr. X zelf is

gemaakt; hij blijft verantwoordelijk voor de (deugdelijke) schriftelijke vastlegging (en dus ook voor de latere problemen die uit zijn tekortschieten op dit punt voortvloeiden).

Het hof gaat nog in op het feit dat (het kantoor van) mr. X eerst adviseert om voor f 5.000 een pleidooi te houden en, als klager niet accepteert dat voor het pleidooi extra moet worden betaald alsnog laat weten dat het pleidooi niet noodzakelijk is, daar alles wat juridisch relevant is reeds over het voetlicht is gebracht.

Het hof observeert dat klager uit een eerdere brief heeft moeten begrijpen dat het pleidooi nuttig en verstandig was en dat in een latere brief wordt gesteld dat van pleidooi kan worden afgezien, omdat het juridisch relevante reeds was aangevoerd. Het hof stelt vast dat de tweede brief niet overtuigt en onvoldoende inzicht biedt in de redenen om op de eerste brief terug te komen.

Volgt

Bekrachtiging.

GEEN KENNIS KUNNEN NEMEN

Hof van Discipline, 25 augustus 2003

(mrs. Van Erp Taalman Kip-Nieuwenkamp, Meeter, Gerritzen, Scheltema en Boumans)

Raad van Discipline Amsterdam, 20 januari 2003

(mrs. Van Bennekom, Hamer, Klaver, Van der Plas, Remme)

De Raad van Discipline heeft ter motivering van de op te leggen maatregel verwezen naar eerdere disciplinaire maatregelen die de raad ambtshalve bekend waren. Het Hof van Discipline gaat daaraan voorbij, nu het hof geen kennis heeft kunnen nemen van de door de raad bedoelde beslissingen en bij de behandeling van de klacht ook niet van andere gevallen als door de raad klaarblijkelijk bedoeld is gebleken.

– *Advocatenwet artikel 57 (6 Tuchtprocesrecht)*

VAN EDE & PARTNERS

PERSOONLIJKE ONTWIKKELING EN INZETBAARHEID

toonaangevend in
OUTPLACEMENT 25
COACHING jaar
LOOPBAANBEGELEIDING

AMSTERDAM 020 673 40 39, ARNHEM 026 364 41 11, BEETSTERZWAAG 0512 473 300, BREDA 076 565 65 09,
EINDHOVEN 040 245 72 20, ENSCHEDE 053 433 80 21, GRONINGEN 050 312 34 85, DEN HAAG 070 351 40 11,
MAASTRICHT 043 325 76 51, ROTTERDAM 010 412 00 22, ZEIST 030 693 24 46, ZWOLLE 038 421 02 88.

www.vanede.nl

MOOK ADVOCATENKANTOOR

ENTHOUSIASTE
GEVORDERD STAGIAIR / BEGINNEND MEDEWERKER

wordt uitgenodigd te solliciteren bij klein advocatenkantoor met overwegend algemene rechtspraktijk.

profiel:

- aantoonbare affiniteit, kennis en ervaring met familie- en arbeidsrecht
- goede contactuele eigenschappen
- dienstverlenende instelling
- relativeringsvermogen
- zelfstandig en in teamverband kunnen werken
- bereidheid zich in de directe omgeving te vestigen

Schriftelijke reacties binnen 2 weken richten aan mr. M. Mook, Veersteiger 2, 3311 AS Dordrecht 078 - 630 03 58

Van Zandvoort Advocaten

Wij zoeken voor de algemene rechtspraktijk een:

Gevorderd advocaat-stagiaire / Advocaat medewerker

Ons groeiende kantoor kent een plezierige, informele omgangssfeer waarbij kwaliteit en service hoog in het vaandel staan. Wij zijn gevestigd in een gezichts-bepalend pand in het centrum van Oss.

De kandidaat die wij zoeken is communicatief sterk, stressbestendig en heeft een klantgerichte houding.

Wij bieden u een uitdagende functie met een grote mate van zelfstandigheid, goede voorwaarden en een goede balans tussen werk en privé.

Uw sollicitatie met c.v. kunt u binnen 14 dagen richten aan mr L.M.P. van Zandvoort, Postbus 117, 5340 AC te Oss, tel 0412 - 637 379, info@vanzandvoort.com

Voor meer informatie kunt u terecht op onze website www.vanzandvoort.com

OSR Juridische Opleidingen verzorgt al meer dan twintig jaar postacademisch onderwijs voor juristen met ambitie. Recht vanuit de praktijk. Ons complete aanbod vind je op www.osr.nl

DENK JE

DENK JE

De lat kan altijd hoger, vinden we bij OSR. Daarom hebben we onze VSO ingrijpend vernieuwd. Met pittige modules dagen we je uit om je vaardigheden te versterken en je kennis te vergroten. Daarbij kun je rekenen op inspirerend onderwijs van ervaren docenten uit de top van de advocatuur. Je opleidingsprogramma? Dat stem je bij ons zelf op je ambities af. Of je kiest voor een van onze kant-en-klare profielen, waarmee je je ontwikkelt tot generalist of specialist. Kijk snel op onze website voor meer informatie.

www.osr.nl/vso

Vergroot het verschil

JAR Verklaard seminar 13 december 2004

OKURA Hotel Amsterdam

Maandag 13 december 2004 wordt in het OKURA Hotel Amsterdam, aan de Ferdinand Bolstraat 333, het twaalfde JAR-seminar onder de naam 'JAR Verklaard' gehouden. Het seminar begint om 16.15 uur en zal duren tot 20.00 uur.

Prof. mr. E. Verhulp (hoogleraar Arbeidsrecht UvA en voorzitter van het seminar),
mr. drs. M.S.A. Vegter (redactie JAR en advocaat Kennedy Van der Laan) en
mr. R.M. Beltzer (universitair hoofddocent UvA) zullen de jurisprudentie die in het afgelopen half jaar in JAR verschenen is analyseren en bespreken.

Korting voor JAR en JARonline-abonnees

Abonnees op JAR en Jar online betalen voor dit seminar € 245,- (excl. BTW) en niet-abonnees € 295,- (excl. BTW). Hierbij is inbegrepen de speciale uitgave van JAR, die verschijnt naar aanleiding van 'JAR Verklaard', alsmede een broodmaaltijd.

De Nederlandse Orde van Advocaten kent voor dit seminar **3 studiepunten** toe in het kader van de Permanente Opleiding Advocatuur.

U kunt zich aanmelden via onderstaand adres:

Hugo Sinzheimer Instituut
 t.a.v. mw. H.M. van der Meij-Netel
 Spui 21
 1012 WX Amsterdam
 e-mail: h.m.vandermeij@uva.nl
 tel: (020) 525 27 74
 fax: (020) 525 31 18

de snelste link naar uw vakgebied

Sdu UITGEVERS

DIJKMANS & PARTNERS

ADVOCATEN

Dijkmans & Partners is voor haar kantoren in Eindhoven en Bladel met spoed op zoek naar

➔ **ADVOCAAT MEDEWERKERS**

➔ **ADVOCAAT STAGIAIRES**

Eindhoven Beemdstraat 32 Postbus 8821 5605 LV Eindhoven Tel. 040 - 2910691 Fax 040 - 2552444	Bladel Snederslaan 14 Postbus 110 5530 AC Bladel Tel. 0497 - 360460 Fax 0497 - 386395	Antwerpen* Prins Boudewijnlaan 177-179 2610 Wilrijk-Antwerpen België Tel. 00 32 3 4493905 Fax 00 32 3 4401647
--	---	---

E-mail: info@dijkmans-advocaten.nl

* samenwerkingsverband

Dijkmans & Partners is een enthousiast, dynamisch team van advocaten, met specialisaties op het gebied van het arbeidsrecht, ondernemingsrecht, vastgoed en faillissementsrecht. Ons kantoor is voornamelijk werkzaam voor de (grotere) MKB-bedrijven. Slagvaardigheid, zorgvuldigheid en kwaliteit staan bij ons voorop.

Voor onze praktijk zijn wij op zoek naar enthousiaste en ondernemende collega's die een bijdrage willen leveren aan de verdere groei van ons kantoor.

Voor iemand die hoge eisen aan zichzelf stelt en samen met onze cliënten wil zoeken naar passende oplossingen, bieden wij een uitdagende baan.

Sollicitaties kunnen binnen 14 dagen na heden worden gericht aan mr W.J. Aardema, postbus 8821, 5605 LV Eindhoven.

Iedere dag recht op een vraag!

Juridische Kalender 2005

- Kan een slaapwandelaar ongestraft iemand doden?
- Maakt Beethoven's Für Elise merkinbreuk?
- Is schikken alleen voor bloemisten?
- Is de buit van de dief belastbaar?
- Is het strafbaar een vreemdeling zonder verblijfstatus hulp en onderdak te verlenen?
- Kan een voetballer executoriaal worden verkocht?

Na het grote succes van de eerste editie, vorig jaar, brengt Sdu Uitgevers ook dit jaar weer een *Juridische Kalender* uit. Zoals gebleken heeft het recht iedere dag weer iets boeiends te bieden. Auteurs en redactie staan garant voor een afgewogen mengeling van ernst en humor, puttend uit de hele breedte van het juridische terrein: van rechtsfilosofie tot strafrecht, van sportrecht tot fiscaal recht.

De *Juridische Kalender* is het ideale, informatieve ontspanningsmiddel voor alle (aankomende) juristen, op kantoor of thuis.

Juridische Kalender 2005

Redactie:

prof.mr.drs. Henk van Arendonk,
prof.dr.drs. Anton van Kalmthout en
prof.mr. Toon van Mierlo.

Prijs: € 17,50

ISBN: 90 12 09970 6

De *Juridische Kalender* is ook verkrijgbaar via de boekhandel.

Bestellingen

Voor slechts € 17,50 per stuk ontvangt u een exemplaar van de *Juridische Kalender* 2005. Deze kalender is echter ook een leuke attentie voor relaties of medewerkers. Bestel via www.sdu.nl/algemeenjuridisch of bel (070) 378 98 80.

de snelste link naar uw vakgebied

Sdu UITGEVERS

Tijdschrift voor Ambtenarenrecht

Dé autoriteit op uw vakgebied, onder leiding van een deskundige redactie

Mw. mr. D.J. Hutten, Mr. A.M.M. Mollee, mr. J.C.A. de Poorter,
mw. mr. L.A.J. Schut, mr. H.A.A.G. Vermeulen,
prof. mr. B.W.N. de Waard en mw. mr. K. Zeilemaker

Tijdschrift voor ambtenarenrecht (TAR)

houdt u elf keer per jaar op de hoogte van de ontwikkelingen in het ambtenarenrecht. U leest alle relevante jurisprudentie van belangrijke instanties, zoals de Ambtenarengerechten, de Centrale Raad van Beroep, de Adviezen Arbitragecommissie Rijksdienst en de civiele rechter. Het tijdschrift voorziet de belangrijkste uitspraken van annotaties en biedt middels artikelen van deskundigen aanvullende achtergrondinformatie, bijvoorbeeld over de gevolgen van de rechtsontwikkeling. Kortom, een onmisbaar blad om bij te blijven.

Ook digitaal beschikbaar!

TAR is bij uitstek geschikt als naslagwerk. Zowel via **cd-rom** als **internet** heeft u inzicht in alle veranderingen, direct beschikbaar via uw PC, altijd actueel.

U kunt zoeken op trefwoord, vindplaats in het tijdschrift, datum, uitspraak, instantie en zaaknummer. Door het gebruik van hyperlinks tussen de verschillende documenten heeft u alle informatie over een bepaald onderwerp bijeen en surft u gemakkelijk van de ene relevante uitspraak naar de andere. U beschikt dus over een naslagwerk dat u in verschillende werksituaties optimaal profijt kan geven.

Wilt u informatie over prijzen, bestellen of een proefabonnement?

Neemt u dan contact op met:

Kluwer
Antwoordnummer 10171
2400 VB Alphen aan den Rijn
tel: 0570-673344
fax 0570-691555
email: info@kluwer.nl

of surf naar: www.elsevierjuridisch.nl

of www.kluwer.nl/overheid/shop

Kluwer legt uw gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnement-)overeenkomst. Uw gegevens kunnen door Kluwer, of zorgvuldig geselecteerde derden, worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten. Indien u hier bezwaar tegen heeft, kunt u contact met ons opnemen.

ELSEVIER Juridisch

KLUWER

NIEUW!

Jurisprudentie Personen- en familierecht

Redactie:

mevr. prof. mr. B.E. Reinhartz,
 prof. mr. P. Vlaardingbroek,
 mevr. mr. J. van Duijvendijk,
 mevr. mr. J.H. de Graaf,
 mevr. mr. Ch.L. van den Puttelaar

Prijs:

€0,39 per pagina (excl. BTW)
 JPF verschijnt achtmaal per jaar

Bestelcode:

TSJPF

*Onze uitgaven zijn ook
 verkrijgbaar via de boekhandel*

Dit nieuwe jurisprudentietijdschrift biedt u een betrouwbare en overzichtelijke selectie van actuele en belangrijke uitspraken op het rechtsgebied personen- en familierecht. Door de indeling in rubrieken overziet u in één oogopslag de belangrijkste informatie. Bovendien zijn alle uitspraken voorzien van bronvermelding, trefwoorden, artikelverwijzingen en praktijkgerichte samenvattingen en zijn de belangrijkste uitspraken geannoteerd.

Bestel het eerste nummer gratis

Het eerste nummer verschijnt half november. U kunt dit gratis nummer nu alvast bestellen via onze website: www.sdu.nl/jpf. Maak kennis met *Jurisprudentie Personen- en familierecht* en overtuig uzelf van de voordelen.

**Bestel via www.sdu.nl
 of bel (070) 378 98 80**

JURIDISCHE OPLEIDINGEN
JURIDISCH UITZENDBUREAU B.V.

Lange Hofstraat 29, 7201 HT Zutphen;

Op zoek naar verdieping in je vakgebied?
Dan zijn onze cursussen/opleidingen
echt iets voor jou!
Zie www.casta.nl.

Cursus "Juridisch Secretaresse"

Startdatum: 9 november 2004 te
Utrecht

Cursus "Roladministratie/Procuraten"

Startdatum: najaar 2004 -
voorjaar 2005 te Utrecht

**Cursus "Nederlandse Grammatica/
Nieuwe Spelling"**

Startdatum: najaar 2004 -
voorjaar 2005 te Utrecht

Cursus "Faillissementen en WSNP"

Startdatum: najaar 2004 -
voorjaar 2005 te Utrecht

Cursussen in ontwikkeling

De praktijkcursussen
"Ondernemingsrecht" en "Strafrecht"

Ook cursussen op locatie en op maat
mogelijk.

**Heeft u vacatures? CASTA gaat
voor u op zoek naar ervaren
juridisch ondersteunend personeel.**

Nadere informatie is op te vragen.
Telnr.: 020-699 85 06, faxnr.: 020-600 11 81.
Telnr.: 0575 - 547 979, faxnr. 0575 - 547 021.
E-mailadres: info@casta.nl
Internet: www.casta.nl

***Casta verzorgt tevens opleidingen op
de Nederlandse Antillen, Aruba en
Sint Maarten.***

INTERNATIONAAL JURIDISCH INSTITUUT

Spui 186
2511 BW
's-Gravenhage
telefoon 070-3460974
telefax 070-3625235
E-mail iji@worldonline.nl

Het Internationaal Juridisch Instituut adviseert in zaken
betreffende internationaal en buitenlands recht, in het
bijzonder waar het gaat om vragen van internationaal
privaatrecht en buitenlands privaatrecht- en procesrecht.

Werkterreinen zijn onder andere:

- personen- en familierecht
- nationaliteitsrecht
- erfrecht
- procesrecht
- overeenkomstenrecht
- strafrecht
- onrechtmatige daad

De brochure inzake taak, werkwijze en tarifiering wordt
op verzoek toegezonden.

Bezoek onze site: www.iji.nl

Maatnemen na telefonische afspraak

Nu ook advocatentoga's in standaardmaten!
Compleet met 2 beffen à € 675,- (incl. BTW)

Amsteldijk 18 E
1074 HR Amsterdam
Tel./faxnr: 020-6629514

Beffen uit voorraad leverbaar

**Pensioenadviesbureau
Mr. H.N.J. Bijvoet**

sinds 1982

Keizersgracht 403
1016 EK Amsterdam
www.chezpied.nl
nick.bijvoet@chezpied.nl
tel: 020 623 54 21

De Vereniging van Effectenbezitters is een actieve organisatie die opkomt voor de belangen van aandeelhouders. De VEB is gevestigd in Den Haag, heeft 18 medewerkers, een team van 20 vergaderingbezoekers en laat zich in voorkomende gevallen bijstaan door externe advocaten.

Wij zoeken voor in de cockpit van de organisatie een

Hoofd Juridische Zaken VEB (m/v)

Uw profiel:

- actief pleitbezorger van de doelstellingen van de VEB
- minimaal 8 jaar ervaring als advocaat
- ruime ervaring met het aansturen en coördineren van complexe juridische procedures
- ruime expertise op het gebied van vennootschaps- en effectenrecht
- ervaring in aansturing van juridische professionals, zowel intern als extern
- kenmerken: professioneel, betrokken, initiatiefrijk, teamplayer, communicatief sterk

Uw opdracht:

Als Hoofd Juridische Zaken initieert u juridische procedures en acties, bepaalt u de processtrategie en geeft leiding aan de door de VEB te voeren procedures. U stuurt een intern team van juristen aan en bent verantwoordelijk voor het coördineren en aansturen van externe advocaten. U bepaalt tevens de VEB-positie ten opzichte van wet- en regelgeving en toezichthouders. Voorts speelt u een actieve rol in het algemene beleid en de strategie van de VEB.

Onze propositie:

- een leidende rol in een flexibele, jonge en actieve organisatie
- een interessante werkomgeving in het hart van de effectenwereld
- een zeer gevarieerd juridisch werkterrein met toonaangevende zaken
- een goede honorering

Uw reactie:

Indien u geïnteresseerd bent in deze vacature verzoeken wij u een sollicitatiebrief met curriculum vitae te sturen aan de VEB, ter attentie van de heer drs P.P.F. de Vries, directeur, Postbus 240, 2501 CE Den Haag.

Acquisitie n.a.v. deze advertentie wordt niet op prijs gesteld.

Advocatenkantoor HENNEPHOF

mr J.J.S. Hennephof
Dinkel 14
2491 CG Den Haag
tel. 070 - 320 8 333
fax 070 - 320 8 334

Binnen mijn kantoor (gelegen in het Forepark te Den Haag) bestaat de mogelijkheid tot uitbreiding met 1 of 2 advocaten, die werkzaam zijn op het civielrechtelijk terrein.

Een samenwerking kan mogelijk gevormd worden op zogenoemde kantoorkostenbasis.

Reacties graag via bovengenoemd telefoonnummer.

4^e jaarlijkse studiedag
donderdag 16 december 2004

Werkgeversaansprakelijkheid bij bedrijfsongevallen en beroepsziekten

Samen met deskundige sprekers verkent u de grenzen van de nieuwe rechtspraak.

Thema's: causaliteit, verjaring,
omkeringsregel, jurisprudentie

www.elseviercongressen.nl
070 - 441 57 95

Elsevier Juridisch presenteert **5** nieuwe titels op het gebied van het mededingingsrecht

1

Uitspraken Mededingingswet

Uitspraken van de rechtbank Rotterdam en van het College van Beroep voor het bedrijfsleven

Samengesteld door: mr. A.J. Vossestein

Dit boek bevat bijna vijftig uitspraken van de rechtbank Rotterdam en van het College van Beroep voor het bedrijfsleven in (hoger) beroep tegen beslissingen van de directeur-generaal van de Nederlands Mededingingsautoriteit. Elke uitspraak wordt voorafgegaan door een samenvatting met de belangrijkste rechtsoverwegingen en trefwoorden. De uitgave bevat tevens een chronologisch register, een trefwoordenregister, een register op wetsartikel en een register met vindplaatsen van annotaties. De bundel vormt een handzaam naslagwerk zowel ten behoeve van de rechtspraktijk (advocatuur, bestuur en rechterlijke macht, als de wetenschap).

Prijs € 55,-
ISBN 90 5901 990 3

2

Nieuw EG Mededingingsrecht

Een aanvulling op Integraal Mededingingsrecht

Samengesteld door: Mw. mr. J. Galjaard

Dit boek vormt een aanvulling op *Integraal Mededingingsrecht* en bespreekt de veranderingen in de communautaire mededingingsregelgeving. Per 1 mei 2004 is Verordening 1/2003 in werking getreden. Om deze decentralisatie goed te laten werken is een aantal nieuwe Mededelingen tot stand gekomen. Daarnaast wordt de Verordening inzake concentratiecontrole herzien, waarvan de inhoudelijke procedures nader uitgelegd worden in bijbehorende richtsnoeren. Tevens is de Groepsvrijstelling inzake technologieoverdracht vernieuwd.

Prijs € 35,-
ISBN 90 5901 992 X

3

Interpretatie Nederlands Mededingingsrecht 2003

Overwegingen uit besluiten en rechtspraak artikelsgewijs gerangschikt

Samengesteld door: Mw. mr. B. van den Berg

Sinds de inwerkingtreding van de Mededingingswet in 1998 heeft de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) de taak om deze wet uit te voeren. In dit boek zijn de interpretaties, die de NMa in haar besluiten in het jaar 2003 geeft, per wetsartikel geordend. Het overzicht is gerangschikt naar de wetsartikelen van de Mededingingswet en de Algemene wet bestuursrecht.

In de praktijk is dit boek een handig naslagwerk voor zowel advocaten en bedrijfsjuristen als wetenschappers en studenten wanneer inzicht nodig is in de interpretatie van een wetsartikel uit (één van de) beide wetten.

Prijs € 57,50
Abonnementsprijs € 42,50
ISBN 90 5901 989 X

4

Integraal Energierecht

Samengesteld door: Mw. mr. M. Pigmans
In deze bundel treft u een complete verzameling van betrekking tot het Energierecht aan. Het betreft zowel regelgeving afkomstig van organen van de EU als die van nationale regelgevers. De bundel bevat handige margekopjes, een uitgebreide trefwoordenregister en een gedetailleerde inhoudsopgave. Deze uitgave is van grote waarde voor advocaten en bedrijfsjuristen. Ook voor wetenschappers en studenten is de bundel een betrouwbaar naslagwerk.

Prijs € 55,-
ISBN 90 5901 991 1

5

NMa in actie

De praktijk van de Nederlandse mededingingsautoriteit

Auteur: Mr. J.P. van Marissing

In drie jaar tijd heeft de Nederlandse mededingingsautoriteit (NMa) meer dan 2000 zaken in behandeling genomen. Niemand had een dergelijke lawine aan besluiten verwacht. De honderden besluiten van de NMa bieden een schat aan waardevolle informatie. In deze derde, geheel herziene druk, zijn de meest recente besluiten van de NMa verwerkt.

Prijs € 45,-
Derde druk
ISBN 90 5901 993 8

Samen met Integraal Mededingingsrecht
combi-aanbieding!
€ 75,-!

Samen met 2001-2002
combi-aanbieding!
€ 99,-!

ELSEVIER Juridisch

Elsevier Juridisch is onderdeel van Reed Business Information bv

Reed Business Information bv, legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements-)overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw emailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen. Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via email, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem of per email: adresregistratie@reedbusiness.nl

Uw bestelling kunt u plaatsen bij

Reed Business Klantenservice:

fax: (0314) 349 048 of bel: (0314) 358 358
of e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl

De uitgaven zijn uiteraard ook verkrijgbaar via uw boekhandel.

VAN TRAA ADVOCATEN

- TRANSPORT & LOGISTIEK
- INTERNATIONALE HANDEL
- VERZEKERING
- AANSPRAKELIJKHEID

Meent 94
3011 JP Rotterdam
Tel. 010 413 7000

www.vantraa.nl

Wij zoeken

BEGINNENDE EN ERVAREN ADVOCATEN

voor onze praktijkgroepen Internationale Handel, Verzekering en Transport & Logistiek.

- Ambitie en interesse voor deze rechtsgebieden vinden wij belangrijker dan specifieke vooropleiding of werkervaring. Ons bureau Kennis en Opleiding onder leiding van prof. Maarten Claringboudt zorgt voor de nodige bijscholing of omscholing.
- Ben je internationaal georiënteerd en heb je feeling voor ons soort praktijk? Kijk dan op www.vantraa.nl of bel met Pieter den Haan en stuur ons een sollicitatiebrief met cv en cijferlijst t.a.v. Rosalien Hoftijzer - Schreuder.

“Van Traa Advocaten is the Netherlands’ most respected shipping, transport and insurance boutique, based in Rotterdam” (The European Legal 500)

Marxman advocaten is een gerenommeerd, ondernemend en innovatief kantoor in Amersfoort met 27 medewerkers. Zij biedt als bedrijf tussen de bedrijven full service aan voornamelijk ondernemingen. Er wordt branchegericht vanuit specialismen geadviseerd, waarbij de cliënt een vaste accountmanager heeft. De focus van de organisatie ligt met name op ondernemings-, arbeids-, insolventie- en intellectuele eigendomsrecht.

Marxman zoekt ondernemende en enthousiaste:

MARXMAN
advocaten

ADVOCaat-MEDEWERKERS

met name op het gebied van ondernemingsrecht, arbeidsrecht en vastgoedrecht (waaronder huurrecht en ruimtelijk bestuursrecht).

PROFIEL:

- minimaal 4 jaar ervaring op één van genoemde gebieden of een combinatie daarvan;
- ambitie om de praktijk mee uit te bouwen;
- snel eigen verantwoordelijkheid durven nemen;
- gedreven en betrokken;
- pro-actief en commerciële flair;
- teamplayer.

GEBODEN:

Dynamisch kantoor; op maat gemaakt loopbaanplan waarbij zakelijke en persoonlijke ontwikkeling voorop staat; ruimte om mee te denken over groei en ontwikkeling van het kantoor; uitstekende arbeidsvoorwaarden.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Mr Jaap (J.P.C.) Obbink of Mr Annelies (M.E.) Meijnhardt, telefoon: 033 - 4508000, Marxman Advocaten b.v., Basicweg 14D, 3821 BR Amersfoort. Uw schriftelijke sollicitatie kunt u richten aan één van ons. Zie ook onze website www.marxman.nl

H O L L A P O E L M A N
A D V O C A T E N

www.hollapoelman.nl

Holla Poelman Advocaten is het grootste onafhankelijke advocatenkantoor in het zuiden van het land. Vanuit de drie vestigingen in Eindhoven, 's-Hertogenbosch en Tilburg bedienen circa 70 advocaten, bedrijven, ondernemingen, overheden, dienstverlenende instellingen en particulieren uit heel Nederland. Het kantoor is verdeeld in secties, waarvan de advocaten volgens hun specialisatie deel uitmaken. Deze secties vullen elkaar aan waardoor cliënten een brede, multidisciplinaire dienstverlening wordt geboden. Vanuit een marktgerichte benadering adviseert de sectie Woningcorporatiepraktijk woningcorporaties in heel Nederland.

Voor ons kantoor in **Eindhoven** zoeken wij

Advocaat-medewerkers (Ondernemingsrecht)

ter versterking van de sectie **Woningcorporatiepraktijk**

Stuur je schriftelijke sollicitatie met curriculum vitae vóór 8 november 2004 aan:

Holla Poelman Advocaten

T.a.v. mw mr. W.A.G.A. Bastiaanssen-Jacobs

Postbus 63, 5600 AB Eindhoven

T +31 (0) 40 238 06 28 • F +31 (0) 40 238 06 52

mbastiaanssen@hollapoelman.nl

E I N D H O V E N • ' S - H E R T O G E N B O S C H • T I L B U R G

Rombach & Schukking

advocaten

Postbus 101

2250 AC Voorschoten

071 - 562 2 561

www.rombach-schukking.nl

Rombach & Schukking is een jong advocatenkantoor, waar (MKB)ondernemer en particulier zich thuis blijken te voelen. Daarom willen wij het verlenen van juridische bijstand met onze efficiënte en informele werkwijze uitbreiden, zodat wij graag in contact komen met een

ADVOCAAT - MEDEWERKER / COMPAGNON (M/V).

In ons goed geoutilleerde kantoor worden de beide advocaten (mr R.Ch. Rombach en mr F.F. Schukking) ondersteund door twee ervaren secretaresses. Wij richten ons met name op familierecht (mediation), arbeids- en incassozaken, strafrecht en verbintenissenrechtelijke zaken, waaronder contracten.

Van de nieuwe collega verwachten wij in de eerste plaats dat deze in sociaal opzicht en qua werkwijze bij ons past. Gezonde ambitie en inlevingsvermogen is onze stijl. Een advocaat met een eigen specialisme of aandachtsgebied, zo mogelijk met een eigen cliëntenbestand, heeft onze voorkeur. Andere kandidaten met visie en bewezen kwaliteiten komen zeker ook in aanmerking.

Uw schriftelijke reactie met c.v. zien wij graag vóór 1 december a.s tegemoet.

DKJ DE KONING & JANSE
A D V O C A T E N

DKJ Advocaten is een jong, modern en dynamisch advocatenkantoor in het midden van het land. DKJ Advocaten is succesvol actief in de ondernemingsgerichte en particuliere praktijk. Wij voeren een gespecialiseerde praktijk op het gebied van het aansprakelijkheidsrecht, letselschade, gezondheidsrecht en het intellectuele eigendomsrecht. Daarnaast voeren wij een algemene praktijk met bijzondere accenten op het gebied van het arbeidsrecht, ondernemingsrecht, onroerend goed, personen- en familierecht, bestuursrecht (ruimtelijke ordening) en het strafrecht.

Voor de algemene praktijk hebben wij per direct plaats voor een talentvolle, enthousiaste en ambitieuze:

**ADVOCAAT - MEDEWERKER /
ADVOCAAT - STAGIAIRE**
met voltooide stage-opleiding

met aantoonbare kennis en ervaring op één of meerdere van bovengenoemde rechtsgebieden van de algemene praktijk en de bereidheid om een wezenlijke bijdrage te leveren aan de verdere uitbouw van het kantoor.

DKJ Advocaten is gevestigd in een modern en uitstekend geoutilleerd kantoorpand en biedt een gevarieerde en uitdagende praktijk met uitstekende mogelijkheden tot verdere specialisatie en doorgroei in een plezierige en goed bereikbare woon- en werkomgeving.

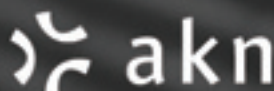
Voor meer informatie kunt u contact opnemen met mr. F.A. Janse of mr. C.C.J. de Koning, telefoon 0342 - 42 56 42.

Uw schriftelijke sollicitatie met C.V. kunt u binnen 14 dagen richten aan:

DKJ Advocaten
t.a.v. mr F.A. Janse
Postbus 271
3770 AG Barneveld

De Stichting AKN draagt zorg voor het uitvoeren van belangrijke ondersteunende activiteiten voor de AVRO, KRO, NCRV en de BV Programmabladen AKN.

De afdeling Juridische Zaken maakt deel uit van deze Stichting en behandelt juridische aangelegenheden van en voor bovengenoemde vijf organisaties. De werkzaamheden van de afdeling hebben betrekking op media-, intellectueel eigendoms- en arbeidsrecht, als ook een verscheidenheid aan andere rechtsgebieden.

JURIDISCH MEDEWERKER v/m

voor 24 uur per week

de volgende taken maken deel uit van de functie

- het vanuit de eigen professionaliteit gesprekspartner zijn voor directie en management van m.n. AVRO en BV Programmabladen, en incidenteel de Stichting AKN;
- het beoordelen en behandelen van de juridische implicaties van de activiteiten van genoemde organisaties, in het bijzonder op het gebied van het media-, intellectueel eigendoms- en verbintenissenrecht;
- het onderhouden van contacten met en het geven van adviezen aan medewerkers en management van genoemde organisaties;
- het opstellen en beoordelen van juridische documenten, zoals contracten, brieven e.d.;
- het voorbereiden van procedures bij de rechtbank, met name op het gebied van media- en intellectueel eigendomsrecht, alsmede het voeren van procedures voor het Commissariaat voor de Media, de Reclame Code Commissie e.d.

van kandidaten wordt verwacht dat zij voldoen aan de volgende eisen

- een voltooide academische rechtenstudie, met de specialismen media- en intellectueel eigendomsrecht, aangevuld met een gedegen kennis van het verbintenissenrecht;
- meerjarige relevante werkervaring;
- analytisch en kritisch denkvermogen;
- een praktische instelling;
- uitstekende contactuele eigenschappen, gekoppeld aan goede mondelinge en schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid;
- goed gevoel voor dienstverlening in een klant-/leverancierrelatie;
- de bereidheid om, indien nodig, meer dan 24 uur per week te werken.

de arbeidsvoorwaarden

Aanstelling zal geschieden op basis van een jaarcontract met, mede afhankelijk van het werkaanbod, de mogelijkheid tot verlenging.

Honorering en overige arbeidsvoorwaarden zijn in overeenstemming met het niveau van de functie en gebaseerd op de CAO voor het Omroep personeel.

inlichtingen

Voor nadere informatie kan tijdens kantooruren contact worden opgenomen met mevrouw mr H.S.R. Weeber, coördinator Juridische Zaken van de Stichting AKN, telefoon 035-6714912.

sollicitatie

Schriftelijke sollicitaties, voorzien van cv, dienen uiterlijk vrijdag 5 november a.s. in het bezit te zijn van de Stichting AKN, afdeling Personeel & Organisatie, Postbus 25350, 1202 HJ Hilversum.

E-mailen kan ook:
tanja.schlebaum@akn.nl

Acquisitie naar aanleiding van deze advertentie wordt niet op prijs gesteld

Advocatenkantoor VAN ESSEN

Jozef Israëlslaan 1-B, 3443 CR Woerden

Op ons kantoor met een algemene praktijk is plaats voor een

STAGIAIRE

Schriftelijke sollicitaties richten aan bovenstaand adres t.a.v. Mr E.M. van Essen

Advocatenpraktijk ADVIESGROEP NIEUWEGEIN

Specialisten in familierecht, ondernemingsrecht, belastingrecht en arbeidsrecht gevestigd te Nieuwegein

Zoekt op korte termijn:
een parttime advocaat

Sollicitaties met c.v. kunt u richten aan:
Adviesgroep Nieuwegein Advocaten
t.a.v. Mr M.J.P. Leenders AA
Postbus 1021
3430 BA Nieuwegein

Meer informatie over ons kantoor kunt u vinden op www.adviesgroepn-gein.nl

Voor telefonische informatie kunt u zich eveneens wenden tot Mr M.J.P. Leenders AA
telefoonnummer: 030 - 606 10 91

Zoek je als

stagiair of jonge advocaat m/v

een inspirerende omgeving om je verder
te ontplooiën?

Je hebt al wat ervaring in, en zeker affiniteit met onroerendgoed- en overeenkomstenrecht? En wilt je hierin verder specialiseren? Maak eens nader kennis. Wij zijn een kantoor met een goed lopende algemene praktijk, waarin het accent ligt op arbeidsrecht, onroerendgoed- en overeenkomstenrecht, en personen- en familierecht. Kernwoorden in onze beroepsvisie: toegankelijkheid, aandacht, resultaat. Op een paar minuten van NS-station Almere werken we met een team van vijf advocaten en drie secretaresses. Informeel professioneel. Bel of schrijf Mr. Marcel Groen, (036) 548 61 10. Postbus 60004, 1320 AA Almere. E-mail: groen@gcmadvocaten.nl.

GROEN | CAUBO | MONTESSORI
ADVOCATEN

ESTER & STOKER ADVOCATEN- EN NOTARISKANTOOR

Advocaten- en Notariskantoor Ester & Stoker zoekt voor haar strategisch in het KAN-gebied gelegen kantoor te Nijmegen/Lent wegens uitbreiding van de werkzaamheden:

**één of meerdere advocaten met ervaring,
ten minste stageverklaring.**

Het advocatenkantoor is gespecialiseerd in personen- en familierecht en mediation en wenst haar dienstverlening naar andere rechtsgebieden uit te breiden.

Voor een initiatiefrijke zelfstandige advocaat biedt het kantoor volop mogelijkheden.

**Reactie richten aan: Mevrouw mr. R.B. Ester,
Dorpsplein 5 te 6663 CS Nijmegen/Lent**

ADVOCATENKANTOOR KOOI te Schinnen

zoekt op korte termijn uitbreiding met

- **een medewerker**
- of**
- **een zeer ver gevorderde stagiaire**

Naast een prettige werksfeer worden er goede arbeidsvoorwaarden geboden met goede toekomstperspectieven voor diegene die dat waard is.

Het kantoor heeft een algemene rechtspraktijk met de nadruk op personen- en familierecht.

Schriftelijke reacties met curriculum vitae en cijferlijsten kunt U binnen veertien dagen zenden aan Advocatenkantoor Kooi, t.a.v. Mw Mr A.E.P. Kooi, Dorpsstraat 43, 6365 BH Schinnen.

Onze opdrachtgever is een zelfstandig, ambitieus en sterk groeiend advocatenkantoor met een enthousiaste partnergroep die intensief samenwerkt met buitenlandse partners. Het kantoor positioneert zich aan de bovenkant van de markt. Het succes van het kantoor is mede te danken aan de sterke focus op een beperkt aantal rechtsgebieden: ondernemingsrecht, arbeidsrecht en bank- en effectenrecht. Cliënten zijn grote en middelgrote internationale en nationale ondernemingen. Ondernemersgeest, spitsvondige ideeën, oplossingsgerichte adviezen en een gedreven werkwijze staan borg voor de goede reputatie.

Ter realisatie van de strategie om de kritische omvang van het kantoor verder te vergroten, is er behoefte aan uitbreiding van de partnergroep. Wij komen graag in contact met succesvolle

Advocaten en Notarissen

die als

(Senior) Partner

mede vorm willen geven aan de ontwikkeling van het kantoor.

Wat kunt u verwachten?

Een kantoor met heldere doelstellingen, waar de cliënt centraal staat, waar zakelijkheid en uitstekende collegiale verhoudingen hand in hand gaan en waar ruimte is voor ondernemen en persoonlijke ontwikkeling.

Een kantoor met pragmatisch ingestelde en ondernemende advocaten, met kwaliteit en succes als leidraad voor hun handelen.

Een kantoor met een focus op de Nederlandse markt maar ook met een oriëntatie op de internationale praktijk voor haar internationale cliënten.

Een kantoor met uitstekende partnerhonorering gebaseerd op zowel persoonlijke als gezamenlijke successen.

Wat verwachten wij van u?

U bent een bewezen succesvol advocaat op de rechtsgebieden ondernemingsrecht, intellectuele eigendom of arbeidsrecht.

U bent notaris of senior kandidaat-notaris met ambitie om door te groeien naar een eigen standplaats en u bent werkzaam in de gespecialiseerde internationale vennootschapspraktijk.

U heeft ambitie en de competenties om bij te dragen aan de verdere groei van het kantoor.

U heeft een pragmatische instelling.

U heeft het vermogen (nieuwe) cliënten te werven en deze aan het kantoor te binden.

Tenslotte:

U wordt geprikkeld door begrippen als energie, professionaliteit, kwaliteit, entrepreneurship en succes.

Bent u geïnteresseerd, stuur dan uw curriculum vitae naar B JW Signium International, t.a.v. de heer mr B.J. van der Wijk, postbus 5159, 1410 AD Naarden of email naar info@bjwes.nl.

Voor meer informatie: telefoonnummer 035 - 694 77 24. Website: www.bjwes.nl.

Uw reactie wordt strikt vertrouwelijk behandeld.

Baker & McKenzie Amsterdam zoekt een

Advocaat - medewerker

die een actieve bijdrage wil leveren aan de groeiende douanerechtpraktijk

BAKER & MCKENZIE

Baker & McKenzie is met 68 kantoren in 38 landen één van de grootste advocatenkantoren ter wereld. Baker & McKenzie onderscheidt zich wereldwijd door topkwaliteit in dienstverlening, een brede praktijk, een uitgebreid netwerk en bijzondere expertise op het gebied van crossborder transacties en finance.

In Amsterdam is de bloeiende douanerechtpraktijk onderdeel van de sectie Indirecte Belastingen. De sectie bestaat uit een jong en enthousiast team en vervult binnen Baker & McKenzie een voortrekkersrol bij de verdere uitbouw van de wereldwijde BTW- en douanepraktijk. Als douanespecialist behandelt u alle juridische aspecten van in- en uitvoer. Hierbij worden regelmatig procedures gevoerd, zowel fiscaal- als civielrechtelijk. U geeft leiding aan de medewerkers van de douanepraktijk. Ook worden nauwe contacten met de experts van de buitenlandse Baker & McKenzie kantoren onderhouden. Als douanespecialist maakt u deel uit van de internationale Tax en Customs & International Trade groups.

Wij verwelkomen graag in ons team een ervaren en enthousiaste advocaat-medewerker die zich door het bovenstaande aangesproken voelt en de ambitie heeft om een actieve bijdrage te leveren aan de verdere uitbouw van onze douanepraktijk.

Geïnteresseerd?

Stuur dan uw sollicitatie naar
Baker & McKenzie Amsterdam N.V.
T.a.v. mevrouw drs. A. Vervoort
Afdeling Human Resources
Postbus 2720, 1000 CS Amsterdam

Voor aanvullende informatie
kunt u contact opnemen met
mr. Erik T.H. Scheer, telefoonnummer
020 551 7538 of per e-mail
erik.scheer@bakernet.com

Functie-eisen

- Minimaal 6 jaar ervaring als advocaat waarvan minimaal drie jaar in een douanepraktijk.
- Enthousiasme en teamgeest.
- Uitstekende beheersing van de Engelse taal in woord en geschrift.

Wij bieden

- Een inspirerende werkomgeving bij een internationaal gerenommeerd advocatenkantoor.
- Wereldwijde contacten en grensoverschrijdende uitdagingen.
- Een informele cultuur met veel ruimte voor individuele ontplooiing.

www.bakernet.com/amsterdam

Baker & McKenzie Amsterdam N.V. is lid van Baker & McKenzie International, een Zwitserse Verein.

Advocatenkantoor Van Mierlo

Advocatenkantoor Van Mierlo is een kantoor met 11 advocaten dat zich voornamelijk richt op de ondernemingsrecht- en bestuursrechtpraktijk.

Ter versterking van ons kantoor zijn wij op zoek naar een

Advocaat-stagiair(e) voor de bestuursrechtelijke praktijk bij voorkeur met een afgeronde beroepsopleiding

Waarom zou u met ons in gesprek willen komen?

Wellicht

- omdat u uw studie Nederlands recht hebt afgerond met goede studieresultaten;
- omdat u beschikt over een op het bestuursrecht georiënteerd vakkenpakket, in ieder geval op het gebied van ruimtelijk bestuursrecht en/of milieurecht;
- omdat u ambitieus, flexibel en creatief bent;
- omdat u graag in een omgeving werkt waar pragmatisch en efficiënt wordt gewerkt met een professionele ondersteuning;

- omdat u houdt van stevig aanpakken, maar een goede sfeer ook erg belangrijk vindt;
- omdat u graag werkt bij een succesvol kantoor met goede toekomstperspectieven.

Uw reactie

Uw schriftelijke reactie met c.v. en studieresultaten kunt u binnen drie weken richten aan Advocatenkantoor Van Mierlo t.a.v. de heer mr. M. Bos, postbus 395, 5240 AJ Rosmalen. Tevens kunnen bij de heer Bos telefonische inlichtingen worden ingewonnen (073) 521 90 55.

Pioenroosstraat 20
Postbus 141
5240 AC Rosmalen
Tel: (073) 521 90 55
Fax: (073) 521 69 12
E-mail: info@advmierlo.nl
www.advocatenkantoorvanmierlo.nl

VOS & DE LANGE

advocaten

Wij zoeken op korte termijn een

■ Ervaren advocaat (M/V)

voor onze nieuwe sectie insolventierecht.

Schriftelijke sollicitaties met curriculum vitae graag binnen 14 dagen na het verschijnen van deze advertentie richten aan:

Vos & De Lange Advocaten
Postbus 148, 2990 AC Barendrecht

Vos & De Lange Advocaten is een sterk commercieel kantoor, waar thans 5 advocaten, 2 juridisch medewerkers en 6 secretaresses werkzaam zijn. Wij werken in hoofdzaak voor het bedrijfsleven, sinds 1 januari 2003 vanuit een nieuw, goed geoutilleerd kantoorpand met een hoge mate van automatisering. Vos & De Lange Advocaten voert tevens een omvangrijke incassopraktijk.

Vos & De Lange Advocaten
Bijldorp Oost 42
2992 LA Barendrecht

Telefoon 0180-695 115
Telefax 0180-695 110
E-mail info@vdladvocaten.nl
Website www.vdladvocaten.nl

Nieuw! Tijdschrift en Cd-rom Aanbestedingsrecht

Profiteer nu van de introductiekorting van 20%

Tijdschrift Aanbestedingsrecht

- Over werken, diensten en leveringen.
- Door een professionele redactie.
- Zes keer per jaar.

Cd-rom Aanbestedingsrecht

- Volledige Europese en nationale regelgeving én jurisprudentie.
- Met diverse zoekmogelijkheden en –criteria.
- Door een professionele redactie.
- Drie keer per jaar een update.

Voor beide producten geldt:

- Nu het eerste jaar 20% korting op uw abonnement.
- Geldig t/m 31 december 2004.

Hoofdredactie Tijdschrift:

Prof.mr. J.M. Hebly (vz)
 Mr. A.C.M. Fischer-Braams
 Mr. F.A.M. van der Klaauw-Koops
 Mr. S.F.M. Corvers
 Mr. C.J.G.M. Bartels LL.M

Redactie Cd-rom:

Corvers Procurement Services B.V.

Voor meer informatie,
 bestellingen en een demo
 kijkt u op

www.sdu.nl/aanbesteden

of neem contact op met
 Sdu Klantenservice
 via (070) 37 898 80

TANGER c.s.

ADVOCATEN

Wie zijn wij?

Tanger c.s. is een advocatenkantoor met op dit moment 15 advocaten. Wij bedienen hoofdzakelijk ondernemingen in Noord- en Zuid-Holland, maar ook overheden, non-profitinstellingen en particulieren behoren tot ons cliëntenbestand.

Wie zoeken wij?

Wij zoeken voor uitbreiding van ons kantoor enthousiaste, praktisch ingestelde en bevlogen juristen voor de navolgende vacatures:

ADVOCAAT-MEDEWERKER FAILLISEMENTSRECHT (M/V)

Op onze sectie faillissementsrecht zijn thans drie Insolad gekwalificeerde advocaten, een advocaat-stagiaire, twee faillissementsmedewerkers en een bewindvoerder in schuldsaneringen werkzaam. Wij zoeken nog een ervaren advocaat faillissementsrecht. Desgewenst kunnen naast faillissementen ook andersoortige zaken worden behandeld.

ADVOCAAT-MEDEWERKER (M/V)

Als gevolg van nieuwe cliënten en een toenemend aantal zaken van de bestaande cliënten hebben wij ruimte voor een advocaat die ervaring heeft met dienstverlening aan zakelijke cliënten. Het werk bestaat op dit moment grotendeels uit het adviseren over en het voeren van ontslagprocedures, het maken van en procederen over contracten, het voeren van incassoprocedures en aansprakelijkheidskwesties.

ADVOCAAT-STAGIAIRE (M/V)

Voor een beginnend stagiaire bestaat de praktijk grotendeels uit familiezaken, arbeidszaken, strafzaken en incassoprocedures. Tijdens de stage bestaat de mogelijkheid om de praktijk meer te richten op één of meer specifieke rechtsgebieden als arbeidsrecht, huurrecht, ondernemingsrecht, faillissementsrecht, familierecht, bestuursrecht of strafrecht.

Wat bieden wij?

Een interessante praktijk dankzij een gevarieerd cliëntenbestand. Een inspirerende werkomgeving in Huize Velserbeek, een 17e eeuwse buitenplaats, op 15 minuten afstand van Amsterdam, Haarlem, Zaanstad en Alkmaar. Een jong en enthousiast team van collega's die streven naar optimale kwaliteit. State-of-the-art automatisering. Een uitgebreide bibliotheek. Een goede honorering en uitstekende toekomstperspectieven.

Sollicitaties gaarne met cv aan:

Tanger c.s. Advocaten
t.a.v. Mr. A.G. Moeijes
Velserbeek 1
1981 LA Velsen-Zuid
T 0255-547800
F 0255-511933
E a.g.moeijes@tanger.nl

Advocaten

Mr. J. Tanger
 Mr. B.G. Baljet
 Mr. H.J. van der Hauw
 Mr. B. Munneke
 Mr. A.G. Moeijes
 Mr. M.H. Godthelp
 Mr. P.A.C. van Buul
 Mr. M.P.E. d'Haene
 Mr. F. M. Veerman
 Mw. Mr. L. de Bree
 Mw. Mr. J.E. Smal
 Mw. Mr. P.P. Hoyng
 Mw. Mr. E.A. Boitelle
 Mw. Mr. A.G.W. de Man-
 Teunissen
 Mr. A.M.H.J.L. Claus

Adviseur / NMI - Mediator

Prof. Mr. GR. van der
 Burght

**Kniestedt
Jacobs
& Duijs**
ADVOCATEN

Kniestedt, Jacobs & Duijs Advocaten zoekt een nieuwe collega

Wij zijn gevestigd in de binnenstad van Utrecht. Onze dienstverlening richt zich op ondernemers en ondernemende particulieren.

Wij zijn met name actief op het gebied van het vastgoed, huurrecht, ondernemingsrecht, arbeidsrecht en het personen & familierecht. Op dit moment zijn aan ons kantoor vijf advocaten verbonden.

Wij streven naar een hoogwaardige juridische dienstverlening, optimale bereikbaarheid, open communicatie, korte lijnen en een pragmatische benadering van zaken. Verder werken wij in een informele sfeer en in een plezierige werkomgeving.

Wij zijn op zoek naar een:

Advocaat-Stagiaire

Affiniteit met het arbeidsrecht is een pré.

Schriftelijke sollicitaties, voorzien van curriculum vitae, cijferlijst en referenties, kunt u richten aan mr L.J.P. Duijs.

Kniestedt Jacobs & Duijs Advocaten • Drift 1 • 3512 LP Utrecht • Telefoon 030 233 38 47 • Internet www.kjd.nl

De Stichting Rechtsbijstand Zuid Oost Nederland heeft vestigingen van Bureaus Rechtshulp in Maastricht, Heerlen, Roermond, Venlo, Eindhoven en Helmond. In 2005 zal het Bureau Rechtshulp zijn omgevormd tot een sociaal advocatenkantoor, dat rechtshulp verleent aan particulieren, waarbij de aandacht vooral uit gaat naar de rechtsterreinen arbeidsrecht, sociaal zekerheidsrecht, woonrecht, vreemdelingenrecht en consumentenrecht. In de nabije toekomst zullen daar waar sociale rechtsbijstand door de rechtszoekende burger gewenst wordt, nieuwe terreinen aan toegevoegd worden.

Momenteel werken meer dan 100 mensen bij de stichting.

Wij zoeken enthousiaste kandidaten die samen met de andere medewerkers een succes willen maken van het nieuwe advocatenkantoor.

Voor het kantoor Eindhoven zijn we op zoek naar een

Ervaren advocaat (m/v)

Voor 36 uren per week

De persoon die wij zoeken heeft zijn stage voltooid en de nodige ervaring opgedaan binnen het personen- en familierecht. Voelt u zich aangetrokken tot ons sociaal advocatenkantoor en heeft u bovendien ervaring op (een van de) de hierboven genoemde rechtsterreinen dan bent u wellicht de door ons gezochte kandidaat.

Naast kennis en ervaring op het juridische vlak hechten wij aan een professionele werkhouding die gekenmerkt wordt door klantvriendelijkheid, zonder de belangen van de organisatie uit het oog te verliezen.

Uitstekende communicatieve en sociale vaardigheden vinden wij daarom net zo onmisbaar als organisatievermogen, accuratesse en affiniteit met kantoor-automatisering.

We bieden:

Een 36-urige werkweek binnen een prettige, uitdagende en informele werksfeer waar collegialiteit hoog in het vaandel staat.

Het team waarin u komt te werken is jong, ambitieus en bevolgen voor de sociale rechtshulp.

Het salaris is gebaseerd op de CAO Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening en bedraagt op fulltime basis minimaal € 1.972,- en maximaal € 3.793,- bruto per maand. De CAO voorziet tevens in een eindejaarsuitkering van 3,5% van het bruto jaarloon. De pensioenregeling is ondergebracht bij PGGM.

Informatie:

Nadere informatie over de functie kan worden ingewonnen bij mevrouw K. Gradussen, P&O adviseur. Haar telefoonnummer is: 040 - 265 24 52.

Voor informatie over onze organisatie kunt u ook terecht op www.rechtshulpnederland.nl.

Sollicitatie:

Uw schriftelijke sollicitatie, voorzien van uw curriculum vitae, kunt u vóór 31 oktober richten aan Rechtshulp Zuid Oost Nederland, t.a.v. mevrouw K. Gradussen, Postbus 269, 5600 AG Eindhoven. U kunt ook mailen: k.gradussen@zon.bureaurechtshulp.nl

100% ADVOCATEN*

* ADVOCaat-STAGIAIRES SECTIE VERZEKERINGEN EN AANSPRAKELIJKHEID

* ADVOCaat-STAGIAIRES SECTIE ONROEREND GOED

Ekelmans & Meijer is een Haags no-nonsense advocatenkantoor waar circa 45 advocaten werken. Het kantoor combineert een sterke adviespraktijk met een substantiële procespraktijk in de rechtsgebieden: ondernemings- en insolventierecht, verzekeringen en aansprakelijkheid, onroerendgoedrecht, arbeids- en medezeggenschapsrecht en cassatie.

Sectie verzekeringen en aansprakelijkheid

Als advocaat van de sectie verzekeringen en aansprakelijkheid treedt u procedierend en adviserend op voor de grootste verzekeraars van Nederland en hun verzekerden. Daarbij behoren zowel specifiek verzekeringsrechtelijke kwesties als de meest uiteenlopende civiele aansprakelijkheden tot uw vakgebied.

Sectie onroerend goed

De sectie onroerend goed van Ekelmans & Meijer is toonaangevend in de regio. Uw werkzaamheden zien op de vastgoed praktijk in brede zin en bestaan uit een plezierige mix van de advies- en de procespraktijk voor een divers cliëntenbestand.

Voor beide secties zijn we op zoek naar ambitieuze advocaat-stagiaires met passie voor het recht en fighting spirit voor hun cliënten. Interesse? Neem dan contact op met Astrid van Noort (verzekeringen en aansprakelijkheid) of Hein Stroeve (onroerend goed) op onderstaand telefoonnummer. Schriftelijke sollicitaties kunt u richten aan Mr A.P.J. Lantendorffer, Postbus 93455, 2509 AL 's-Gravenhage.

Meer informatie over ons kantoor vindt u op www.ekelmansenmeijer.nl

ANNA VAN SAKSENLAAN 30, POSTBUS 93455 2509 AL 'S-GRAVENHAGE
T (070) 374 63 00 E info@ekelmansenmeijer.nl I www.ekelmansenmeijer.nl

EKELMANS & MEIJER ADVOCATEN

Hoofd Verzekeringsrecht

Jurist met managementcapaciteiten

Hudson is voor haar opdrachtgever, SNS REAAL Groep, op zoek naar een jurist die leiding geeft aan de praktijkgroep verzekeringsrecht. SNS REAAL is als bankverzekeraar een belangrijke speler in Nederland. Met de hoofdmerken SNS Bank en REAAL Verzekeringen bedient SNS REAAL de particuliere en zakelijke markt. SNS REAAL telt ruim 5.300 medewerkers. Het hoofdkantoor, waar ook de juridische afdeling zetelt, is gevestigd in Utrecht.

De praktijkgroep verzekeringsrecht adviseert zowel het schade-, leven- als pensioenbedrijf en maakt deel uit van de gecentraliseerde juridische afdeling. De aan te sturen praktijkgroep bestaat uit 10 professionals.

Taken:

- aansturing van het team en vakinhoudelijke begeleiding van de juristen;
- advisering op hoofddirectie niveau;
- advisering op het gebied van productontwikkeling, aansprakelijkheidskwesties, samenwerkingsverbanden, distributievormen, reclameuitingen en e-commerce vraagstukken;
- externe vertegenwoordiging van REAAL Verzekeringen;
- behandeling van beleidsmatige vraagstukken.

Profiel:

- uitstekend jurist met tenminste 8 jaar werkervaring en een duidelijke affiniteit met verzekeringsproducten;
- gedegen kennis van het verbintenissenrecht;
- managerial ervaring is een pré;
- scherp, analytisch en vakinhoudelijk gedreven;
- overtuigingskracht, overwicht, enthousiasme;
- in staat om op hoog niveau te adviseren.

Geboden:

Goede, vooruitstrevende werkgever; een afdeling waar kwaliteit hoog in het vaandel staat; zelfstandige positie met veel verantwoordelijkheid en vrijheid.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met mr. Tess Bode (tess.bode@hudson.com) en mr. Martine Vuursteen (martine.vuursteen@hudson.com), telefoon 020-4711111. Hudson Global Resources, Amsteldijk 194, 1079 LK Amsterdam. Uw sollicitatiebrief kunt u binnen 14 dagen aan bovengenoemden versturen.

Hudson

HUDSON GLOBAL RESOURCES

www.hudson.com

Dutch prize

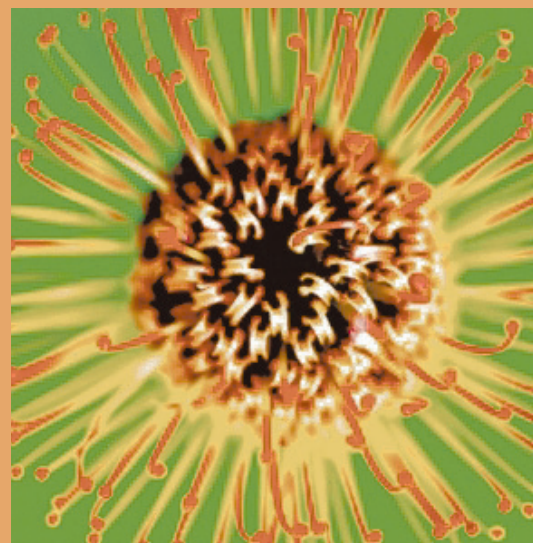
Best business law student 2004

Juridisch brein?

Team player?

Global mindset?

Belangstelling?

Freshfields Bruckhaus Deringer en Het Financieele Dagblad nodigen talentvolle rechtenstudenten uit om deel te nemen aan de Nederlandse voorronde voor de *European prize for the best business law student 2004*.

Deze Nederlandse voorronde zal plaatsvinden in Amsterdam op vrijdag 26 november 2004, en bestaat uit een gevarieerd en juridisch uitdagend programma, waaronder een case study en een minipleidooi.

Onder "business law" wordt in dit verband begrepen: ondernemingsrecht in ruime zin, mededingings- en ordeningsrecht, intellectuele eigendom en technologierecht, belastingrecht en het ondernemingsgerichte burgerlijk recht en procesrecht.

Dutch prize

Voor de winnende deelnemers aan de Nederlandse voorronde zijn er geldprijzen van €3.000,- en €1.500,-, jaarabonnementen op Het Financieele Dagblad en de mogelijkheid om een studentstage te lopen op ons Amsterdamse kantoor.

De winnaar van de Dutch prize vertegenwoordigt Nederland bovendien tijdens de Europese finale op 13 december 2004 in Barcelona en dingt met de winnaars uit andere Europese jurisdicties mee naar de European prize.

European prize

De European prize bestaat uit een studiebeurs van €25.000,- (of een geldprijs van €12.500,-) in combinatie met een betaalde stage van maximaal 6 maanden op één van onze Europese kantoren. De jury die de European prize toekent, staat dit jaar onder voorzitterschap van de heer Juan Antonio Samaranch, oud-president van het Internationaal Olympisch Comité.

Neem voor meer informatie en een inschrijfformulier contact op met:

Berend Broerse
Freshfields Bruckhaus Deringer
Apollolaan 151
1077 AR Amsterdam

T + 31 20 485 7524

F + 31 20 485 7845

E berend.broerse@freshfields.com

Sluitingsdatum: 15 november 2004

www.freshfields.com/prize

Nieuw!

Uw cliënten zijn kwetsbaar

Zorg dat u sterk staat

Het eerste jurisprudentietijdschrift voor familierecht specialisten

In **Rechtspraak Familierecht** wordt maandelijks een hoogwaardige selectie van uitspraken van rechtbanken, hoven, Hoge Raad en Europees Hof op het terrein van het personen- en familierecht gepubliceerd. Echter, niet voordat zij een **unieke bewerkingslag** hebben ondergaan. De uitspraken worden voorzien van vele extra's die de praktische bruikbaarheid aanzienlijk vergroten. Zo treft u, indien mogelijk, bij iedere uitspraak aan:

- Heldere formulering van de centrale rechtsvraag
- Samenvatting van de feiten
- Samenvatting van de overwegingen van de rechter
- 'Zie ook':-verwijzingen naar soortgelijke uitspraken
- 'Zie anders':-verwijzingen naar vergelijkbare casussen met een andere beslissing
- 'Wenk': korte praktische tip voor de lezer

Hoofdredactie

Rechtspraak Familierecht staat onder hoofdredactie van mw. mr. M.L.C.C. de Bruijn-Lückers, raadsheer bij het Gerechtshof te 's-Gravenhage en mr. L.H.M. Zonnenberg, advocaat/scheidingsbemiddelaar en raadsheer-plaatsvervanger bij het Gerechtshof te 's-Gravenhage.

Prijzen en verschijningsvormen

Rechtspraak Familierecht verschijnt 11 x per jaar en is ook on line of als combinatieabonnement verkrijgbaar:

- **Tijdschrift**, abonnementsprijs € 250,- per jaar (incl. BTW)
- **On line** abonnement, licentieprijns inclusief eerste gebruiker € 250,- per jaar (excl. BTW), prijs voor iedere extra gebruiker € 50,- per jaar (excl. BTW).
- **combinatieabonnement**, licentieprijns inclusief eerste gebruiker € 300,- per jaar (excl. BTW), prijs voor iedere extra gebruiker € 50,- (excl. BTW) per jaar. Per licentie wordt één tijdschrift uitgeleverd.

Gratis tot 1 januari 2005!

Voor alle abonnementsvormen geldt hetzelfde introductieaanbod: wanneer u vóór 1 november een abonnement neemt op Rechtspraak Familierecht ontvangt u alle afleveringen van 2004 helemaal gratis! Bel vandaag nog voor uw abonnement op Rechtspraak Familierecht of bestel on line via www.shopkluwerjuridisch.nl. U treft daar ook een **verhelderende demo** aan.

KLUWER

Postbus 23, 7400 GA Deventer
Tel: 0570 - 67 34 49, Fax: 0570 - 69 15 55
E-mail: juridisch@kluwer.nl

Het complete productaanbod voor de jurist vindt u op www.shopkluwerjuridisch.nl